

VU Research Portal

Appelschase babymoord: een misdrijf met slechts één verdachte

van Koppen, P.J.; van Koppen, M.V.

2008

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Koppen, P. J., & van Koppen, M. V. (2008). *Appelschase babymoord: een misdrijf met slechts één verdachte*. (Gerede twijfel). Boom Juridische Uitgeverij.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

De Appelschase babymoord

Een misdrijf met slechts één verdachte

Peter J. van Koppen
M. Vere van Koppen

Boom Juridische uitgevers
Den Haag
2008

© 2008 P.J. van Koppen & M.V. van Koppen / Boom Juridische uitgevers

Behalve de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

ISBN 978 90 8974 019 9
NUR 824

www.bju.nl

VOORWOORD

Hieronder doen wij verslag van ons onderzoek naar de moord op Roos T. in Appelscha op 20 september 1999 en de veroordeling van Annemarie van E. tot acht jaar gevangenisstraf voor die moord. Die straf heeft Annemarie inmiddels uitgezeten. Niettemin dient het een doel om ons af te vragen of zij die moord wel pleegde. Eerder kwamen Peter van Koppen en Tom Schalken tot de conclusie dat Annemarie niet is veroordeeld nadat bewezen was dat zij de moord pleegde.

‘De bewijsconstructie van het Hof Leeuwarden [...] lijkt riskant. Er zijn geen sporen die wijzen op ouderschap van Annemarie, er zijn geen getuigen die haar op de plaats van het misdrijf plaatsen, een motief ontbreekt bij de bewijsmiddelen en Van E. is steeds categorisch blijven ontkennen. Aldus heeft het Hof zijn bewijsconstructie uitsluitend gebaseerd op de *mogelijkheid* dat Annemarie van E. ter plaatse kon zijn, op haar kennis over de avondwandelingen van de ouders van Roos en op haar vroegtijdige kennis over de dood van Roos. Maar of daarmee “buiten redelijke twijfel” is gesteld dat zij ook de dader was?’

Dit schreven Van Koppen en Schalken over het arrest van het Hof Leeuwarden.¹

Van Koppen en Schalken mogen dan tot de conclusie zijn gekomen dat Annemarie niet veroordeeld had mogen worden, dat laat nog de vraag open of zij wellicht onschuldig is. In dit boekje doen wij verslag van ons onderzoek naar die vraag. Die vraag valt weer in tweeën uiteen: zijn er aanwijzingen dat Annemarie het misdrijf niet pleegde en zijn er aanwijzingen dat iemand anders het misdrijf pleegde? Dat is de strekking van ons onderzoek.

1 Van Koppen & Schalken (2004), p. 113.

Het onderzoek waarvan wij hier verslag doen, is gebaseerd op het dossier dat wij ontvingen van één van de advocaten van Annemarie, mr. H. Anker te Leeuwarden. Daarnaast verleenden de hoofdofficier van justitie in Leeuwarden, mevr. mr. A.H. Bronsvort, en de voorzitter van het College van Procureurs-generaal, mr. H.N. Brouwer, vriendelijk toestemming voor inzage in het journaal van het onderzoek. Het journaal is het bestand waarin de leden van een rechercheteam de dagelijkse werkzaamheden bijhouden. Wij komen daarop nog terug.

Voor de goede orde moeten wij melden dat Peter van Koppen als getuige-deskundige optrad in deze zaak op verzoek van de verdediging en wel over de verklaringen van getuige Derrick van H.

In een eerder stadium werkten aan het onderzoek mee Ike Couvreur, Lotte Smets en Alexia Malios. Wij danken Saskia van Bergen voor haar grondige commentaar op een eerdere versie. De auteurs staan in alfabetische volgorde.

De moord op Roos is een uitzonderlijke gebeurtenis. Gelukkig. De moord is echter zo uitzonderlijk – een vrouw die is veroordeeld voor moord op de baby van haar vriendin – dat het weinig zin heeft om te trachten de zaak onherkenbaar te maken. Daarom deden wij het net zoals kranten dat plegen te doen. Getuigen worden met voornaam en initialen van achternaam aangeduid, maar wij hebben niet verbloemd om welke moord het hier gaat. De officials in de zaak behouden overigens hun volledige naam. Voor de anonimisering hebben wij hier en daar citaten moeten wijzigen. Dat geven wij niet expliciet aan. Wij hebben ook taal- en spelfouten uit citaten verwijderd zonder dat steeds te vermelden.

P.J. van Koppen

M.V. van Koppen

juli 2008

INHOUD

De Appelschase baby moord	9
Inleiding	9
Annemarie	12
Waskemeer op 20 september	13
Zwaaien naar Annemarie	15
De pandabeer	17
Annemarie gaat weg uit Waskemeer	20
Een tijdlijn	21
De peuken	23
Getuigen tegen het lijf in Appelscha	24
De burens tegen het lijf	27
De confrontaties van Derrick met Annemarie	33
De rode jassen	37
Derrick en de rode jassen	40
De officier van justitie over Derrick	41
Een andere vrouw uit de steeg	43
Toegang tot de woning	44
Annemarie komt in Appelscha, voor het eerst die dag of opnieuw	45
De aangifte	50
De volgende ochtend: daderkennis	53
Het sporenonderzoek	57
Het buurtonderzoek	58
Annemarie wordt aangehouden	60
De verhoren van Annemarie	61
Het tappen	66
Op zoek naar een motief: roddel- en achterklapgetuigen	67
Op zoek naar een motief: Münchhausen by proxy	69
Suggestieve samenvattingen	72
Weten we nu alles dat er te weten is?	77
Discussie over het journaal	81

Het schuldige scenario	86
Raadsheer Wicher Wedzinga	94
Het Hof	95
Annemarie onschuldig?	99
Alternatieve daders	100
Conclusie	103
Namenlijst	105
Literatuur	109

DE APPELSCHASE BABYMOORD

Inleiding

Dit is een verhaal van verdriet; het verdriet van Pieter en Joyce T. om de gewelddadige dood van hun dochtertje Roos. Maar ook het verhaal van het verdriet van Annemarie van E. over de dood van haar baby Damian. En wellicht ook het verhaal van het verdriet van een onterechte veroordeling. Wij gaan van start met dit trieste verhaal. Wij vertellen het zo veel mogelijk in chronologische volgorde.

Pieter en Joyce T. hebben de gewoonte om hun teckel Alma 's avonds uit te laten terwijl zij hun drie dochters alleen thuis in bed laten. Dat zijn Betty, dan vier jaar oud, Helen, tweeënhalf jaar en Roos. Roos wordt omschreven als een meisje dat veelvuldig ziek was, maar niettemin vrolijk. Op 28 augustus 1999 heeft zij haar eerste verjaardag gevierd.

Veel mensen in de buurt kennen de gewoonte van Pieter en Joyce, die door sommigen als een ijzeren regelmaat wordt beschreven en die ook wel wordt afgekeurd, zelfs in het rustige Appelscha waar nooit iets gebeurt. Ook op 20 september 1999 maken zij hun ommetje. Ze gaan van huis om 21:30 uur en komen twintig minuten later terug. Dat zijn tijdstippen die wij uit het dossier hebben en die weer zijn gebaseerd op schattingen van getuigen, in dit geval Pieter en Joyce. Zo precies zijn die tijdstippen dus niet; het blijven schattingen.² Bij thuiskomst blijkt Helen in bed te liggen huilen. Zij wordt getroost en uit bed gehaald. Ze had naar gedroomd. 'Hierna was Pieter weer naar beneden gegaan om enkele huishoudelijke dingen te doen en de achterdeur af te sluiten', staat in het loopproces-verbaal. Dit laatste betekent overigens niet dat de achterdeur voordien onafgesloten was. Pieter en Joyce weten dat eenvoudigweg niet meer, zodat het afsluiten van de

2 Zie over getuigenverklaringen in het algemeen Wolters (2002).

achterdeur wellicht uit niets meer heeft bestaan dan voelen of de deur afgesloten was. Pieter en Joyce wonen immers in een deel van het land waar het afsluiten van deuren een iets minder grote noodzaak is en burens zelfs de gewoonte hebben om gewoon achterom naar binnen te komen.

Vervolgens heeft Pieter boven even bij Betty gekeken. In andere versies van de gebeurtenissen na de thuiskomst wordt naast de huishoudelijke klusjes ook door Pieter geschreven in het dagboek dat de ouders over de kinderen bijhouden. In elk geval duurt het even voordat ontdekt wordt dat de jongste dochter, Roos, uit haar ledikantje is verdwenen. De drie meisjes slapen op de eerste verdieping, Roos sliep in een ledikant met een trappezak aan. Er is dus geen twijfel over mogelijk: ze is niet uit zichzelf verdwenen.

Pieter en Joyce doorzoeken het huis even, maar slaan al snel alarm bij de politie, vermoedelijk nadat zij eerst enige burens alarmeerden. Journalist Bart Olmer schrijft op 22 september in *De Telegraaf* dat zij totaal overstuur de politie belden, alsof hij er zelf bij was, maar hij zal er niet ver naast zitten. Als tijdstip van het telefoontje naar de meldkamer staat aanvankelijk 21:58 uur genoteerd in het dossier. Later wordt dat door de politie zonder opgaaf van reden gecorrigeerd in 21:56 uur.³

Voordat de politie arriveert, wordt Joyce opgebeld door haar vriendin Annemarie. Dat telefoontje vond, weten wij uit de printlijsten, plaats om 22:14 uur en duurde 50 seconden. Printlijst is politiejargon voor de opgave van de telefoonmaatschappij van gesprekken die met een telefoon zijn gevoerd. Als het om mobiele telefoons gaat, leveren de telefoonmaatschappijen ook informatie over de telefoonmast waarlangs zo'n gesprek is afgehandeld. Het tijdstip van dat telefoongesprek is, zo zal Joyce weldra aan de politie melden, voor Annemarie een ongebruikelijk tijdstip om te bellen. Dat wordt min of meer bevestigd door Mark van E., de broer van Annemarie, die zegt dat zij meestal tussen 21:15 en 21:30 uur gaat slapen.

Joyce wordt niet gewaar waarom Annemarie belt; zij heeft wel iets anders aan haar hoofd. De conversatie gaat in Joyce's reconstructie ongeveer als volgt. Joyce zegt dat Roos mist: 'Ik heb geen tijd, onze Roos is weg'. 'Dan

3 Wij vermoeden dat de klok van de meldkamer niet op tijd liep en men daar op een bepaald moment achter is gekomen. Dat is niet ongebruikelijk, weten wij uit de Schiedammer Parkmoord en de Enschedese Vuurwerkramp, en heeft soms dramatische gevolgen, zoals bij de laatstgenoemde zaak bleek. Zie Van Koppen (2003) en Bollen (2004).

moet je goed zoeken', zegt Annemarie. 'Waar dan Annemarie, waar dan?' 'Buiten, buiten', antwoordt Annemarie.

Ongeveer op dat moment arriveert de eerste politieman, Geert Beuker. Hij zal nog een rol spelen bij het afsluiten van de bovenverdieping van het huis en bij het vinden van het lichaam van Roos. Maar hij voert ook een gesprek met Pieter en Joyce. Hij zal later in zijn proces-verbaal schrijven:

'Na hen [de ouders van Roos] gevraagd te hebben of zij mogelijk iemand op het oog hadden wie dit gedaan kon hebben, deelden zij mij mede dat een goede kennis van hen wonende in Waskemeer hen zojuist had gebeld. Dit vonden zij maar vreemd daar zij anders nooit op dit tijdstip door haar werden gebeld.'

Het gesprek zal ongetwijfeld niet hebben plaatsgevonden in dit politieagentenproza,⁴ maar de strekking is duidelijk: de ouders van Roos denken direct aan Annemarie. Zij woont in Waskemeer, een plaats zo'n 15 kilometer ten noorden van Appelscha. Na het telefoongesprek vertrekt Annemarie met haar man Johan naar Appelscha.

Joyce en Pieter zijn niet de enigen die direct naar Annemarie wijzen. Dat doet ook Fokke de B., de broer van Joyce. Hij koestert eveneens een groot wantrouwen tegen Annemarie. Ook meldt Fokke dat hij achter het huis wilde gaan zoeken, waarop Annemarie volgens hem zei: 'Daar is het niet', terwijl ze in een andere richting wijst. Uit de verklaring van Fokke wordt overigens niet duidelijk of zijn wantrouwen nu gevoed is door deze opmerking of dat hij deze opmerking gekleurd weergeeft, omdat hij Annemarie van meet af aan wantrouwde. Ook weten wij niet hoeveel hij hierover heeft overlegd met zijn zuster Joyce voordat hij met de politie sprak, zodat zijn wantrouwen wellicht ook kan zijn ingefluisterd door zijn zus. In ieder geval volgt de politie de suggestie van Joyce en Fokke; Annemarie wordt de enige verdachte voor de moord op Roos. Enkele dagen na de moord wordt zij al aangehouden.

Maar wij lopen op de zaken vooruit, want wij sloegen over hoe Annemarie daar ter plekke in Appelscha kwam. En omdat zij in deze zaak de enige verdachte is, zijn haar voorgeschiedenis en haar gangen op 20 september

4 Processen-verbaal worden opgeschreven in de woorden van de verhorende verbalisanten. Zij doen dat in de regel in een meer formele formulering dan de getuigen gebruiken. Zie daarover Crombag, Van Koppen & Wagenaar (2006).

van cruciaal belang. Wij beginnen met een beschrijving daarvan, doch niet dan nadat wij de kern van de zaak hebben verteld.

De politie vindt spoedig na de melding, om 23:15 uur, het levenloze lichaam van Roos in een sloot. De sloot ligt achter het huis van haar ouders en achter de belendende huizen. Roos wordt gevonden achter een van de huizen wat verderop. Zij is verdrongen, blijkt later bij de sectie. Van een sloot is eigenlijk geen sprake. Het is meer een greppel met een stijl talud waarin een laagje van zo'n 20 centimeter water staat. Er zijn dan ook twee versies van wat de dader gedaan kan hebben. Hij of zij kan Roos doelbewust onderin de greppel in het water hebben gelegd. De dader kan ook haar op het talud hebben gelegd waarna zij – misschien zelfs door een beweging van zichzelf – naar beneden is gerold en op die manier is verdrongen. De eerste versie kan juridisch ongetwijfeld als moord worden gekwalificeerd, de tweede versie is dat niet, maar komt daar wel dicht bij in de buurt. Wij zullen het gemakshalve steeds over moord hebben en negeren dan ook nog dat er eigenlijk eveneens sprake is van ontvoering.

Annemarie

Annemarie is in 1999, net als Pieter en Joyce, 29 jaar oud. Ze heeft twee oudere broers, Poppe en Mark. Tussen 1983 en 1987 volgt Annemarie een lhno-opleiding,⁵ gevolgd door een kmbo-opleiding.⁶ Daar ontmoet ze Joyce.

Annemarie werkt daarna een tijdje in de thuiszorg. Tot eind 1989 woont zij bij haar ouders. In dat jaar krijgt ze een relatie met Sander L. en dat houdt zo'n anderhalf jaar stand. In 1991 doet Annemarie een zelfmoordpoging. Uit het dossier wordt het niet helemaal duidelijk of die zelfmoordpoging nu tijdens of na de relatie met Sander was en hoe serieus de poging werd ondernomen. Na Sander is Annemarie weer bij haar ouders gaan wonen. In 1995 huwt zij Gerbrand van der K. Zij raakt zwanger, maar krijgt een miskraam. Na de scheiding van Gerbrand, eind 1996, verhuist ze naar Drachten.

In Drachten leert Annemarie Johan van der V. kennen. Johan is zeven jaar ouder dan zij. Op 4 september 1998 bevalt Annemarie van hun zoon Damian. Eind 1998 verhuizen Annemarie en Johan naar Waskemeer en betrekken een eengezinswoning aan de Meester van Hasseltweg. Damian sterft op 7 maart 1999. De oorzaak wordt omschreven als wiegendood. In

5 Lager huishoud- en nijverheidsonderwijs.

6 Kort middelbaar beroepsonderwijs.

april 1999 trouwt Annemarie met Johan, nadat ze de geplande huwelijksfeesten, uit de aard van de zaak, aanzienlijk hebben versoberd. Al snel is Annemarie echter weer zwanger; ten tijde van de dood van Roos was haar zwangerschap vijf maanden gevorderd.

Voor Johan is het huwelijk met Annemarie niet zijn eerste. Eerder is hij getrouwd geweest met Astrid R. Uit dat huwelijk zijn twee kinderen geboren: Roderick (1986) en Fabian (1988). Eerst kwamen de jongens nog wel bij hun vader, maar dat werd steeds minder. Zij vonden Annemarie te streng en kregen van haar geen eten, zeiden ze. Na de dood van Damian hebben zij zich in Waskemeer niet meer laten zien.

Waskemeer op 20 september

In Waskemeer is het leven van de familie Van E. gegroepeerd rond de wormenwekerij annex groothandel in siervissen, gecombineerd met een handel in vijvermaterialen. Deze uit de hand gelopen hobby van vader Teun van E. is uitgegroeid tot een bedrijf waarvan zoon Mark de eigenaar is, schoonzoon Johan is bedrijfsleider. Ook Annemarie werkt daar, evenals Gerja van E.-E., de vrouw van Mark. Een echt familiebedrijf dus. Vader Teun heeft zich uit het bedrijf teruggetrokken, maar hij bemoeit zich er nog wel mee, misschien ook wel omdat hij en zijn vrouw Ruth direct naast het bedrijf wonen. Mark woont zo'n 300 meter verderop en Annemarie en Johan wonen aan de overkant. Althans, tussen het bedrijf en hun woning loopt een weg en een vaart die door Johan vaak met een bootje wordt overgestoken, want omlopen is nogal ver. Annemarie rijdt meestal om met de fiets. Van belang is hier dat je vanuit het huis van Annemarie en Johan direct zicht hebt op het bedrijf en het huis van haar ouders en natuurlijk vice versa.

20 september 1999 is een maandag en op maandag is Johan altijd op pad met de vrachtauto. Op sommige plekken in het dossier staat vermeld dat dit iedere week zo is, op andere plekken staat dat Mark en Johan de maandagrit om de week afwisselen. Wat juist is, doet er niet echt toe, want het staat vast dat Johan op maandag 20 september op pad is. Mark is thuis en zal Johan bij thuiskomst helpen met het lossen van de vrachtauto. Vader Teun en zijn vrouw zijn ook thuis.

Op het moment dat Pieter en Joyce 15 kilometer verderop hun kinderen in bed stoppen, om ongeveer 19:00 uur, gaat Annemarie naar het graf van haar overleden zoontje Damian in Bakkeveen. Zij rijdt daarna weer met de auto naar huis, maar onderweg verzorgt zij even de planten van een tante Ans van E.-S., die een straat verderop woont en op vakantie is. In een andere

versie ging zij eerst naar huis en toen pas bij tante Ans de plantjes water geven. Ook dat doet er niet toe; om een uur of acht is Annemarie weer thuis. Johan heeft haar ondertussen, naar hij zegt om 19:30 uur, vanuit de vrachtauto gebeld. Hij kreeg uiteraard geen gehoor. Om 20:09 uur belt hij opnieuw – die precieze tijd weten we weer van de printlijsten en ook hoe lang het gesprek duurde: 2 minuten en 3 seconden. Johan vertelt dat hij tussen half tien en kwart voor tien thuis zal zijn. Om 20:45 uur belt Mark naar Johan met de vraag hoe laat hij thuis zal zijn. Mark krijgt dezelfde mededeling als Annemarie.

Ondertussen wordt vader Teun gebeld door een man van de GUO over een WW-uitkering die Annemarie heeft aangevraagd.⁷ Daarover belt hij met Annemarie om 20:46 uur. Zij praten 64 seconden. Dat is het laatste tijdstip voor de moord op Roos waarvan wij zeker zijn dat Annemarie thuis was. Het volgende is iets minder zeker, of onzeker, of onjuist, afhankelijk van naar wie je luistert: de verdediging of het openbaar ministerie.

Het begint er allemaal mee dat Annemarie tegenover de politie de twee cruciale telefoontjes – van Johan vanuit de vrachtauto en van vader Teun – in omgekeerde volgorde en op verkeerde tijdstippen plaatst. De tijdstippen die Annemarie geeft zouden haar, als zij juist zouden zijn, echter wel een ijzersterk alibi geven. Aanvankelijk zegt Annemarie dat zij met vader belde en wel om 21:45 uur en met Johan om 21:30 uur. Later schat ze het gesprek met vader om 21:00 uur en met Johan om 21:30 uur. Als één van de twee versies zou kloppen, kan zij nooit in Appelscha Roos uit haar bedje hebben gehaald tijdens de wandeling van Pieter en Joyce met hond Alma. Maar de door Annemarie vertelde tijdstippen zijn onjuist, zo weten wij uit de printlijsten.

Voor het verklaren van het verschil tussen Annemarie en de printlijsten zijn er twee mogelijkheden. Ten eerste, en dat is de interpretatie van het openbaar ministerie, kan Annemarie over die tijdstippen welbewust hebben gelogen om zichzelf een vals alibi te verschaffen. Ten tweede kan het verschil worden verklaard door simpel menselijk falen. Wij zijn nu eenmaal notoir slecht in het schatten van tijdstippen als we niet op het *moment suprême* op een klok hebben gekeken. Maar er is nog een andere versie mogelijk van het menselijk falen, namelijk bronverwarring. In het telefoontje

7 De GUO is een instelling die zich bezighoudt met de uitvoering van sociale verzekeringen en sociale voorzieningen, zoals de Ziektewet (vangnetvoorziening), WAZ, WAO, WW en de Toeslagenwet.

van Johan vertelt hij dat hij tussen half tien en kwart voor tien thuis zal zijn. We kunnen niet uitsluiten dat Annemarie weliswaar die tijd heeft onthouden, maar later benoemt als het tijdstip van het telefoongesprek in plaats van het tijdstip dat in het telefoongesprek werd genoemd.

De verdediging van Annemarie kiest uiteraard voor de interpretatie van menselijk falen en wijst daarbij op onschuldige getuigen in dezelfde zaak die met grote zekerheid ook foute tijdstippen debiteren. Zo is er een buurtgenoot van Pieter en Joyce die met stelligheid volhoudt dat zij bij het uitlaten van de hond zijn raam om 22:05 uur passeerden, een tijdstip dat zeker onjuist is, omdat toen de politie al was gebeld. We dwalen echter af naar Appelscha. Terug naar Waskemeer.

Zwaaien naar Annemarie

Vader Teun verzucht later tegen een getuige: had hij nu maar Annemarie tweemaal op die avond gebeld, zoals hij gewoonlijk doet als Johan op pad is. Dan had ze tenminste een sterk alibi gehad. Die getuige brieft dat door aan de politie en de officier van justitie zal later die verklaring tegen vader Teun gebruiken. Zie je wel! Vader heeft zijn dochter een vals alibi willen geven. Niet met de telefoontjes, maar met het volgende.

Wij weten zeker dat Johan zoals verwacht om 21:45 uur met de vrachtauto bij het bedrijf arriveert. De vrachtauto heeft namelijk een tachograaf die de bewegingen van de auto bijhoudt. Johan rijdt de auto dan achteruit het bedrijfsterrein op en schijnt dan met de koplampen recht naar binnen in het huis naast zijn eigen huis aan de overkant van de vaart. In zijn eigen huis komt dan voldoende strijklicht om op te vallen. Bovendien: Annemarie herkent het geluid van de koelmotor op de vrachtauto en zij weet zo precies wanneer Johan bij het bedrijf aankomt, als zij thuis is althans. Vader staat op dat moment op, loopt naar het raam en zegt tegen zijn vrouw dat Johan thuis is en dat hij Annemarie naar hem ziet zwaaien. Het tijdstip van 21:45 uur is stevig verankerd, want wordt bevestigd door de tachograaf van de vrachtauto. De belangrijke vraag is echter: zag vader Teun Annemarie werkelijk zwaaien of verzint hij dat ter bescherming van zijn dochter? Liefhebberende vaders doen dat soort dingen immers.

Vader zegt op 24 september – vier dagen later – tegen de politie dat hij Annemarie zag zwaaien. Dat is vrij snel, maar niet zo snel dat daaraan geen overleg met Annemarie vooraf kan zijn gegaan om een alibi te verzinnen. Het verhaal van vader wordt wel weer bevestigd door zijn vrouw, die daarover pas op 27 september wordt ondervraagd. Zij heeft haar man

horen zeggen dat hij Annemarie zag zwaaien; moeder Ruth heeft haar niet zelf zien zwaaien, want zij is niet naar het raam gegaan.

Het zwaaiverhaal wordt indirect bevestigd door broer Mark. Om half tien fietst Mark de 300 meter van zijn huis naar de wormenkwekerij. Hij doet daar nog wat klusjes en opent om 21:45 uur de roldeur van de loods in afwachting van Johan met de vrachtauto die moet worden gelost. Dan loopt hij naar de voorzijde van het bedrijf. Daar heeft hij ook zicht op het huis van Annemarie en Johan. Hij ziet dan het licht aangaan op de bovenverdieping bij Annemarie. Direct daarvoor hoort hij de vrachtauto met Johan aankomen. Hij kijkt op zijn horloge en 'zag dat het kwart voor tien was'. Maar ja, ook een broer van de verdachte is niet een geheel onverdachte getuige.

De politie kiest echter niet de weg om Mark of diens verklaring vanwege broederliefde verdacht te maken. Daar kan de politie een goede reden voor hebben. Mark is namelijk de belangrijkste belastende getuige om Annemarie de volgende dag daderkennis toe te dichten. Dat komt hieronder nog uitgebreid ter sprake. Als de politie Mark zou afbranden als getuige voor zijn verklaring over maandagavond, wordt hij minder bruikbaar als getuige voor zijn belastende verklaring over dinsdagochtend.

Dus kiest de politie een andere weg. De politie probeert duidelijk te maken dat Mark zich vergist heeft. Zag hij niet licht van beneden aan voor licht van boven? Ook dat lijkt de politie zelf niet erg waarschijnlijk te vinden. Dan maar de volgende verklaring: Annemarie heeft een tijdschakelaar ingezet om het licht op een goed alibimoment te laten aangaan. In het huis van Annemarie en Johan worden dan ook twee tijdschakelaars in beslag genomen. Eén wordt gebruikt voor het 's ochtends vroeg inschakelen van de wasmachine, de ander voor lampjes op de begane grond, tenminste op het moment dat de politie ze in beslag komt nemen. De wasmachine moest om 6:00 uur aangaan; de lampjes zijn zo geschakeld om inbrekers af te schrikken als Annemarie en Johan een week later op vakantie gaan, is het verhaal. Annemarie heeft de schakelaar alvast geïnstalleerd. Zij heeft de tijdschakelaar echter tijdelijk voor boven gebruikt, meent de politie. De verdediging laat een elektrotechnicus rapporteren dat de verlichting boven met muurschakelaars gaat en dat de inzet van een tijdschakelaar nogal veel gedoe is en veel kennis vergt van elektriciteit. Blijft over de verklaring dat broederliefde tot leugens ten behoeve van zus kan leiden.

Tot slot van het zwaaiverhaal bevestigt ook Annemarie een en ander. Zij zegt dat zij door een kier in de gordijnen beneden Mark zag komen aan-

rijden. Toen ging zij weer naar boven. Zij had namelijk wat te verbergen, zo blijkt. Dat gaat om het volgende. Aanvankelijk verklaart Annemarie tegen de politie dat zij naar een film keek die haar nogal emotioneerde. Dat was ook de reden waarom zij om 22:14 uur naar vriendin Joyce belde. Waarom wachtte ze de nakende komst van Johan niet af om haar hart uit te storten, vraagt men zich af. Over dit soort dingen praat ze niet met Johan, wel met haar vriendin, verklaart Annemarie. Waarover de film ging, kon ze de politie echter niet vertellen. Wel dat er een achtervolgingsscène in zat en dat iemand werd doodgeschoten.

De pandabeer

De politie identificeert de film als *Broken Reality* die op die avond werd uitgezonden door televisiezender RTL 5. De uitzending duurde van 20:30:33 uur tot 22:16:11 uur. Er werd een man in de film doodgeschoten, zoals Annemarie zegt. Dat was om 22:09 uur, dus vlak voordat Annemarie Joyce belt. Een achtervolgingsscène ontbreekt in de film volgens het proces-verbaal dat de politie daarover opmaakte.

Het verhaal over de film blijkt flauwekul. Annemarie vertelt in latere verhoren het verhaal dat zij met een pandabeer speelde en met kleertjes van Damian. Spelen is misschien niet het juiste woord, want het gaat haar om de emotionele herinnering aan haar overleden zoontje Damian. Ze trekt overigens de pandabeer geen kleertjes van Damian aan, want daarvoor is de beer te groot, maar doet de beer wel luiers en slabbetjes om.

Op 1 oktober zegt ze dat ze dit op 20 september 20 tussen 21:15 en 21:30 uur aan het doen was op de overloop boven. Om half tien is zij naar beneden gegaan en heeft het licht op de overloop uitgedaan. Ze heeft toen volgens haar de gordijnen van de tuindeur op een kier gedaan om te kijken of Johan er al aan kwam. Johan zag ze niet, maar wel de fietsende Mark. Daarna is ze televisie gaan kijken en is ze weer naar boven gegaan om de kleertjes op te ruimen. Ze schaamt zich voor dit gedoe met die beer en de kleertjes en houdt dat ook voor Johan geheim, zegt Annemarie. Het licht heeft ze weer aangedaan toen ze ging opruimen. Dat moet Mark gezien hebben. Ze hoorde toen de koelmotor van de vrachtauto, ze is naar beneden gegaan en heeft de auto gezien en geconstateerd dat het licht van de autolampen in haar richting scheen. Daarna is ze weer naar boven gegaan. Ze raakte overstuur, zat half naar de tv te kijken en heeft vervolgens Joyce gebeld.

In haar verklaring van 6 oktober herinnert ze zich dat ze heeft gezwaaid in de richting van de vrachtauto en dat ze iemand achter het raam van haar

ouders heeft zien staan. Het openbaar ministerie vindt dit gedraai van Annemarie nogal inconsistent. Ze liegt dus, is de conclusie. Het openbaar ministerie lijkt hier geen gelijk te hebben. Afgezien van de verandering dat Annemarie over de beer ging vertellen, is ze behoorlijk consistent, althans niet minder consistent dan de gemiddelde getuige die herhaaldelijk wordt ondervraagd. Een even goede verklaring voor het feit dat Annemarie pas later vertelt over het zwaaien, is dat ze dit gewoon was vergeten. Het is immers een nogal nietszeggende handeling die niet een prominente plaats in het geheugen zal innemen.

Het bovenstaande komt op het volgende neer. Annemarie was met zekerheid om 20:45 uur in Waskemeer. Zij was ook met zekerheid om 22:14 uur – het telefoontje naar Joyce – of met iets meer goede wil om 22:09 uur – het doodschieten van een man in *Broken Reality* – in Waskemeer. In de tussentijd kan ze weg zijn geweest als we niet alleen Annemarie, maar ook vader Teun en broer Mark niet geloven.

Annemarie ontkent ook dat zij de avond van 20 september in Appelscha was, althans voordat zij daar laat op de avond samen met Johan kwam helpen zoeken naar Roos. Bij dit soort consequent ontkennende verdachten voelt de politie zich veelal gedwongen om alles te onderzoeken. Dat heeft de politie in de Appelschase Babymoord ook gedaan. Een voorbeeld daarvan is het onderzoek naar de pandabeer.

Wat maakt het nu uit of Annemarie met een pandabeer speelde of keek naar *Broken Reality* op RTL 5, zou je zo zeggen. Nadat Annemarie aan de politie vertelde dat ze op maandagavond 20 september niet naar de RTL5-film heeft gekeken maar op de overloop met een pandabeer en babykleertjes van haar overleden zoontje heeft gespeeld, wil de politie de pandabeer, de babykleertjes en de doos waarin deze werden bewaard in beslag nemen voor verder onderzoek. Annemarie heeft daartegen geen bezwaar en geeft toestemming. Maar daarna gaat zij zich verdacht gedragen. Ze gaat Johan, haar ouders Teun en Ruth en broer Mark opdrachten geven. Dat doet ze over de telefoon vanuit het Huis van Bewaring, want ze is op 24 september aangehouden. Maar de telefoon in het Huis van Bewaring wordt natuurlijk getapt. Nederland is niet voor niets het meest tappende land ter wereld.⁸ Een voorbeeld is een telefoongesprek met broer Mark op 1 oktober 1999 vanuit het Huis van Bewaring. Annemarie heeft het dan over de doos waarin de kleding van Damian werd bewaard:

8 Van de Pol (2006).

Annemarie: '... eh mama en Johan zijn zo geweest. Wij hebben het even over een doos gehad op de zolder. [...] En dan moet je die doos ook weer dichtplakken. Je moet een paar keer die plak eraf scheuren.'

Mark: 'Moet ze dat meenemen of zo?'

Annemarie: 'Nou ze willen kijken of die doos er staat en of dat klopt dat die doos opengescheurd is. Want mijn advocaat geeft aan van: ze kijken niet naar onze situatie. [...] Dus als dat nou gedaan wordt, dan eeh hij zei ook al, dan heb je grote kans dat je woensdag al vrijkomt.'

Een ander voorbeeld is een gesprek met Johan op 11 oktober 1999, opnieuw vanuit het Huis van Bewaring:

Annemarie: 'Ik heb net tegen papa gezegd wat ie moest doen van die pandabeer eh ... hebben ze jou al daar over ...?'

Johan: '(onverstaanbaar) de advocaat zei al, geef em nou maar gewoon mee.'

Annemarie: 'Ja.'

Johan: 'Dat is wel goed toch, dat had je vader ook al gezegd toch?'

Annemarie: 'Ja, nou ... het ging er om ... ze willen even testen of er wel pluisjes op zitten van de slabbetje en van de ... van de luijer.'

Johan: 'Ja.'

Annemarie: 'Dus eh ... toen zei ik al tegen papa; nou, dan weet je wel even wat je doen moet eh ... zie, dat ja dat even eh ... dat ze dat kunnen eh ... testen, dat het dus d'r op zit.'

Johan: 'Nee, ik weet niet van welke luijer?'

Annemarie: 'Gewoon een papieren luijer ... gewoon een katoenen luijer, dat er dus wat op zit.'

Johan: 'Ooh.'

Annemarie: '... die altijd in de kast liggen. Dat ze dus als ze testen, dat er dus wat op zit.'

Dit ziet er verdacht uit. Is Annemarie hier bezig voor zichzelf een alibi te creëren met behulp van haar familie? Later zal Annemarie tijdens een verhoor zeggen dat zij had gestofzuigd en de pandabeer had meegenomen bij het zuigen. Zij maakte zich zorgen dat er geen pluisjes van de luiers en de slabbetjes op de beer zouden worden gevonden en dat ze daarom niet zou

worden geloofd. Kan het dus ook zijn dat een onschuldige verdachte zich er zorgen om maakt dat de politie haar niet gelooft? We weten het niet.

Annemarie gaat weg uit Waskemeer

Als Johan en Mark klaar zijn met het lossen van de vrachtauto heeft Annemarie inmiddels gebeld met Joyce en heeft zij gehoord dat Roos is verdwenen. Op het moment dat Johan in het bootje stapt om de vaart over te steken, staat Annemarie al aan de overkant te roepen dat de baby weg is, dat Roos weg is. Dit wordt ook gehoord door vader Teun die ondertussen zijn hond is gaan uitlaten, maar daaraan besteden we geen aandacht, omdat dit een niet omstreden deel van het verhaal is. Johan en Annemarie lopen direct naar hun Skoda Felicia Combi en vertrekken naar Appelscha. Ze moeten even lopen, want door wegwerkzaamheden staat de auto niet voor de eigen deur geparkeerd. Hij staat voor de deur bij Govert B. die aan De Kromten woont. Hij ziet hen om 22:30 uur weggrijden, vertelt hij later aan de politie.

Maar Govert legt nog een opvallende verklaring af. Hij vertelt dat de Skoda er al stond toen hij om 20:00 uur thuis kwam en voor 22:30 uur niet is weggeweest. Hij heeft van 20:00 tot 22:30 uur op de bank voor de televisie gezeten en had vanaf die plaats een uitstekend uitzicht op de Skoda. Die is niet weggeweest voordat Johan en Annemarie om 22:30 uur vertrokken, weet hij zeker. Zijn vrouw Wieske bevestigt dit: Govert is van 20:00 tot 22:30 uur de bank niet afgeweest. Zij vertelt ook dat de achteruitrijlichten van auto's behoorlijk bij hen de kamer in schijnen. 'Als één van de auto's weggereden zou zijn, had ik de achteruitrijlamp moeten zien. Mocht ik even naar de wc geweest zijn of iets dergelijks en een weggrijdende auto gemist hebben, had ik die weer moeten zien terugkomen. Ik zou dan de koplampen gezien hebben. Als er mensen langs onze woning gelopen zouden hebben, zou ik dat hebben gezien. Om half elf heb ik Annemarie en Johan voorbij onze woning zien komen', vertelt Govert met stelligheid tegen de rechter-commissaris. In een latere verklaring tegen de politie zegt hij dat hij '99% zeker' is dat de auto niet is weggeweest. Een reconstructie op 13 december 1999 bevestigt het verhaal van Govert, althans wat hij allemaal kan waarnemen, niet of hij het daadwerkelijk heeft waargenomen, natuurlijk. De politie beweegt vervolgens hemel en aarde om alternatief vervoer naar Appelscha te vinden voor Annemarie. De auto's van haar vader en moeder stonden achter slot en grendel in de garage. Vrijwel iedereen in Waskemeer is ondervraagd, maar een leenauto is niet gevonden. Ze heeft er kennelijk

geen gehuurd en een taxi heeft ze ook niet genomen. Kortom: er was voor Annemarie geen alternatief voor de Skoda Felicia Combi.

Het lukt alleen maar om Annemarie de moord op Roos toe te dichten als we niet alleen Annemarie zelf niet geloven, maar ook vader Teun en broer Mark niet geloven, en ook Govert en Wieske niet geloven.

Een tijdlijn

Als we geen van vijven geloven, weten we dat Annemarie om 20:46 uur in Waskemeer was en weer thuis was om 22:09 of 22:14 uur. We passeren even de prangende vraag of de vileine moordenaress, ook al zou ze in dit schema voldoende tijd hebben om de moord te plegen, wel al die risico's zou hebben genomen. Ze had niet alleen het risico dat ze te Appelscha zou worden ontdekt, maar ook het risico dat man Johan wat eerder thuis zou zijn, zeg 21:30 uur, zijn vroege thuiskomstschatting die hij per telefoon gaf, en dat Annemarie dan niet thuis zou worden aangetroffen. Misdadigers hebben nog wel eens de misvatting dat alles op rolletjes zal lopen.⁹

Dus we nemen aan dat voor Annemarie alles op rolletjes liep en zij in de 83 dan wel 88 minuten die haar ter beschikking stonden het misdrijf niet slechts pleegde, maar ook op het goede moment, tijdens het uitlaten van de hond door Pieter en Joyce, te Appelscha was.

De route van Waskemeer naar Appelscha is 15,2 kilometer en neemt 13 minuten en 50 seconden in beslag. Volgens de politie, althans volgens de eerste reconstructie door de politie. En die reconstrueerde dit op een donderdagmiddag en niet op een maandagavond. De verdediging zegt dat het op een donderdagmiddag niet donker is en dat dus het rijden dan gemakkelijker is en sneller gaat. Een voor de hand liggende tegenwerping is dat in de regel 's avonds minder ander verkeer in de weg zit dan op een middag. Maar daartegen kan weer worden opgeworpen dat de verkeerswegen tussen Waskemeer en Appelscha niet de meest drukke des lands zijn, overdag of 's avonds.

Nadat het hoger beroep is ingesteld, doet de politie opnieuw onderzoek naar de tijd die men rijdt over de route tussen Waskemeer en Appelscha.

9 Een goed voorbeeld daarvan vindt men bij de ontvoerders van Heineken en zijn chauffeur Doderer. De ontvoerders hadden het misdrijf zeer professioneel gepland en met bijzonder veel eventualiteiten rekening gehouden, behalve met de ultieme: dat een van hen zou worden gepakt. Toen dat laatste gebeurde, viel hun gehele plan plotseling in duigen. Zie de beschrijving door De Vries (1987).

Die wordt gereden op maandagavond 11 december 2000. Althans, politiemans Ferdinand Nauta rijdt de route van de Bovensteegde in Appelscha, waar Roos werd vermoord naar De Kromten in Waskemeer, waar Annemarie die avond haar auto parkeerde, en doet er tussen 14 minuten en 51 seconden en 15 minuten en 28 seconden over. Dat doet hij via de 'gebruikelijke route'. Over een langere route, gereden op verzoek van de verdediging, rijdt Ferdian Nauta zelfs 21 minuten en 57 seconden. Annemarie heeft namelijk in haar verhoren verteld dat zij een wat andere route pleegt te rijden, een route die niet de snelste blijkt.

Annemarie heeft nog een andere tegenwerping op de reconstructies van de rijroute door de politie. Haar rijkunsten zijn onvergelijkbaar met die van ervaren politiemensen. Dit zijn geschilpunten die niet beslecht kunnen worden. Op geen enkele manier kunnen we achterhalen welke routes Annemarie altijd reed en ook niet hoe goed haar rijkunst is. Het is zinloos om haar te vragen de route te rijden, want ze zal zich ongetwijfeld als een kruk van een chauffeur voordoen, ook al is ze het niet.

Wij kozen een iets andere benadering van het probleem. We voerden de route tussen De Kromte in Waskemeer en Bovensteegde in Appelscha in alle routeplanners in die via www.startpagina.nl kunnen worden benaderd en vonden de volgende resultaten:

<i>Routeplanner</i>	<i>Afstand (km)</i>	<i>Tijd (minuten)</i>
Routenet	14,8	17
Onderweg	14,0	18
MSN	14,8	20
Routemaster	19,6	22
ANWB	15,6	23

Direct valt op dat bij elk van de vijf routeplanners de afstand groter is dan die door de politie gereden en de tijd dat men erover doet langer. Hoe reëel zijn die schattingen? Als de routeplanners reëel zijn of optimistisch, dan heeft de politie inderdaad een qua afstand en tijd te krappe opgave gedaan. Onze ervaring met routeplanners is dat ze in de regel te optimistisch zijn over de tijd die het rijden van een route kost. Maar, toegegeven, ook onze ervaring kan gekleurd zijn.

De politie constateert dat Annemarie voldoende tijd had om het feit te plegen. Maar stel dat de ANWB gelijk heeft en het rijden van de route

tussen Waskemeer en Appelscha echt 23 minuten kost. Dan ontstaat de volgende tijdlijn, waarin we er ook rekening mee houden dat Annemarie de auto niet pontificaal neerzette voor de deur van Pieter en Joyce maar op 2 minuten lopen daarvandaan.

<i>Tijdstip</i>	<i>Annemarie</i>	<i>Pieter en Joyce</i>
20:46	Telefoongesprek met vader Teun (64 seconden)	
20:47	Einde gesprek met vader Teun	
20:50	Aankomst bij auto aan De Krom- ten (jas aandoen: 1 minuut, lopen naar auto: 2 minuten)	
21:13	Aankomst Appelscha	
21:15	Lopen naar huis Pieter en Joyce	
21:38		Stappen huis uit met hond
21:40	Annemarie gaat huis binnen	Zijn uit zicht verdwenen
21:49	Moet dan klaar zijn	Komen weer thuis
21:51	Weer bij auto	
22:14	Aankomst te Waskemeer	
22:15		Wordt door Annemarie gebeld vanuit haar huis
22:16	Weer thuis, twee minuten te laat om nog Joyce om 22:14 te bellen	

In de reconstructie door de politie zou het allemaal kunnen, weliswaar krap aan. In onze virtuele reconstructie heeft Annemarie niet de tijd gehad de moord te plegen. Zij komt ten minste twee minuten tekort.

De peuken

Als Annemarie snel naar Appelscha is gegaan, dan moet ze ook een tijdje hebben staan wachten op een plek waar ze in de gaten kon houden dat Pieter en Joyce de hond gingen uitlaten; wellicht zelfs zo'n 20 minuten. Zo'n plek is er, namelijk de tuin schuin tegenover het huis van Pieter en Joyce. En met die tuin blijkt later iets bijzonders aan de hand. In het huis woont Marcia M. en zij vindt de dag na de moord achter in haar tuin twee peuken die al na een paar trekjes zijn uitgedrukt op haar tuintafel. Ze hebben daar

brandplekken achtergelaten. Ze weet zeker dat ze daar terecht zijn gekomen in de nacht van maandag op dinsdag, want maandag heeft ze nog met niet-rokende gasten aan die tafel gezeten. Ze rookt zelf overigens ook niet.

De peuken kunnen belangrijk zijn. De tuin van Marcia is ongeveer de best denkbare plek om de voordeur van het huis van Pieter en Joyce in de gaten te houden. De peuken worden veiliggesteld en onderzocht op DNA. Van één van de peuken wordt een partieel DNA-profiel gemaakt dat in ieder geval van een man is. Dat de politie met die peuken bij Annemarie uit zou komen, was ook niet zo waarschijnlijk, want zij rookt niet, vertelt ze. Zij is behoorlijk astmatisch, zo erg zelfs dat ze soms flauwvalt en een astmapompje (inhaler) gebruikt. Die inhaler zal nog een rol spelen in de zaak. Maar onthoud de peuken ook, want ook zij komen nog aan de orde.

Getuigen tegen het lijf in Appelscha

Wij zijn eens met de auto in Appelscha de buurt ingereden met straten als Bovensteegde, Marssteegde en Soolstede; gewoon overdag. Bij verschillende huizen werden de gordijnen opzij geschoven om even goed te zien welke vreemde auto zomaar de straat inkwam. Het komt ons voor dat de sociale controle in dit relatief afgesloten buurtje dermate groot is dat iemand van buiten met een auto niet zo gemakkelijk ongezien in de buurt kan rondrijden.

Dat lijkt hier ook het geval. Op 29 september – 9 dagen na de dood van Roos – meldt Joop A. die woont aan de Marssteegde, dat hij in de buurt een vreemde auto zag op 20 september tussen 20:30 en 21:30 uur. Hij had die auto ook al eerder gezien. Het gaat om een donkere stationcar met dakrail. Dat zou wel eens de Skoda Felicia Combi van Annemarie en Johan kunnen zijn, meent de politie. Joop zag echter wel twee gezichten in die auto, en dat strookt natuurlijk weer niet met ouderschap van alleen Annemarie. Hij kon overigens niet zien of het mannen of vrouwen waren. En de tijd van zijn waarneming is ook een beetje aan de vroege kant.

Er is nog een getuige van deze gebeurtenis. Dat is Webbo D. die ook aan de Marssteegde woont, maar bij buurman Joop op bezoek is. Webbo was de laatste twee dagen – zondag om 19:00 uur (toen het nog licht was) en maandag tussen 20:00 en 22:00 uur – een groene stationcar opgevallen die zowel vanaf de Steegde richting Bovensteegde was gereden, als weer terug. De auto wordt door Webbo omschreven als een Ford Mondeo-achtig model. Het is een stationcar met donkergroene metallic lak, voorzien van

een donkere naar binnen gebogen dakrail. Webbo en Joop lijken het in ieder geval over dezelfde auto te hebben. Dat is overigens niet zo raar, want Webbo was bij Joop op bezoek en zij hebben ongetwijfeld overlegd met elkaar.

Met beide getuigen worden autoconfrontaties gehouden op 29 en 30 september. Men laat, steeds met een minuut tussenpose, een aantal auto's door de straat rijden die voldoen aan het signalement dat de twee getuigen van de auto gaven. Eén van die auto's is natuurlijk de in beslag genomen Skoda Felicia Combi van Johan en Annemarie.

Bij de verslaglegging van die confrontatie doet zich iets merkwaardigs voor in het dossier, namelijk een tegenstrijdigheid tussen het zogenaamde loopproces-verbaal en het proces-verbaal van de confrontatie. Dit vergt enige uitleg. Een strafdossier bestaat uit een groot aantal stukken. De meeste daarvan vallen in de categorie processen-verbaal van verhoren van getuigen en verdachten. Daarin heeft de politie, meestal in samengevatte vorm, opgeschreven wat getuigen en verdachten te vertellen hebben. Er zijn ook processen-verbaal van bevindingen, zoals het proces-verbaal over de route tussen Waskemeer en Appelscha en hoe lang die is en hoe lang je erover doet. Dergelijke processen-verbaal doen verslag van iets wat de politie zelf heeft meegemaakt of uitgezocht. Verder zit er in het dossier altijd een groot aantal diverse en uiteenlopende stukken die relevant zijn voor de strafzaak. Dat zijn bijvoorbeeld de printlijsten die al ter sprake kwamen en verslagen van telefoontaps en rapporten van de technische recherche en van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI).

Bij een eenvoudige diefstal zijn die stukken nog te overzien, maar als de strafzaak gaat over een gecompliceerd rechercheonderzoek naar een moord, vormen al die documenten snel een onoverzichtelijke stapel. Dan wordt in de regel door de politie een zogenaamd loopproces-verbaal geschreven, ook wel relaas van bevindingen genoemd. Dat is een proces-verbaal waarin van elk van die stukken kort de essentie wordt verteld. Ook wordt het onderzoek zo geordend mogelijk weergegeven en het verband tussen verschillende stukken aangeduid, zoals 'deze getuige vertelt dit en als je daarbij voegt dat die andere getuige dat vertelt, dan betekent het waarschijnlijk zus of zo'. Als het goed gebeurt, is zo'n loopproces-verbaal een grote hulp voor de advocaat, officier van justitie en rechter die later met de zaak te maken krijgen. In de praktijk lezen de meeste advocaten, officieren van justitie en rechters in de meeste zaken vooral het loopproces-verbaal en soms enkele van de onderliggende stukken waarnaar wordt

verwezen. Dat legt bij de politie weer een grote verantwoordelijkheid dat de samenvatting in het loopproces-verbaal ook echt adequaat, neutraal en objectief gebeurt.

Dat laatste is bij de autoconfrontaties met getuigen Webbo en Joop op 29 september niet het geval. In het loopproces-verbaal lezen wij: 'Dit levert voorsnog geen resultaat op. Onder andere omstandigheden zal er nogmaals een confrontatie plaatsvinden.' Welke omstandigheden worden bedoeld, wordt niet duidelijk uit het loopproces-verbaal. Maar veel erger: de eerste zin is bezijden de waarheid. Dit is wat er in werkelijkheid gebeurde. Aan de twee getuigen werden de volgende auto's getoond: (1) de Skoda Felicia Combi kleur emerald green metallic van Johan en Annemarie, (2) een VW Golf kleur dragon green metallic, (3) een Opel Astra kleur nautilus blauw metallic (visueel groen), (4) een Rover waarvan het type niet wordt vermeld in het proces-verbaal, kleur groen metallic, (5) een Ford Escort kleur tourmalat green metallic en (6) een Ford Mondeo kleur pacific green metallic (optionele parelmoerlak). Men liet de auto's tweemaal langs het huis aan de Marssteegde rijden met een tussenpoos van een minuut. Webbo zegt na de confrontatie dat de Opel Astra en de Ford Escort er wel op leken. Hij noemt speciaal de Skoda, want die leek er volgens hem niet op, omdat de auto die hij zag een 'plattere kont' had en geen strepen in de achterlichten. Joop vond ze er allemaal op lijken, eveneens behalve de Skoda, want die had een schuine achterzijde.

De confrontatie heeft dus niet 'geen resultaat' gehad, zoals het loopproces-verbaal meldt, maar het heeft wel degelijk resultaat gehad, alleen was dat voor de politie minder gunstig. We weten nu dat de auto die Webbo en Joop zagen géén Skoda, wij herhalen voor de Friese politie, géén Skoda was. Uit de door deze twee getuigen geziene auto kan dus niet worden afgeleid dat Annemarie in Appelscha was.

Maar wellicht moet aan de confrontatie minder waarde worden gehecht. Want bij die confrontatie maakte de Friese politie een cruciale fout die echter wat verborgen in het proces-verbaal van de confrontatie staat. Ter herinnering: getuige Webbo zag de auto eerst bij licht op zondag 19 september en Webbo en Joop zagen samen de auto de volgende avond toen Webbo bij Joop op bezoek was. Zo heeft de politie ook de confrontatie ingericht. Op 29 september rijden de auto's bij daglicht langs het huis van Webbo en de volgende dag 's avonds langs het huis van Joop. In het proces-verbaal over de autoconfrontatie staat dat de route door de auto's zowel op 29 als op 30 september eenmaal werd gereden. Eenmaal? Dat betekent

dus dat beide getuigen samen waren toen zij de auto's de tweede dag te zien kregen. Hun verklaringen kunnen dan niet meer onafhankelijk genoemd worden. Op de eerste dag, toen Webbo alleen werd geconfronteerd, zei hij volgens het proces-verbaal al dat 'De Skoda [...] er volgens hem niet op [leek], omdat de door hem bedoelde auto een plattere "kont" en geen strepen in de achterlichten had.' Pas de volgende dag wordt Joop geconfronteerd en dan nog samen met Webbo. Door de beginners fout van de politie kunnen we dus niet meer vaststellen of Joop zelf op zijn verhaal is gekomen over de Skoda of dat hem dit door Webbo is ingefluisterd.

De burens tegen het lijf

Jelmer M., de directe buurman van Pieter en Joyce, vertelt dat hij om ongeveer 21:30 uur thuiskwam met de fiets. Hij liep met de fiets aan de hand de steeg in, die tussen de twee huizenblokken door gaat en daarachter uitkomt op het achterpad. Dat pad loopt weer langs de sloot of greppel waarin Roos om het leven kwam. Die steeg komt dus ook achter zijn huis en het huis van Pieter en Joyce uit. Hij is niemand tegengekomen. Vreemd, hij moet de dader bijna tegen het lijf zijn gelopen.

Er is een andere buurtbewoner, overbuurman Derrick van H., die wel wat heeft gezien. Hij zal voor officier van justitie mr. Werner ten Kate de stergetuige zijn, maar – wij waarschuwen alvast – door de rechtbank als volgt worden afgedaan:

'Het verband dat deze getuige in zijn latere verklaringen legt tussen zijn waarnemingen op 20 september omstreeks 21:45 uur en die van ongeveer een uur later lijkt tot stand gekomen door beïnvloeding middels verdachtmakingen en/of gerichte vragen.'

Derrick heeft, naar eigen zeggen, rond de tijd van de moord een vrouw uit een steeg tussen de huizen zien komen. Hij kwam met zijn auto aanrijden en zag Pieter en Joyce met de hond lopen. Hij groette hen, maar weet niet of zij hem ook zagen. Hij parkeerde zijn auto in de parkeerhaven bij zijn huis, met de neus naar het huis toe. Hij ging vervolgens radiostations op zijn autoradio instellen. Waarom hij dat deed – had hij een nieuwe auto gekocht, of een nieuwe autoradio, of was de stroom eraf geweest zodat hij alles opnieuw moest instellen – het dossier vertelt het niet. Dat heeft de politie hem niet gevraagd, maar het is ook niet zo belangrijk. De politie vroeg hem ook niet of hij bij dat instellen de binnenverlichting aandeed, en

dat is wel een ommissie. Zonder binnenverlichting kijk je immers beter naar buiten de donkere nacht in dan mét binnenverlichting.

Tijdens het instellen van de radio komt van achteren een vrouw langslopen. Uit de looprichting leidt Derrick af dat zij uit de steeg tussen nummers 31 en 33 komt. Zij loopt de steeg tussen nummer Bovensteegde 22 en Marssteegde 31 in. Hij zag de vrouw schuin van achteren. Zag Derrick de moordenaars voorbijkomen? En was dat Annemarie?

De situatie wordt al snel gecompliceerd. Als even later door veel mensen naar Roos wordt gezocht, staat Derrick op straat te praten met Annemarie over speurhonden. Hij herkent haar op dat moment niet als de vrouw uit de steeg. De conclusie ligt dan voor de hand: of Derrick heeft de vrouw uit de steeg te slecht gezien om haar later te kunnen herkennen, of Annemarie is niet de vrouw uit de steeg, of beide. Maar zulke gemakkelijke en voor de hand liggende conclusies trekt de politie niet, zeker niet in deze zaak met bewijsnood. De politie gaat Derrick verschillende malen verhoren, totdat hij vertelt dat de vrouw uit de steeg dezelfde is als de vrouw met wie hij later over speurhonden stond te praten. Derrick is maar liefst zeven maal verhoord. Voor referentie nummeren wij de verhoren in onderstaande tabel.

<i>Nr</i>	<i>Inhoud proces-verbaal</i>	<i>Tijdstip</i>	<i>Bijzonderheden</i>
1	Verhoor 20 september 1999	22:40 uur	Proces-verbaal van 7 april 2000
2	Verhoor 21 september 1999	20:30 uur	
3	Verhoor 28 september 1999	16:10 uur	
4	Verhoor 28 september 1999	17:50 uur	
5	Verhoor 27 oktober 1999	10:30- 11:00 uur	Proces-verbaal van 4 november 1999; betreft confrontatie met foto's
	Reconstructies op 27 en 31 oktober 1999		
6	Verhoor 4 november 1999	13:30 uur	
	Reconstructie op 27 december 1999	18:00 uur	Daarbij vonden herkenningen van jassen plaats
7	Verhoor 28 december 1999	10:30 uur	Proces-verbaal is gedateerd 23 december 1999

Verhoor 1 vond plaats direct na de moord, maar nog voordat het lichaam van Roos was gevonden, tenminste als wij het tijdstip op het proces-verbaal mogen geloven: 22:40 uur op 20 september 1999. Het proces-verbaal werd pas opgemaakt op 7 april 2000 – meer dan een half jaar nadat de verklaring werd afgelegd – en wel door verbalisant Wijnand van Roijen. Zijn naam komen we in het dossier alleen tegen bij het optreden op de plaats delict vlak na de melding. We nemen dus aan dat hij geen lid was van het rechercheteam. De verbalisant dateert het tijdstip van de waarneming van Derrick als volgt:

‘Gezien het tijdstip dat de vermissing bij personeel van het meld- en informatiecentrum van de politie Friesland was binnengekomen stelde ik vast dat de waarneming van Derrick op een tijdstip gelegen voor 22:00 uur moest hebben plaatsgehad.’

Dat is natuurlijk een doelredenering: Derrick moet de dader gezien hebben, dus het moet op dat tijdstip hebben plaatsgevonden. Dat dit niet geheel voor de hand ligt, behandelen we na de bespreking van de waarnemingen van Derrick en de omgang daarmee door het rechercheteam. Dat klemt des te meer, nu het proces-verbaal zo laat is opgemaakt. Hoe weet de verbalisant nog dat het om dat tijdstip ging?

Derrick zegt in Verhoor 1 dat hij de vrouw alleen van achteren heeft gezien. Wij leiden uit het verhaal van Derrick af dat de vrouw van achter langs de rechterzijde van de auto liep, dus niet langs de zijde waar de bestuurder zit. Als iemand op deze manier niet erg ver van een auto loopt, is zijn hoofd meestal moeilijk waarneembaar, behalve als de auto erg hoog of de waargenomen persoon erg klein is. Annemarie is niet erg groot van stuk, maar welke auto Derrick had, weten we niet. Het viel hem op dat de vrouw tijdens het lopen haar armen voor haar buik hield. Zij maakte een gehaaste indruk, want zij liep met een versnelde pas. Zij had donkerblond haar tot net over de schouders. Het was een ietwat gezette vrouw. Zij droeg een roodkleurige jas. Derrick schatte haar lengte tussen 1.65 en 1.70 meter. Over de leeftijd kon hij niets zeggen. Behalve de rode jas, kon hij niets melden over haar kleding. Komt deze beschrijving overeen met het uiterlijk van Annemarie? Wij weten het niet, want wij hebben haar nooit ontmoet. Terzijde zij opgemerkt dat het verhaal van Derrick dat de vrouw haar handen voor de buik hield, zou kunnen impliceren dat de vrouw iets droeg, baby Roos wellicht. Uit het vermoede tijdstip en vooral uit de looprichting van

de vrouw moet echter worden afgeleid dat de moord reeds was gepleegd, althans dat Roos al in de sloot was achtergelaten. De vrouw kan dus niet de baby hebben gedragen. Maar wij weten ook dat Annemarie vijf maanden zwanger was en dat de zwangerschap op dat moment zichtbaar was. Dat weten wij bijvoorbeeld uit de verklaring van Eva J.-van L., een vriendin van Joyce en bewoonster van de buurt. Zij komt na de vermissing samen met de moeder van Joyce aan bij Pieter en Joyce, en zegt: 'In de woonkamer zag ik bij een bank een zwangere vrouw staan'. Dat moet Annemarie geweest zijn, bij wie dus blijkbaar al goed de zwangerschap te zien was. Zwangere vrouwen hebben soms de neiging om hun buik vast te houden bij het lopen, zo weten wij uit eigen waarneming.

De volgende avond zegt Derrick in Verhoor 2 dat hij de vrouw niet uit de steeg heeft zien komen, maar dat hij dit afleidde uit haar looproute. Nu vertelt hij dat hij de vrouw schuin van achteren heeft gezien. Hij heeft alleen het bovendeel van haar postuur gezien, zodat hij over de lengte van de jas niets kan zeggen. Ze had nu haar handen naast haar lichaam (hij heeft duidelijk gezien dat zij niets in de handen had), in plaats van voor haar buik. Hij herkende haar op dat moment niet.

In het vierde verhoor, op dezelfde dag als Verhoor 3, zegt Derrick dat hij over zijn rechterschouder een vrouw vanuit de richting van het steegje zag komen. De vrouw liep op een afstand van 4 à 5 meter langs hem. Hij herhaalt dat hij alleen het bovenste deel van haar lichaam zag. 'Ik zag een gedeelte van haar nek maar ik heb haar linkeroor niet gezien. Ik zag alleen de linkerzijde van haar.'

Bij een reconstructie op 27 oktober in de avond wordt geconstateerd dat vanuit een op die plaats geparkeerde auto de vrouw niet erg goed waarneembaar is. 'Details omtrent haardracht en het gezicht waren niet goed waarneembaar', schrijven de verbalisanten. Even later wordt het nogmaals geprobeerd, waarbij de vrouw die de vrouw uit de steeg speelt nu een rode jas aanheeft. 'Observant kon de lengte van het haar van de dader moeilijk bepalen', wordt nu geschreven.

Op 31 oktober 1999 is getracht nogmaals een reconstructie te maken van de waarnemingsomstandigheden van Derrick. Wellicht was men niet tevreden met de resultaten van de eerste reconstructie. In het proces-verbaal van de nieuwe reconstructie staat: 'Tijdens dit onderzoek bleek dat het onderscheiden van de verschillen in kleur van de respectievelijk jassen goed mogelijk was indien hij zich op het achter de "flats" liggende pad bevond, welk gebied werd beschenen door het (witte) licht van de aan deze

“flats” bevestigde lantaarns’ (onderstreping in origineel). Waarom deze reconstructie een zo drastisch ander resultaat heeft dan de eerste wordt niet uitgelegd.

Nadat na de verdwijning van Roos in de straat commotie was ontstaan, sprak Derrick – zo zegt hij in Verhoor 2 – met Fokke, de broer van Joyce die al ter sprake kwam. In het proces-verbaal staat als verhaal van Derrick:

‘[Fokke] riep mij even apart. Hij vertelde mij dat hij wist wie de dader was. Het zou een kennis zijn van Joyce. Deze kennis was bij Joyce in huis. Het zouden mensen uit Waskemeer zijn. Buiten op straat heb ik met een aantal mensen gesproken. Ik heb ook met een vrouw gesproken waar Fokke waarschijnlijk op doelde. Ik heb met haar over politiehonden gesproken [...]. Ik schat dat ik enige minuten met haar gesproken heb. U vraagt mij een omschrijving van deze vrouw te geven. Ze was klein en had een normaal tot stevig postuur. Ze had kortgeknipt haar met volgens mij geblondeerde lokken. Ze droeg een wit-groen T-shirt en slippers met blote voeten.’

In het proces-verbaal van Verhoor 3, een week later, staat:

‘U vraagt mij of die twee vrouwen ook een en dezelfde vrouw zouden kunnen zijn geweest. Ik ben er zeker van dat die twee vrouwen een en dezelfde persoon waren. Ik weet dat zo zeker omdat ik haar de tweede keer, dus later op de avond, naar de auto heb zien lopen. De manier van lopen, dus haar gang, was dezelfde als de eerste keer. [...] Ik ben ervan overtuigd dat de vrouw, toen ik haar de eerste keer zag, een pruik op had. Het verschil in haardracht tussen de eerste en de tweede keer is dat het haar de eerste keer langer was dan de tweede keer. De eerste keer was het haar donkerblond. De tweede keer was ook donkerblond alleen dan met lichtgekleurde lokken. Waarom ik denk dat ze een pruik heeft gedragen is omdat ik de tweede keer heb gezien dat ze aan de zijkant van haar hoofd meerdere haarspeldjes in had. Ik vond dat niet bij het model kapsel passen die ze op dat moment droeg.’

Terzijde zij opgemerkt dat bij huiszoeking in het huis van Annemarie en Johan geen pruik in beslag is genomen. Dat is natuurlijk niet ontlastend. Het zou veelbetekenend en belastend kunnen zijn als er wél een pruik was

gevonden, maar dat is dus niet het geval. We zien ondertussen dat het verhaal van Derrick over de vrouw in de steeg steeds verandert.

Over de vraag waarom hij niet eerder de eerste en de tweede vrouw met elkaar in verband bracht, zegt Derrick in het proces-verbaal van Verhoor 3:

‘Dat is pas later, toen ik er goed over na ging denken, bij mij opgekomen’.

Derrick denkt kennelijk veel na over de gebeurtenissen. Merk in dit verband op dat hij niet heeft waargenomen dat de eerste vrouw uit de steeg een pruik droeg. Ook dat is een conclusie die Derrick achteraf heeft getrokken. De vrouwen zagen er zo verschillend uit dat de eerste vrouw wel een pruik moet hebben gedragen. Die pruik heeft Derrick nodig om de verschillen tussen de twee vrouwen te verklaren zodat de conclusie kan worden getrokken dat het tweemaal om dezelfde vrouw gaat.

In het vierde verhoor, nog steeds diezelfde dag, beschrijft Derrick de vrouw met wie hij sprak over de politiehonden onder andere als volgt:

‘De vrouw droeg een gekleurd T-shirt met de kleuren groen en iets roodachtigs.’

Hij herhaalt dat hij er zeker van is dat dit dezelfde vrouw is als hij eerder die avond zag:

‘Ik ben daar bijna zeker van omdat ik haar, toen zij met haar man naar de auto liep, zag lopen. [...] In ieder geval liepen zij op dezelfde wijze. Daarnaast ook het postuur. Dat lijkt ook op elkaar.’

In het vijfde verhoor, meer dan een maand na het misdrijf, verklaart Derrick over de rode jas als volgt:

‘Ik heb eerder verklaard dat ik niet zeker wist of die vrouw een lange of een korte jas droeg. Nu jullie mij die vraag stellen, kan ik verklaren dat ik zeker weet dat die vrouw die ik die avond zag, een rode jas droeg, met een lengte tot op de heupen. Ik zag dat de jas open was. De voorzijde was vermoedelijk niet dicht.’

Dat is nieuw: Derrick heeft nu, in tegenstelling tot zijn eerdere verhaal, wél de lengte van de jas gezien. Ook is de plaats waar hij de vrouw zag nieuw. Hij zegt:

‘Toen ik die vrouw die avond voor het eerst zag, had ik mij in de bestuurdersstoel naar rechts omgedraaid en keek over mijn rechter-schouder. Ik zag die voor mij onbekende vrouw ook daadwerkelijk uit de steeg komen.’

Dat is knap van Derrick: hij heeft zich met terugwerkende kracht toch omgedraaid. Ook over zijn herkenning van het lopen van de vrouw zegt hij nu iets anders:

‘Toen ik die vrouw naar de auto zag lopen herkende ik de pas van die vrouw.’

Hier spreekt Derrick dus over Annemarie, de vrouw met wie hij over speurhonden sprak, die op het punt staat om met Johan weer te vertrekken naar Waskemeer. Derrick confronteerde haar toen niet omdat hij niet volledig zeker was van het feit dat het dezelfde vrouw betrof:

‘Ik wist, nadat Fokke dat tegen mij zei, dat het dezelfde vrouw betrof die ik uit de steeg zag komen en de vrouw die mij had gevraagd naar de honden.’

De confrontaties van Derrick met Annemarie

Willen we erachter komen of een verdachte de persoon is die een getuige zag, dan kan met de getuige een confrontatie worden georganiseerd.¹⁰ Het organiseren van een goede confrontatie is geen eenvoudige zaak, zoals ook tot Friesland is doorgedrongen. Men schreef op 8 oktober 1999 in het journaal:

10 Over confrontaties is zo veel onderzoek, dat wij volstaan met enige verwijzingen naar algemene literatuur daarover. Zie Van Koppen & Wagenaar (2002). Het handboek dat de politie gebruikt is Van Amelsvoort (2005). Ten tijde van het opsporingsonderzoek naar de moord op Roos was er een eerdere druk: Van Amelsvoort (1996).

‘Het is de bedoeling om een Oslo-/video-confrontatie te organiseren. In ons district is daarmee nog weinig ervaring. Hulp van buitenaf. De officier van justitie Ten Kate kent een inspecteur van politie te Emmeloord, Hans van der Doel, en gaat met hem overleggen.’

Inmiddels had de rechter-commissaris mr. F. Koster al advies gevraagd aan prof. dr. Willem Albert Wagenaar, hoogleraar te Leiden en rechtspsycholoog. Hij schrijft de rechter-commissaris in een brief van 7 oktober:

‘Vooruitlopend op de antwoorden wil ik vast opmerken dat een afstand van groter dan 15 meter ook bij de allerbeste straatverlichting prohibitief is voor een goede waarneming van een gezicht. Maar zelfs bij een kleinere afstand zijn de waarnemingscondities twijfelachtig. Vaak zijn nachtelijke verlichtingscondities verre van voldoende voor waarneming op afstanden groter dan 5 meter. Een waarneming schuin van achter laat te weinig van een gezicht zien om later een betrouwbare identificatie te doen. De kleur van de straatverlichting moet bekend zijn om de waarneming van gekleurde kledingstukken naar waarde te kunnen schatten.’

Daarnaast wijst Wagenaar de rechter-commissaris op het probleem dat Derrick Annemarie niet herkende toen hij vlak daarna met haar sprak. De meest gereede verklaring is dat Derrick achteraf heeft bedacht dat beide vrouwen wel eens dezelfde zouden kunnen zijn. Dat het om dezelfde vrouwen zou gaan, is een conclusie en niet een waarneming. Ook de constatering dat dan de vrouw uit de steeg vermomd moet zijn geweest, is een conclusie en geen waarneming. Toen Derrick later ter terechtzitting bij de rechtbank door de officier van justitie werd gevraagd hoe hij tot dit oordeel is gekomen, vertelde hij dat hij dat alleen op basis van de lengte van de personen heeft gedaan. Een hachelijke onderneming noemt Wagenaar dit.

Wagenaar legt ook uit dat als Annemarie erkent dat zij die avond bij het zoeken naar Roos daar in Appelscha is geweest, een herkenning door Derrick in een confrontatie nietszeggend is,

‘aangezien men altijd kan beweren dat hij haar herkent doordat hij met haar in de hoedanigheid van [de vrouw met wie hij over speurhonden sprak] heeft gesproken’.

De rechter-commissaris vroeg Wagenaar nog om advies voor het uitvoeren van een Oslo-confrontatie. Dat is een procedure waarbij de verdachte in een rij wordt gezet tussen een aantal personen die allen voldoen aan het signalement dat de getuige gaf. De advocaat van Annemarie, Hans Anker, adviseerde haar om hieraan niet mee te werken. En dus besloot de politie de confrontatie met foto's uit te voeren.

De brief van Wagenaar werd overigens niet aan de verdediging gegeven. De verdediging schakelde Peter van Koppen in die, zich niet bewust van Wagenaars rapport, op 23 juni 2000 rapporteerde over de vraag welke waarde kan worden gehecht aan de verklaring van Derrick. Want, zoals te verwachten viel, Derrick had bij de zes foto's die aan hem werden getoond de foto van Annemarie aangewezen.

In de meest samengevatte vorm schreef Peter van Koppen dat voor een zinvolle herkenning van de verdachte als de dader aan drie voorwaarden moet worden voldaan: de waarnemingsomstandigheden moeten voldoende gunstig zijn geweest, tijdens de retentieperiode moeten er geen ongunstige invloeden zijn geweest op de getuige en de herkenningprocedure moet deugdelijk zijn uitgevoerd.¹¹ In de onderhavige zaak zijn alle drie aspecten een probleem.

Aan Derrick zijn op 27 oktober 1999 zes foto's getoond.¹² Dat waren tweeluikfoto's, van die klassieke politiefoto's. Uit het proces-verbaal wordt niet duidelijk of, conform de richtlijnen,¹³ de nummers op de foto's waren afgeschermd. Dat gaat om nummers die altijd op politiefoto's staan en waaruit – voor kenners – niet alleen de politieregio, maar – ook voor leken – eveneens het jaar van opname kan worden afgeleid. Als die nummers niet zijn afgeschermd, is het mogelijk dat Derrick met die nummers heeft kunnen raden welke foto van de verdachte was. Hij herkent 'de vrouw op foto nummer 2 als de vrouw met wie ik op maandag 20 september 1999, omstreeks 22:45 uur, over honden/politiehonden heb gesproken. Vrijwel onmiddellijk nadat het bord werd omgedraaid, herkende ik deze vrouw'. Nummer 2 is Annemarie. Wat betekent dit nu?

11 Zie Van Koppen & Wagenaar (2002).

12 Dat weten wij niet helemaal zeker. In het proces-verbaal van de verbalisant die de serie foto's samenstelde, staat vermeld dat hij naast een foto van Annemarie nog zes foto's selecteerde. Dat zouden er dus zeven moeten zijn. In andere processen-verbaal staat echter het aantal van zes.

13 Werkgroep Identificatie (1992), p. 14.

Over de manier waarop Derrick de vrouw uit de steeg heeft gezien, is hij deels consistent, namelijk dat hij haar van achteren had waargenomen. Hij heeft zelfs haar linkeroor niet gezien. Toch verklaart hij op een bepaald moment dat hij haar ook al uit de steeg zag komen. Dan moet hij de vrouw ook van voren hebben gezien. De verschillen in de verklaringen – aanvankelijk stellig zeggen dat hij haar niet uit de steeg zag komen, later dat hij dit afleidde uit haar looproute en weer later dat hij haar wel degelijk uit de steeg zag komen – maken het waarschijnlijk dat Derrick dit laatste pas achteraf als herinnering heeft opgebouwd en dat het dus niet is gebaseerd op zijn waarneming. Het meest waarschijnlijk is dan dat Derrick de vrouw uit de steeg slechts van achteren heeft gezien. De herkenning van Annemarie als de vrouw uit de steeg is derhalve alleen mogelijk op basis van manier van lopen en postuur. En dat had Wagenaar al eerder aan de rechter-commissaris een hachelijke onderneming genoemd.

Wel relevant is de vraag of de vrouw met wie Derrick over honden sprak, dezelfde is als de vrouw uit de steeg. Als er sprake is van een herkenning, moet die hebben plaatsgevonden op het moment dat Derrick met haar sprak, dan wel direct daarna toen zij met haar man naar de auto liep. Over die vraag verklaart Derrick nogal uiteenlopend. In Verhoor 1 en Verhoor 2 rept Derrick er niet over dat hij de vrouw die over honden sprak, herkende als de vrouw die uit de steeg kwam. Pas in Verhoor 3 meldt hij, als daarnaar wordt gevraagd, dat hij zeker weet dat het om dezelfde vrouw gaat. Derhalve zijn de volgende hypothesen mogelijk:

1. Derrick heeft de vrouw tijdens het gesprek over honden herkend als de vrouw die uit de steeg kwam.
2. Derrick heeft pas achteraf die combinatie gemaakt.
3. Derrick heeft de vrouw die over honden sprak niet herkend als de vrouw die uit de steeg kwam.

De eerste hypothese lijkt ondersteund te worden door hetgeen Derrick in zijn vierde verhoor zegt: 'Ik ben daar bijna zeker van omdat ik haar, toen zij met haar man naar de auto liep, zag lopen.' Daarmee suggereert hij dat de herkenning direct op dat moment plaatsvond. Dat wordt echter tegengesproken door het feit dat Derrick in de eerste twee verhoren hierover met geen woord rept. Uit het eerste verhoor blijkt dat Derrick zich ervan bewust was dat hij mogelijk de dader van het misdrijf heeft gezien. Het is dan onwaarschijnlijk dat hij een directe herkenning niet meteen aan de politie zou melden. Het meest waarschijnlijk is derhalve dat hypothese 1 onjuist is.

In het derde verhoor zegt Derrick dat hij zich pas achteraf is gaan realiseren dat beide vrouwen dezelfde waren. Dat hij daarin gelijk heeft, kan niet geheel worden uitgesloten. Het dossier biedt echter een alternatieve verklaring, namelijk het gesprek met Fokke, de broer van Joyce. Die zei tegen Derrick dat een kennis van Joyce de dader was en aanwezig was in het huis. Uit Verhoor 2 blijkt dat Derrick direct de verbinding legde met de vrouw met wie hij over politiehonden sprak, zonder dat hij daarbij meldde dat hij haar herkende als de vrouw die uit de steeg kwam. Het kan daarom niet worden uitgesloten dat Derrick zich achteraf realiseerde dat beide vrouwen dezelfde waren louter en alleen omdat Fokke dat hem had gesuggereerd. Dat Derrick niet ongevoelig is voor suggestie en autosuggestie blijkt uit een aantal elementen in de opeenvolgende verhoren. Daarbij verdient ook opgemerkt te worden dat Derrick dingen niet snel begrijpt, zoals hij zelf zegt. Hij heeft op de LOM-school gezeten en zegt dat hij langere tijd en een duidelijke uitleg nodig heeft om dingen te begrijpen.

Zo zegt Derrick aanvankelijk stellig dat hij niets kon zeggen over de lengte van de jas omdat hij alleen het bovenlichaam van de vrouw die uit de steeg kwam had gezien. Later geeft hij daar wel – en weer even stellige – informatie over. Hetzelfde geldt voor de vraag of hij nu de vrouw daadwerkelijk uit de steeg heeft zien komen of niet. Tegelijkertijd wordt Derrick gedurende de opeenvolgende verhoren steeds zekerder in zijn uitspraken.

Gezien bovenstaande kan de juistheid van hypothese 2 als onwaarschijnlijk worden beschouwd. Derhalve is hypothese 3 de meest waarschijnlijke: Derrick heeft Annemarie niet herkend als de vrouw uit de steeg.

De rode jassen

Derrick zegt ook dat de vrouw uit de steeg een rode jas aanhad. Bij Annemarie zijn meerdere rode jassen in beslag genomen na haar aanhouding. Derrick zal later met twee van die jassen worden geconfronteerd, maar eerst verdienen die jassen zelf enige bespreking.

Bij huiszoeking bij Annemarie worden vier rode jassen en een groene in beslag genomen. Twee van die jassen hadden een witkleurige vlek, namelijk de donkerrode jas van de kapstok en de rode winterjas, afkomstig uit de kast boven. Die vlekken zouden wel uitgespuugde voeding kunnen zijn van Roos, vermoedt de politie.

<i>Confrontatie-nummer</i>	<i>TR-nummer SVO</i>	<i>Opmerkingen</i>
7	22826	Jas afkomstig van kapstok hal. Rood met enkele witte en donkerblauwe stukken en capuchon, merk Boston Club en woord Jeans op linkerborst. Met vlek die later weg bleek bij NFI. Werd door Derrick aangewezen. Annemarie: mijn zomerjas. Deze jas had Annemarie die avond gewassen.
3	22823	Merk Micro Fibre, kleur wijnrood, van kapstok. Volgens Annemarie jas van Johan. ¹⁴ In zak astmapompje. Volgens Derrick kleur rood te donker.
–	22832	Merk Beware, kleur groen met oranje binnenzijde. Volgens Annemarie van haar.
–	22827	Merk Scotch, kleur donkerrood, uit kast 1e verdieping. Volgens Annemarie winterjas van Johan.
–	22831	Merk DXD, kleur rood, uit kast eerste verdieping. Witkleurige vlek op gevonden. ‘De mate van overeenkomst’ kon niet worden vastgesteld met melk van Roos en uit directe omgeving vindplaats lijk. Volgens Annemarie jas van Johan.

De jassen worden voor technisch onderzoek opgestuurd naar wat toen nog net het Gerechtelijk Laboratorium heette en in Rijswijk was gevestigd. Vlak daarna is de naam gewijzigd in Nederlands Forensisch Instituut, afgekort NFI, dat inmiddels in een schitterende nieuwbouw in Den Haag zit. We houden voor het gemak de nieuwe naam aan.

¹⁴ Wij hebben niet kunnen achterhalen of de politie enig onderzoek gedaan heeft naar de vraag van wie deze jas nu was, van Annemarie of van Johan. Dat geldt ook voor de jassen 22827 en 22831 hieronder. Het onderscheid tussen heren- en damesjassen is meestal duidelijk te zien. Voor zover wij weten, is Johan er ook niet naar gevraagd.

Het NFI onderzoekt de vlekken dus. Op één van de jassen, de zomerjas van Annemarie, blijkt de vlek verdwenen als de jas bij het NFI wordt onderzocht. Een beetje waspoeder dat niet goed is uitgespoeld, lijkt een redelijke verklaring. Bij de andere jas, de winterjas van Johan, worden vetzuren in de witte vlek gevonden. Maar daarmee kan nog niet 'de mate van overeenstemming' worden bepaald tussen de witte vlek op de winterjas, de maaginhoud van Roos en een melkproduct uit de directe omgeving van de vindplaats. Vergeet niet: we hebben het hier over een winterjas van Johan die boven in de kast is gevonden.

Maar met de jassen is wel iets meer aan de hand. Wij lopen even op de zaken vooruit: Annemarie heeft de nacht van de verdwijning van Roos haar eigen zomerjas (nummer 22826 in de tabel) nog in de wasmachine gedaan en die, met behulp van de tijd klok, de volgende ochtend vanaf 6 uur gewassen. Dat maakt haar natuurlijk uiterst verdacht. De verklaring die Annemarie geeft is dat, zoals al gemeld, Johan en zij die week op vakantie zouden gaan en zij de jas altijd meeneemt en hem ook altijd voor de vakantie wast.

Later ter terechtzitting bij de rechtbank zal Annemarie de winterjas van Johan aantrekken. De officier van justitie concludeert dan:

'Gisteren op de terechtzitting hebben we kunnen zien dat verdachte de jas die aan haar getoond is, gemakkelijk aan kon hebben.'

Dat zal wel; het is een mannenjas en Annemarie is klein van stuk. De advocaat van Annemarie reproposeert dat zij zwemt in die jas:

'De jas die zij gisteren aanhad, is te groot voor haar. Haar handen blijven nergens in de mouwen.'

Wat is nu de oogst met het gedoe met die jassen? De officier van justitie bespreekt dat in zijn requisitoir bij de rechtbank. Bij het overlijden kan Roos, zo meent hij, gezien haar ziekelijke aard, wat hebben gespuugd. Annemarie heeft die nacht de wasmachine haar rode jas laten wassen. Derrick zag een vrouw met een rode jas uit de steeg komen. De cirkel is rond, om met de officier van justitie te spreken. Maar die doet dat wel met een vreemde kronkel. Annemarie waste haar rode zomerjas. Onderzoek van die jas leverde niets op. Er zat wel een witte vlek op een jas van Johan, een winterjas. 'De mogelijkheid moet niet worden uitgesloten dat verdachte

deze rode jas heeft gedragen.’ Het is dus, volgens de officier van justitie, belastend voor Annemarie dat zij die nacht een jas gewassen heeft. Het is eveneens belastend dat op een jas van Johan een vlek zat die wel eens afkomstig zou kunnen zijn uit de maag van Roos. Neemt de officier van justitie nu aan dat Annemarie twee jassen heeft gedragen, dat beide door Roos zijn besmeurd en dat zij er dan slechts één is gaan wassen? Wij kunnen de logica van de officier van justitie hier even niet volgen.

Derrick en de rode jassen

Wij keren terug naar stergetuige Derrick. Op 27 december 1999 wordt hij in een reconstructie geconfronteerd met acht jassen die ter plaatse door een vrouwelijke persoon worden gedragen. Twee van die jassen waren bij Annemarie en Johan in beslag genomen. Derrick zegt dat jas 2 het meest overeenkomt met de jas die de vrouw die uit de steeg kwam droeg. ‘De kleur en de lengte kwamen overeen.’ Dat is nogal teleurstellend: de jassen die bij Johan en Annemarie in beslag zijn genomen, dragen nummers 3 en 7. Dan vraag de politie hem expliciet naar wat hij vindt van de andere jassen. Derrick zegt:

‘Jas nummer 2 was het meest gelijkend op de jas die de bewuste vrouw droeg op de avond van 20 september 1999.’

En dan blijkt dat alle voorzorgen die men wel heeft genomen bij een herkenningprocedure van personen *niet* zijn gehanteerd bij het herkennen van de jassen. Zo wordt aan Derrick de gelegenheid gegeven te raden. Hij noemt dan vier van de acht getoonde jassen, hetgeen de kans aanzienlijk doet toenemen dat daarbij een jas zit die bij de verdachte in beslag is genomen. Daardoor kan achteraf niet meer worden vastgesteld of Derrick nu een bepaalde jas aanwees omdat hij die herkende, of omdat hij zo uitgebreid mocht raden. Verder wordt uit het proces-verbaal niet duidelijk of degenen die de getuige begeleidden wel of niet ervan op de hoogte waren welke jassen bij de verdachte in beslag zijn genomen.

Het onderzoek dat de politie deed met Derrick en de rode jassen is in ieder geval inadequaats, voor zover dat onderzoek op basis van het proces-verbaal kan worden gereconstrueerd. Men had zich als eerste vraag moeten stellen of Derrick de kleur van de jas goed had. Dat is namelijk een probleem als men bij avondlicht en kunstverlichting kleuren moet waarnemen. Wagenaar schreef dat al aan de rechter-commissaris. De enige ma-

nier die de vraag kan oplossen of Derrick de kleur van de jas goed heeft kunnen zien, is door hem onder dezelfde lichtomstandigheden ter plaatse een groot aantal jassen van uiteenlopende kleuren te laten zien en hem dan steeds de kleur van de jas te laten benoemen.

Als we afgaan op het proces-verbaal, bestond het onderzoek ter plaatse er slechts uit dat een politieman keek of men de kleur van een rode jas kon onderscheiden. Die procedure houdt drie cruciale fouten in. Ten eerste wist de waarnemer welke kleur verwacht kon worden, zodat op die wijze een verwachting-*bias* ontstaat: iets wordt goed geraden omdat vooraf bekend was wat er komen zou. Iets is aanzienlijk gemakkelijker waar te nemen als je weet wat je moet zien. Het is als de oogarts die voorzegt welke letters op het bord staan. Dat is niet een adequate test van de kwaliteit van je ogen. Ten tweede zijn voor enige stevige conclusies te weinig uiteenlopende waarnemingen gedaan (zou bijvoorbeeld een bruine jas ter plaatse met een rode kunnen worden verward?). Ten derde zouden de proeven moeten worden uitgevoerd met Derrick, want de vraag is immers of *hij* onder dezelfde omstandigheden rode van andere kleuren jassen zou kunnen onderscheiden. Dat geldt overigens *mutatis mutandis* voor verschillende posturen en verschillende manieren van lopen.

Tot slot moet worden vermeld dat de zus van Derrick, Gineke, op 30 september desgevraagd tegen de politie zegt:

'Ik weet 100% zeker dat Derrick [nog die nacht] vertelde dat de vrouw die hij rond 21:50 uur had gezien, dezelfde was als de vrouw die hij later op de avond daar op straat had getroffen. Het enige verschil was dat de haardracht anders was en dat ze de rode jas niet meer droeg. Dat was zijn eigen indruk.'

Dat maakt de verklaringen van Derrick tegen de politie niet minder dubieus. Hij vertelt het wel aan zijn zus en niet aan de politie, terwijl hij geweten moet hebben hoe belangrijk die informatie kon zijn. Het lijkt er dan eerder op dat zus Gineke zich in de datum vergist.

De officier van justitie over Derrick

Het voorgaande is gebaseerd op het rapport dat Peter van Koppen in deze zaak schreef over de getuige Derrick. Dat rapport beviel de officier van justitie, mr. Werner ten Kate, in het geheel niet. Dat viel zo slecht dat hij een separaat requisitoir aan dat rapport besteedde.

Afgezien van enige standaardopmerkingen – zoals het opwerpen van vragen als waaraan Van Koppen zijn deskundigheid ontleent en de opmerking dat Van Koppen niet het gehele dossier zag – komt de officier van justitie met de volgende verdediging van de verklaringen van Derrick, zijn stergetuige, zoals hijzelf zegt.

Derrick vertelt steeds meer, maar dat is omdat de politie zijn werk goed doet en bij Derrick doorvraagt. De herkenning van de jassen moet worden vertrouwd omdat verbalisant Eedze Kloetstra Derrick begeleidde en ook hij niet wist welke jassen van Annemarie waren. Dit laatste is een bewering die wij niet kunnen controleren, maar die wordt tegengesproken door het feit dat Eedze Kloetstra een van de rechercheurs in het onderzoek was en zijn naam onder menig proces-verbaal in het dossier prijkt. Moeten wij dan echt aannemen dat hij niet wist welke jassen van Annemarie waren?

Derrick was volgens de officier van justitie helemaal niet aan het raden. Hij wees gewoon een aantal jassen aan. De officier van justitie zegt daarover:

‘Derrick gaf aan dat toen vier jassen afvielen, maar dat hij bij een aantal twijfelde. [Die vier krijgt hij nogmaals te zien.] Het valt hem op dat jas 2 echter niet open kan. Deze jas valt voor hem af, alhoewel die qua kleur en lengte overeenkomt. Jas 3 blijkt te donker te zijn. Blijven over jas 7 en 8. Jas 7 [van Annemarie] heeft een capuchon, waarvan hij niet zeker is of die wel op de jas van de verdachte zat op de bewuste avond. Jas 8 heeft een bontkraag hetgeen in het geheel niet klopt.’

En over de vraag of Derrick de vrouw wel heeft gezien of goed genoeg heeft gezien om haar te herkennen, zegt de officier van justitie:

‘De mening van Van Koppen dat getuige de vrouw waarschijnlijk alleen van achteren zou hebben gezien, deel ik niet. Ik mag verwijzen naar de fotoserie. Bij het oversteken van de straat kwam zij onder de straatverlichting en op dat moment bevond verdachte zich ongeveer naast de auto.’¹⁵

15 Merk op dat als iemand vlak naast een auto staat, men diens gezicht niet kan zien.

Opgemerkt zij dat de officier van justitie in zijn stuk consequent spreekt over 'de verdachte' waar hij de dader bedoelt. Derrick wijst Annemarie aan als de vrouw met wie hij later over politiehonden sprak. Op dat moment herkende hij haar kennelijk niet als de vrouw in de steeg. Hij had de vrouw in de steeg zojuist gezien en toch deed Annemarie geen bel rinkelen. Dat heeft Derrick pas later bedacht. Niettemin is de officier van justitie ervan overtuigd dat Derrick bij de herkenning bij de fotoconfrontatie doelde op de vrouw uit de steeg. Hoe de officier van justitie redeneert, laten wij zien door het deel daarover te citeren:

'Heeft Derrick verdachte als de vrouw uit de steeg herkend? De uitgevoerde herkenningsprocedure was er inderdaad op gericht of hij verdachte die hij later bij de woning van Pieter en Joyce zag, zou herkennen. Omdat hij dit verklaarde was de cirkel weer rond!'

De logica van hetgeen de officier van justitie hier vertelt, ontgaat ons.

Een andere vrouw uit de steeg

Toch blijven we met de vraag zitten of de vrouw uit de steeg wel de dader zou kunnen zijn. Heeft Derrick de vrouw niet op een ander moment gezien? Er is een indicatie dat dit het geval zou kunnen zijn, maar dan komen wij wel in een nogal schimmig verhaal terecht.

Op 25 september vertelt Fokke, de broer van Joyce, dat hij ook een vrouw zag. Nu is dat niet zo raar, want er waren tegen de tijd dat Fokke ter plaatse was al veel mensen op straat. Die mensen komen zo nog ter sprake. Maar de vrouw die Fokke zag, omschrijft hij als volgt:

'U vraagt mij de persoon te beschrijven. Zoals ik al gezegd heb, volgens mij was het een vrouw. Ik denk dit gezien haar haardracht. Zij droeg het haar tot bijna op haar schouder. Volgens mij droeg deze persoon iets van een "bomberjack" volgens mij een groene, maar het kan ook een paarse zijn geweest. De persoon leek door het bomberjack vrij breed. Het was een klein persoon en heel opvallend was dat ze haar handen voor haar buik langs hield. [...] U vraagt mij naar het tijdstip dat ik dit heb waargenomen. Ik kan dit niet zeggen. Ik schat dat het tussen 21:00 en 22:00 uur was, maar dat kan ik niet met zekerheid zeggen. Ik zou de persoon die ik toen gezien heb, niet weer herkennen.'

Hé, die omschrijving lijkt sterk op de omschrijving door Derrick van de vrouw uit de steeg. Fokke meldde dit aan zijn maat Jelmer K., die bij hem op bezoek was. Jelmer vult nog aan dat Fokke zei dat het wel leek alsof die vrouw iets onder haar jas had. Jelmer plaatst het geheel wel wat later: om zo'n 22:45 uur.

De vrouw die Fokke beschrijft, wordt gevonden. Het is Trijn de B.-H., de oma van slachtoffer Roos. Hier doet zich iets merkwaardigs voor: Trijn is niet alleen oma van Roos, maar ook moeder van Fokke. Zou hij zijn eigen moeder niet herkennen, ook al waren het ongunstige waarnemingsomstandigheden? Wij kunnen ons dat nauwelijks voorstellen, maar blijven verder achter met de mond vol tanden.

Trijn vertelt dat zij snel ter plaatse was, rond 22:30 uur. Vijf of tien minuten later liep zij snel naar het huis van Eva J.-van L., de vriendin van Joyce die in de buurt woont en al werd genoemd. Het proces-verbaal schrijft:

‘Zij stak de Bovensteegde over en liep zo snel mogelijk naar de woning van Eva toe. Zij hield hierbij de handen voor haar buik om te voorkomen dat haar buik “denderde”. Zij kon zich niet meer herinneren of zij door een tuin was gelopen. Zij kon zich niet meer herinneren wat voor een jas zij aan had. Zij droeg of een roze zomerjas of een zwart/paars trainingsjasje.’

De omschrijving die oma van zichzelf geeft, lijkt griezelig veel op de omschrijving die Derrick geeft van de vrouw uit de steeg. Heeft Derrick niet haar gezien? Dat zou allicht mogelijk zijn, als in het proces-verbaal dat zo laat – pas op 7 april van het volgende jaar – over het eerste verhoor van Derrick is gemaakt het genoemde tijdstip van 22:40 uur niet het tijdstip van het verhoor is, maar het tijdstip dat Derrick zijn waarneming deed. Deze, toegegeven, wel erg wilde speculatie wordt overigens tegengesproken door het verhaal van Derrick dat hij de vrouw zag op het moment dat hij zijn auto net parkeerde en dat gebeurde vlak nadat hij Pieter en Joyce gedag zwaaide bij het voorbijrijden terwijl zij de hond uitlieten.

Toegang tot de woning

Wie ook de dader is van de moord op Roos, een belangrijke vraag is hoe hij of zij de woning van Pieter en Joyce is binnengekomen. De voordeur of de achterdeur? Pieter meldt in het begin dat de achterdeur misschien niet was afgesloten:

‘We hebben onze woning verlaten via de voordeur. Ik weet niet of de achterdeur van onze woning op dat moment op slot was of niet. Ik denk zelf in ieder geval van niet.’

Joyce zegt hetzelfde. De dader kan daardoor dus misschien wel eenvoudig zijn binnengekomen.

Maar er is nog een andere mogelijkheid. Op 15 september misten Pieter en Joyce een voordeursleutel. Dat was een sleutel die alleen door Joyce werd gebruikt en die zij aan de binnenzijde in het slot liet zitten als ze thuis was. Op 13 september was Annemarie op bezoek geweest. Zij ging die dag naar de tandarts in Appelscha en kwam even langs. Op 14 september was de sleutel niet gebruikt omdat Joyce ziek was en ze dus niet naar buiten was gegaan. De sterke suggestie is dat Annemarie op 13 september die sleutel heeft gestolen. Het is echter tekenend voor de preoccupatie van de politie met de schuld van Annemarie dat men niet informeert wie die dagen nog verder op bezoek is geweest – kreeg Joyce geen ziekenbezoek, bijvoorbeeld – en of er geen mogelijkheden zijn dat Joyce die sleutel zelf is kwijtgeraakt.

Van dit alles zouden de zusjes van Roos, Betty en Helen, natuurlijk goede getuigen kunnen zijn. Zij worden daarom in de verhoorstudio verhoord, al op 24 september, maar dat levert jammer genoeg niets op dat het opsporingsonderzoek verder helpt. En eigenlijk had de politie daaraan geen behoefte. De dader was immers toen al gevonden: Annemarie werd diezelfde dag aangehouden.

Annemarie komt in Appelscha, voor het eerst die dag of opnieuw

We pakken de chronologie van het verhaal weer op. Nadat de politie is gebeld – om 21:56 uur – gaat Joyce kennelijk eerst naar de burens Barbara en Jelmer M. Joyce had zich al voor de nacht omgekleed en kwam daar via de achterdeur in haar nachtpon binnen. Jelmer loopt mee achterom en treft in het huis van Pieter en Joyce al de buurman van de andere kant Jarre N. Veel andere burens komen helpen en kennelijk ook allerlei mensen die door Pieter zijn gebeld.

Toen eenmaal de politie was gearriveerd, als eerste Geert Beuker, ging die met Pieter en Joyce naar binnen. Anderen moesten buiten blijven. Wie dat precies waren, is moeilijk te achterhalen. Van groot belang lijkt het ook niet. Wel is van belang: waar is Annemarie?

Het is een redelijke aanname dat Annemarie en Johan samen na tien

uit Waskemeer zijn vertrokken naar Appelscha. Daar kwamen zij, dat is de beste schatting, zo om 22:45 uur aan. Zij gaan door de voordeur het huis van Pieter en Joyce binnen. De kortste versie van wat Annemarie zegt daar gedaan te hebben, is dat zij in de woonkamer is geweest, op de wc en naar boven. Daar hoorde zij Helen en heeft even bij haar gezeten. Vervolgens ging ze in de slaapkamer van Roos tegen de muur staan. Ze liep naar beneden en wilde helpen zoeken. Ze raakte overstuur en kreeg last van haar buik. Zij vertelde dat aan Johan en hij stelde voor om weer terug te gaan naar huis in Waskemeer. Ze vertrokken om 23:15 uur. In een latere verklaring vertelt ze over een andere volgorde: eerst naar de kamer van Roos en vervolgens naar Helen. Bij Roos heeft ze het dekbedje opgetild.

Of Annemarie al dan niet boven is geweest, is een belangrijke kwestie. Als van haar daar sporen worden gevonden en zij is *niet* boven geweest toen zij later op de avond met Johan in Appelscha was, dan is dat uiteraard belastend bewijs. We vertellen nu alvast dat boven van Annemarie geen sporen zijn gevonden. Het feit dat Annemarie naar boven is gegaan, wordt echter door het openbaar ministerie gepresenteerd als belastend: zij ging naar boven om DNA dat daar eventueel zou worden gevonden betekenisloos te maken.

Volgens Hannelore de B.-D., een tante van Joyce, zijn Joyce en zichzelf de laatsten geweest die naar boven waren gegaan voordat de politie de boel afsloot. Tante Hannelore doet verslag aan de politie op 23 september. Zij vertelt dat zij net zo'n tien minuten thuis was van haar volksdansavond toen Pieter belde. Zij sprong in de auto; haar man bleef op de kinderen passen. Na aankomst ging zij direct met Joyce naar boven. Daar stond ze in de kamer van Roos geleund tegen de commode.

'Ik wist even niet wat te doen. Joyce was radeloos en ik wist ook niet wat te doen.'

Joyce ging wat aantrekken in haar slaapkamer, want zij liep nog in haar nachtpon, en Hannelore keek even bij de andere twee meisjes. Zij liet de deuren op een kier staan en ging naar beneden. Zij is minder dan vijf minuten boven geweest. Tante Hannelore vertelt:

'Ik weet niet meer wie dit heeft gezegd, maar wij mochten niet meer naar boven. Als er iemand de gang inging dan werd er al gezegd: "niet naar boven". Naar mijn idee zijn Joyce en ik de laatsten ge-

weest die boven zijn geweest, voordat de recherche later zijn werk ging doen. Ik heb hier echter geen 100% zekerheid over.'

Degene die het verbod om naar boven te gaan uitvaardigde, zou wel eens politiemann Geert Beuker kunnen zijn, want hij kwam in huis vlak nadat Joyce en Hannelore boven waren geweest. Geert Beuker sprak met Pieter en Joyce en ging daarna met zijn gsm dingen regelen.

Tante Hannelore vervolgt dan haar relaas, althans volgens het proces-verbaal, met het verhaal dat op een gegeven moment de telefoon ging. Dat was het telefoontje van Annemarie van 22:14 uur. Als tante Hannelore chronologisch vertelde – de opbouw van het proces-verbaal biedt daarover geen zekerheid – zou Annemarie, met Johan, pas na tante Hannelore zijn gearriveerd en ook na het verbod om naar boven te gaan.

Althans, het was de bedoeling dat men niet meer naar boven ging. De betreffende politiemann, Geert Beuker, schrijft in zijn proces-verbaal:

'Ook hebben wij niet gezien dat er iemand naar boven is geweest of van boven is gekomen. Ik, verbalisann Beuker, kan mij niet voorstellen dat ik Annemarie naar boven heb laten gaan omdat ik toch al enig wantrouwen tegen haar had. Het is echter wel zo dat wij niet constant voor de trap hebben gestaan. Wij hebben ook niet gehoord dat er boven een kind heeft gehuild.'

Dat Annemarie boven is geweest, kan dus niet worden uitgesloten nu de politiemann die tot taak had de boel af te sluiten naar eigen zeggen dat niet erg systematisch heeft gedaan. Het mag merkwaardig heten dat de officier van justitie later in zijn requisitoir een veel sterkere conclusie zal trekken:

'Ook de verbalisann Beuker, die als één van de eersten ter plaatse was, sluit nagenoeg uit dat verdachte boven is geweest.'

Hé, dit is toch weer heel wat anders dan de verbalisann zelf zegt. Een rechter die even niet oplet, zou toch tijdens zo'n requisitoir denken dat de zaak rond is. Juristen noemen dit denatureren van een verklaring en dat is, het zal duidelijk zijn, een verklaring zo weergeven dat iets anders wordt begrepen dan oorspronkelijk werd bedoeld. In het vervolg van de behandeling van deze zaak zal er overigens nog her en der een stevig potje worden gedenatureerd.

We weten ook van tante Hannelore dat Geert Beuker zijn post wel degelijk heeft verlaten. Zij vervolgt haar verhaal namelijk als volgt:

‘Ik weet nog dat op een gegeven moment Henk [tante Hannelore geeft hem een onjuiste voornaam] Beuker weer in de woonkamer kwam. Ik stond daar bij Joyce. Henk Beuker kwam bij ons staan en ik heb toen tegen hem gezegd dat Joyce dat telefoontje had gekregen en dat ik daar een nare indruk van had. Die nare indruk kreeg ik omdat Joyce had gezegd dat Annemarie nooit omstreeks dat tijdstip, zo laat, belde. Nu toevallig deze avond wel. Henk Beuker vroeg toen aan Joyce wat voor een auto Annemarie zou moeten rijden. Joyce zei toen dat dit een groene Skoda moest zijn.’

Maar het verhaal van tante Hannelore impliceert ook dat Geert Beuker zijn post verliet voordat Annemarie in Appelscha aankwam. Deed hij het later ook? Wij weten dat niet. Annemarie claimt zelfs dat zij samen met Joyce naar boven is geweest. Wat zegt Joyce? Dit zegt zij diezelfde nacht tegen de politie:

‘In die tussenliggende tijd waren er al een heleboel mensen bij ons de woning in- en uitgelopen. Iedereen liep te zoeken. Er zijn ook mensen boven geweest. Ik weet niet wie boven zijn geweest.’

Joyce weet het dus niet meer. En tot slot zegt de man van Annemarie, Johan, dat hij al die tijd in de woning is gebleven en dat hij Annemarie niet naar boven heeft zien gaan. Dat verplaatst de vraag naar de kwestie of Johan van Annemaries zijde is geweken. Als we andere getuigenverklaringen bezien, dan lijkt het erop dat hij veel bij haar was. Eva, de vriendin van Joyce, zag Johan bij de bank. Tijdens het gesprek over de politiehonden komt hij aanlopen. Maar ook die verklaringen betekenen nog niet dat in het halve uurtje dat Annemarie en Johan in Appelscha waren hij haar niet even alleen heeft gelaten.

Ondertussen wordt het steeds drukker in het huis van Pieter en Joyce. Daar waren in ieder geval, zo weten wij van getuigen, naast Pieter, Joyce en tante Hannelore: de directe burens Jarre en Leonie, de andere burens Jelmer en Barbara, Joyce's broer Fokke, die ook hun moeder Trijn had meegenomen, en Eva, de al genoemde vriendin van Joyce. En vervolgens kwamen Annemarie en Johan. Later kwamen ook Pieters zus Renske T. en hun vader.

Nadat Roos was gevonden komen nog Stefan en Helma H., een oom en tante van Joyce, en Linda en Jörgen B., eveneens oom en tante van Joyce. Het zal een nogal rommelig en onoverzichtelijk geheel moeten zijn geweest, want niet alleen blijkt veel familie in de buurt te wonen, maar aan dit gezelschap moeten ook nog worden toegevoegd de politiemensen die komen binnenruppelen en de buurtgenoten die zich allemaal op straat bevinden.

Bij dat gezelschap buiten voegt Annemarie zich op een bepaald moment, zo weten wij uit verschillende bronnen. Ze ging weer naar binnen voor een zaklamp en kreeg die van Joyce. Ze mocht echter niet in de achtertuin zoeken. Dat mocht, naar haar zeggen, niet van Pieter, maar hij had kennelijk op zijn beurt die instructie gekregen van de politie.

‘Annemarie vertelde [aan tante Hannelore] dat zij wilde gaan zoeken bij de woning van Pieter en Joyce, om een zaklantaarn had gevraagd, dat die haar geweigerd was, van Joyce of haar broer had gehoord dat zij niet hoefde te zoeken, zij van hen niet naar achteren mocht lopen, de politie met honden zou komen, dat zij toch een zaklantaarn had bemachtigd en achter de woning was geweest maar daar niets had gevonden, dat zij boven op de eerste verdieping in het bedje van Roos gekeken had, dat er veel mensen in de woning van Pieter en Joyce geweest waren en ook boven zodat de politie geen vingerafdrukken meer konden afnemen’

Staat in het loopproces-verbaal uit de mond van tante Ans van Annemarie die het weer van Annemarie heeft gehoord. Om 23:30 uur gaat hondengeleider Harmen Timmermans aan het werk met zijn speurhond Perro. Hij vindt niets relevant. De aankondiging dat speurhonden zouden komen, wordt daarvoor al besproken op straat, onder andere door Annemarie en Derrick, de man die eerder de vrouw uit de steeg zag komen. Buurtbewoonster Ellen S. vertelt over die gebeurtenis:

‘Toen deze genoemde vriendin [Annemarie] bij ons voor de woning bij een groepje buurtbewoners stond, werd er gezegd dat speurhonden van de politie zouden komen. Ik hoorde dat zij vroeg: “Wat kunnen ze met zulke honden?” Ik hoorde dat iemand zei: “Deze beesten ruiken aan kleren en kunnen dan een spoor volgen”. Ik hoorde toen dat deze vriendin van Joyce kort hierop zei: “Ik ga weg”. Ik heb haar niet zien vertrekken. Waar ze naar toe gegaan is, weet ik niet.’

Het verhaal van Ellen lijkt in te houden dat Annemarie vertrok *omdat* de speurhonden zouden komen. Derrick suggereert iets soortgelijks, maar tegelijkertijd iets vreemds:

‘Voordat Fokke mij vertelde dat die vrouw binnen was, had ik al met haar op straat gesproken. Dat was het gesprek over die politiehonden. De vrouw [Annemarie] ving uit een gesprek tussen een paar vrouwen op dat er politiehonden zouden komen. Ze liep toen al in mijn richting of eigenlijk stond ze al vlak voor mij. Ze vroeg mij wat die honden konden doen. Ik legde haar dat uit. Nog voor ik klaar was met die uitleg lachte ze alsof ze mij niet geloofde. Terwijl ik nog wat wilde uitleggen draaide ze zich om en liep weg in de richting van haar auto. Haar man kwam op dat moment vanaf de overkant van de straat ook aanlopen. Samen liepen ze naar hun auto, stapten in en reden weg in de richting van de ijsbaan. Hun auto stond geparkeerd in een parkeerhaven tegenover het hoekhuis van het blok van Pieter en Joyce.’

Toen Johan en Annemarie gingen rijden, gingen zij naar Waskemeer terug. Dus het kan niet dat daarna Fokke, de broer van Joyce, nog zei dat Annemarie binnen was. Het verband tussen de aankondiging van de honden en het vertrek naar Waskemeer kunnen we in ieder geval niet baseren op het verhaal van Derrick. Zijn verhaal impliceert het tegendeel, namelijk dat Annemarie *na* het gesprek over de speurhonden nog naar binnen ging. Kortom: Ellen en Derrick kunnen op dit punt niet beiden gelijk hebben.

Hoe het ook zij: Annemarie en Johan keerden weer naar huis terug na een verblijf van iets meer dan een half uur in Appelscha. De buikpijn die Annemarie opgaf als reden voor het vertrek, moet wel erg heftig zijn geweest om je beste vriendin in deze situatie het verder zelf te laten uitzoeken. Om 23:15 uur waren ze weg.

De aangifte

Omstreeks 23:10 uur wordt Roos levenloos in een slootje achter het huis gevonden, ongeveer 35 meter van de woning van Joyce en Pieter. Zij ligt voorover met haar gezicht in het ondiepe water. Nadat Roos is gevonden, vertrekt de familie naar de moeder van Joyce in Ravenswoud. Dat wil de politie vanwege het technische onderzoek. Pieter wordt de volgende ochtend bij zijn moeder om half elf verhoord door de politie. Hij vertelt eerst hoe hij

zijn twee andere kinderen het vreselijke verhaal heeft moeten vertellen. Vervolgens legt hij de verdenking tegen Annemarie op tafel.

‘Ik heb al eerder in mijn verklaring de vriendin van Joyce genoemd. Ik bedoel daarmee Annemarie uit Waskemeer. Toen wij vannacht op verzoek van de politie onze woning hebben verlaten [...] heb ik samen met Joyce geprobeerd alle gebeurtenissen op een rij te zetten. Met betrekking tot Annemarie bleek ons dat we hetzelfde gevoel hadden. [...] Toen vielen de puzzelstukjes voor ons gevoel allemaal op zijn plaats. [...]

Annemarie heeft haar zoontje verloren zoals ik al eerder verklaarde. Ze is daardoor erg in de war. De tijd waartussen Roos is verdwenen en het tijdstip van bellen van Annemarie naar onze woning om 22:15 uur is volgens mij voldoende om van Appelscha naar Waskemeer te rijden. Verder is de tijd dat ze ons belde, 22:15 uur voor haar ongebruikelijk. Annemarie belt wel eens 's avonds maar nooit zo laat. Nadat ze had gebeld is ze meteen naar ons huis gekomen samen met haar man. [...] Na de gebruikelijke steunbetuigingen van: “Het komt wel goed, je moet goed zoeken nu”, is zij weer weggegaan. Ze heeft nog even voor de woning helpen zoeken. [...] Vanmorgen omstreeks 09:10 uur belde Annemarie ons weer. Over de inhoud van dit telefoongesprek wil ik het volgende vertellen. Omdat ik onze telefoon had doorgeschakeld kreeg ik haar op ons verblijfadres aan de telefoon. Ze vroeg of Roos inmiddels gevonden was.

(Opmerking verbalisanten: A = Annemarie / P = Pieter)

Ze vroeg dat met de woorden:

A: ‘Is Roos al gevonden?’

P: ‘Ja’.

A: ‘Gelukkig.’

Pieter verklaarde daarop: daarbij hoorde ik een geluid wat klonk als een zucht van verlichting.

P: ‘Niet zo gelukkig.’

A: ‘Wat dan?’

P: ‘Roos is overleden.’

Pieter verklaarde: Ik heb haar toen verteld dat er iemand in huis is geweest die Roos heeft meegenomen. Zij vroeg daarop: ‘Is die persoon ook bij Helen geweest?’ Ze vertelde daarbij dat ze zoiets had gehoord van [tante Helma]. [...]

Annemarie vroeg tevens of ze al vingerafdrukken hadden gevonden of zo. Kennelijk bedoelde ze daar de politie mee. Ik zei dat ik weinig wist. Dat ze gevonden was en dat de recherche haar meegenomen had. Annemarie zei daarop: "Het zal wel moeilijk worden omdat er veel mensen in huis zijn geweest." Ik antwoordde bevestigend. Ik zei dat er veel mensen boven waren geweest. Ze beaamde dat. Ze maakte toen een opmerking in de trant van mijn vingerafdrukken zitten erop en Joyce's vingerafdrukken zitten erop. Ze zei daarna: "Wij zijn niet boven geweest." Ook heeft ze nog gevraagd of er gezocht is met een speurhond. Ik heb daar geen antwoord op gegeven. Verder vertelde ze dat ze omstreeks 23:15 uur weg was gegaan omdat ze zich niet lekker voelde. Daarom waren ze naar huis gegaan. [...]

Ze maakte opmerkingen als: "Wie doet nou zoiets. Die moet wel gestoord zijn." Ik zei daarop: "Het moet iemand zijn die gewacht heeft en bekend is met de situatie." Annemarie antwoordde: "Ja, want het is aardedonker bij jullie achter het huis want laatst zat ik al achter bij de buurvrouw en toen moest ik nog een huis verder."

Tijdens het telefoongesprek heb ik Annemarie niet meer verteld dan dat Roos was gevonden en was overleden. Over de omstandigheden waaronder Roos is gevonden heb ik niets gezegd. Ik heb haar ook niet gezegd waar ze gevonden is.

Annemarie heeft in de laatste tijd tweemaal gevraagd of wij 's avonds ook met onze hond Alma gingen wandelen. Ze vroeg dat enkele maanden terug voor de eerste keer. De tweede keer dat ze dat vroeg was vorige week maandag, terwijl ze bij ons op bezoek was.

Het is juist dat dat maandag 13 september 1999 is geweest. Joyce vertelde haar dat we elke avond om dezelfde tijd met Alma gingen wandelen. Joyce vertelde dat we tussen 21:30 en 22:00 uur elke avond gingen wandelen. [...]

Tevens is ons nog iets opgevallen. Sinds vorige week woensdag 15 september 1999 zijn we een sleutel van voordeur kwijt. We hebben nog één voordeursleutel over. In de voordeur zit een zogenaamd cilinderslot. Maandag 13 september was Annemarie op bezoek geweest. Ze moest die dag naar de tandarts in Appelscha. Dinsdag 14 september is Joyce niet buiten geweest omdat ze ziek was. Toen Joyce woensdagmorgen 15 september de kinderen naar de peuterschool wilde brengen, kon ze de voordeursleutel niet vinden.'

En met dit verhoor is Annemarie tot verdachte bestempeld. Vanaf dit verhoor richt het onderzoek van de politie zich geheel en uitsluitend op Annemarie.

De volgende ochtend: daderkennis

Het verhaal van Pieter in de ochtend van 21 september 1999 bevat al enige elementen waarop de verdenking tegen Annemarie steunt. Daar komt die ochtend nog een belangrijk element bij: Annemarie zou hebben verteld dat Roos dood was voordat zij dat op dinsdagochtend 21 september van Pieter hoorde. Pieter besprak hierboven dat telefoongesprek al. En als Annemarie dat wist voordat Pieter haar dat vertelde, is dat dus daderkennis.

Daderkennis is een belangrijk bewijselement in opsporingsonderzoeken. Als een verdachte bijvoorbeeld een bekentenis aflegt, dan hebben we er niets aan dat hij zegt: 'Ik heb het gedaan.' Wij willen dat hij daarna een verhaal vertelt over het misdrijf dat wordt bevestigd met gegevens uit andere bron. Maar dan moeten we wel zeker weten dat de verdachte die kennis niet opdeed uit andere bronnen. Zo'n andere bron is bijvoorbeeld de politie die tijdens het verhoor informatie heeft weggegeven. De zogenaamde daderkennis kan ook zo voor de hand liggen dat die daderkennis niets bijzonders is. We keren terug naar de daderkennis die Annemarie wordt toegedicht.

Laten wij allereerst vaststellen wanneer dat gesprek nu precies plaatsvond. Dat wordt gedaan – wij meldden dat al – met behulp van printlijsten die telefoonmaatschappijen leveren. De politie ging telefoons op die manier controleren. Men onderzocht de gsm van Johan en de gezamenlijke gsm van Johan en Annemarie. Men onderzocht de autotelefoon in de vrachtauto van de wormenkwekerij. Men onderzocht de vaste telefoons van het huis van Annemarie en Johan, van het huis van vader Teun en moeder Ruth, van de wormenkwekerij en nog een vaste telefoon van het vijfvercentrum. Het loopproces-verbaal meldt:

'Uit onderzoek van deze telefoongegevens bleek dat het bewuste gesprek [...] niet via een van de opgevraagde lijnen had plaatsgevonden.'

Men vraagt de printlijsten op van de vaste telefoon van de vakantievierende tante Ans van Annemarie bij wie zij de planten verzorgde. Niets te vinden. Men vraagt van alle telefoons een langere periode op. Het telefoontje

van Annemarie naar Pieter blijft zoek. En zo is het gesprek een maand na de moord nog niet gevonden. Pas dan ontdekt de politie, met behulp van de verdachte dat zij een hele telefoonlijn van de wormenkwekerij over het hoofd heeft gezien.

Men gaat overigens nog op andere manieren nogal knullig om met de telefoons. Men vraagt van allerlei telefoons printlijsten op, maar die blijken al niet meer beschikbaar. Men was soms dus gewoon te laat. Dat is raar, vooral in een zaak waarin men direct de verdachte had en het dus ook vrij snel duidelijk was welke telefoons voor het opsporingsonderzoek interessant waren.

Uit de printlijsten blijkt dat om 9:06 uur op 21 september een uitgaand gesprek was van de wormenkwekerij naar het telefoonnummer van Pieter. Het gesprek duurde 10:59 minuten. Dan blijkt ook dat dit nummer met de sterdienst stond doorgeschakeld naar het telefoonnummer van de moeder van Joyce. Maar dat had Pieter al verteld aan de politie.

Ondertussen heeft Mark, de broer van Annemarie, tegen de politie verklaard dat Annemarie hem om ongeveer 8:30 uur die ochtend vertelde dat Roos dood was. Als dat verhaal klopt, moet Annemarie, hoe je het wendt of keert, voor het telefoongesprek met Pieter al hebben geweten dat Roos was overleden. Dat is dus daderkennis, kan men met enige goede wil concluderen. Zeker is dat niet, want een meisje dat op deze manier is ontvoerd, is immers hoogstwaarschijnlijk een dag later niet meer in leven. Dat is een eenvoudige conclusie. Als we echter het verhaal dat Roos dood is op dat moment als daderkennis kunnen kwalificeren, is de verklaring van Mark belangrijk. Maar let op: Mark zegt dat Annemarie kwam uit het huis van hun moeder die direct naast de wormenkwekerij woont. En Annemarie gaat gewoonlijk om 8:30 uur naar het bedrijf. Dus 8:30 uur als schatting lijkt ten minste wat aan de vroege kant.

Vader Teun meldt de politie dat Annemarie het hem rond 9:00 uur vertelt. Dat past weliswaar goed bij het tijdstip met het gesprek met Pieter, maar zegt niets over de vraag of Annemarie niet al voordien wist dat Roos dood was.

Wel van belang is dat Gerja, de vrouw van Mark, ook die ochtend met Annemarie sprak. Zij vertelt dat Annemarie haar op het bedrijf om 8:45 uur vertelde dat Roos weg was. Althans, zo staat het in het proces-verbaal. Als de weergave in het proces-verbaal juist is – je weet het nooit helemaal zeker met processen-verbaal – dan is dit bewijs in het voordeel van Annemarie, stevig bewijs zelfs. Waarom zou zij immers aan Mark zeggen dat

Roos dood is en tegen diens vrouw Gerja een kwartier later alleen maar dat ze is verdwenen? Als we Gerja geloven, wist Annemarie dus om 8:45 uur nog niet dat Roos was overleden.

Het lijkt erop dat Mark zich gewoon in de tijd heeft vergist. Dat weten we natuurlijk niet zeker, want hij geeft geen sterke verankering van het tijdstip. Gerja doet dat echter wel. Zij vertelt de politie op 19 oktober dat zij de kinderen naar school had gebracht. 'Dat zal omstreeks 8:40 à 8:45 uur geweest zijn', vertelt zij. Aansluitend ging zij naar de wormenkwekerij om de vuile was op te halen. De wormen vormen kennelijk het hart van de familie. Gerja vervolgt:

'Buiten, zeg maar op de plaats waar de vrachtauto wel eens geparkeerd staat, kwam ik Annemarie tegen. Ze kwam uit het kantoor. Ze vertelde mij toen dat Roos, het kindje van Pieter en Joyce weg was. Ik vond dat toen maar raar. Ik vroeg nog of ze het huis wel goed doorzocht hadden. Ze vertelde dat het kindje een slaapzakje aan had gehad en dat dat ook weg was.'

Het verhaal van Gerja leert dat Annemarie na 8:45 uur nog niet wist dat Roos dood was. Maar om het tijdstip precies te weten, zouden we ook moeten uitzoeken hoe laat de school die dag begon. Het is dan vreemd dat in een onderzoek waarin de politie hemel en aarde heeft bewogen om van alles uit te zoeken – wij komen daarop zo terug – men niet even de moeite neemt van Gerja's gesprek met Annemarie preciezer het tijdstip vast te stellen door na te gaan hoe laat de school begint en hoe lang Gerja over de route heen en weer doet. Of zocht de politie dit niet uit omdat zij vreesde dat het haar even niet zou uitkomen?

Moeder Ruth vertelt tegen de rechter-commissaris ook over een gesprek met Annemarie die ochtend en dat zij van Annemarie hoorde dat Roos dood was. Zij geeft echter geen tijdstip. Het moet alleen voor 10:00 uur of voor 11:00 uur zijn geweest. Later hoorde zij namelijk op de radio, bij het nieuws van 10:00 of van 11:00 uur, dat Roos was ontvoerd.

Met het verhaal van Mark kan nog iets anders aan de hand zijn, namelijk iets dat in de rechtspsychologie *memory update* wordt genoemd. De achtergrond van dat fenomeen is, kort gezegd, het volgende.¹⁶ Ons ge-

16 Zie in het algemeen hierover Van Koppen & Malsch (2008) en Wagenaar & Crombag (2005).

heugen is niet zozeer ingericht om precies de toestand van de wereld op een bepaald moment te weten, maar om ons kennis van de wereld eigen te maken die behulpzaam is bij hoe wij in die wereld kunnen overleven. Daarbij is van belang dat wij ons geheugen steeds aanpassen aan nieuwe informatie. Een triviaal voorbeeld is het volgende. Een vriend van u heeft een bril gekregen. Na enige tijd herinnert u zich die vriend als iemand met een bril en in de regel doet u dat ook als u terugdenkt aan de tijd voordat hij een bril had.

Een aanzienlijk dramatischer voorbeeld werd ons aangereikt door Willem Albert Wagenaar, gebaseerd op zijn onderzoek naar het geheugen van concentratiekampslachtoffers.¹⁷ Een van de gedetineerde slachtoffers herinnerde zich hoe hij met andere nieuwkomers bij aankomst in kamp Erica de hele dag in de sneeuw stond aangetreden. Iemand werd doodgeschoten en zijn bloed kleurde de sneeuw rood. Hij arriveerde echter in juli. Wagenaars verklaring voor deze geheugenfout is de volgende: dit slachtoffer was daarna vanuit kamp Erica overgeplaatst naar een werkkamp in Duitsland. Daar stonden zij opnieuw bij aankomst een hele dag aangetreden en nu wél in de sneeuw. De kern van de herinnering, aankomst in Kamp Erica, is dus voorzien van een beeld dat daar oorspronkelijk niet mee was verbonden. Ook hier lijkt sprake te zijn van *memory update*.

Memory update zou de grote discrepantie tussen de verklaring van Mark en van diens vrouw Gerja kunnen verklaren. Mark hoort 's ochtends vroeg om 8:30 uur van Annemarie dat Roos is vermist. Later hoort hij dat zij is overleden. Die laatste informatie zorgt voor update van zijn herinnering aan het gesprek om 8:30 uur. Dat laatste wordt wellicht nog versterkt doordat hij 's ochtends vroeg, na Annemarie gesproken te hebben, al vreesde dat Roos misschien niet meer zou leven.

Het Hof zal later de verklaringen van Gerja en moeder Ruth nog stevig denatureren. Het Hof zegt namelijk dat Annemarie zich voor het telefoontje van Pieter al over de dood van Roos heeft uitgelaten tegen moeder, schoonzus Gerja en broer Mark. Alleen de laatste vertelt dat; het Hof Leeuwarden heeft de eerste twee er zelf bij verzonnen. Sterker: het verhaal van Gerja wijst juist op het tegendeel van wat het Hof wil bewijzen.

Het Hof heeft dit wellicht gedaan op geleide van officier van justitie mr. Werner ten Kate die ook de verklaring van Gerja, in strijd met de werkelijkheid, als belastend presenteert. Deze presentatie van de officier van jus-

17 Wagenaar & Groeneweg (1990).

titie heeft gevolgen tot bij de Hoge Raad. Daar maakt advocaat-generaal mr. Jan Watse Fokkens in zijn samenvatting van de zaak met verve dezelfde fout, als hij vertelt dat Annemarie de ochtend na de moord aan drie personen – niet alleen broer Mark, maar ook aan Gerja en aan moeder Ruth – heeft verteld dat Roos dood was, voordat zij dit kon weten. Dit laat zien dat onzorgvuldigheid van een officier van justitie nogal verstrekkende gevolgen kan hebben.

De officier van justitie doet meer dan een onjuist verhaal vertellen over de dinsdagse daderkennis. Hij rommelt met de tijd. Annemarie heeft namelijk die dinsdag 21 september een condoleancekaart gekocht bij de plaatselijke supermarkt. De vrouw van de eigenaar, Jilian H., zegt dat dit in ieder geval is gebeurd vóór 10:00 uur. Volgens de officier van justitie kan Annemarie de condoleancekaart niet hebben gekocht *nadat* zij het vreselijke nieuws van Pieter hoorde en *vóór* tien uur. Na het telefoontje met Pieter heeft Annemarie Johan opgezocht. Ze heeft vervolgens met het personeel koffie gedronken en dus moet ze de condoleancekaart hebben gekocht voordat ze naar het bedrijf ging.

Hier denatureert de officier van justitie de tijd. Annemarie hoorde van Pieter rond 9:10 uur (tijdens het telefoontje van 9:06 uur) van de dood van Roos. Daarna zoekt Annemarie Johan en vervolgens is er koffie gedronken met het personeel. Het koffiedrinken duurt 20 tot 25 minuten. Als wij 5 minuten rekenen voor het zoeken van Johan – zo groot is het bedrijf immers niet – is Annemarie dus weer om 9:40 uur vrij om iets anders te doen. Volgens de officier van justitie is het dan al tegen tien. Nee, dat is het niet. De supermarkt is vlak bij het bedrijf, dus de 20 minuten die Annemarie dan volgens de verklaring van Jilian had voor de aanschaf van de condoleancekaart, is ruimschoots voldoende.

Heeft de politie ook dit niet goed uitgezocht? Nee dus. Men investeerde wel in werk dat belastend bewijs zou kunnen opleveren. De condoleancekaart is aangekomen bij Pieter en Joyce, maar zij hadden de enveloppe niet meer. Op de kaart was nog vaag een afdruk van een poststempel te zien. De kaart gaat dus naar het NFI, waar het echter niet lukt om de stempel leesbaar te maken.

Het sporenonderzoek

Over het sporenonderzoek op de PD – dat is politiejargon voor de plaats delict – kunnen we uiterst kort zijn. Dat heeft slechts één spoor opgeleverd, een vingerafdruk, en die bleek van een politieman. Dat stelde de politie, zo

weten wij uit het journaal, overigens pas vast op 21 maart 2000, liefst zes maanden na de moord op Roos. Er is in de tuin van een huis schuin tegenover het huis van Pieter en Joyce een tweetal peuken gevonden, met op één van de peuken een partieel dna-profiel van een man. Maar die peuken noemden we al en de betekenis van deze vondst komt nog aan de orde. Er zijn in de tuin bij Pieter en Joyce en bij de sloot schoenafdrukken gevonden, maar die hebben niets opgeleverd voor zover wij weten.

Er is ook sporenonderzoek gedaan op de bij Annemarie en Johan in beslag genomen voorwerpen, maar dat leverde allemaal niets op, met uitzondering van de witte vlek in de winterjas van Johan die al ter sprake kwam.

Een bijzonder spoor dat bij hen is gevonden, is een inhaler – ook wel astmapompje genoemd – in de rode zomerjas van Annemarie. Het pompje zou van Annemarie zelf zijn, want zij heeft astma. Zou dat op Roos gebruikt zijn, om haar te bedwelmen, vraagt de politie zich af. Het NFI wordt aan het werk gezet. In de urine van Roos worden geen sporen van de stof uit het pompje, salbutamol, gevonden. Bovendien zegt het NFI dat je bij een baby sowieso niet met zo'n inhaler stoffen kunt toedienen. De inhaler speelde dus geen rol bij de dood van Roos.

Het buurtonderzoek

Wij reden een keer de buurt in waar de moord op Roos plaatsvond. Zoals eerder is vermeld, gingen bij verscheidene huizen de gordijnen opzij. Onze komst is zeker niet onopgemerkt voorbijgegaan. Dat dit geen uitzondering is, weten we uit de verklaringen van Joop en Webbo. Zij zagen een vreemde auto en wisten vrij precies te vertellen wanneer die eerder in de buurt was geweest.

In zo'n situatie is een buurtonderzoek nog belangrijker dan het altijd al is. Een buurtonderzoek moet ook snel, grondig en compleet gebeuren. Met grondig bedoelen wij dat men niet alleen bewoners moet ondervragen, maar ook bezoekers die zij hadden. Zo was er in een huis op de Hollesteede een vergadering van de kerk en werden de bezoekers net tussen 21:45 en 21:50 uur uitgelaten. Dat kunnen waardevolle getuigen zijn. Zo heeft ook een echtpaar van het Van Emstplein een wandeling door de wijk gemaakt om die tijd. Zij zagen echter niets bijzonders. Uit het buurtonderzoek blijkt wel dat er midden op de avond veel honden worden uitgelaten.

Voor de goede orde melden wij dat men over de Steegde de wijk binnenkomt en dan, op weg naar het huis van Pieter en Joyce, direct de Bovensteegde inrijdt of dat doet via de Marssteegde. Een alternatieve rou-

te, maar dan lopend, gaat via de Soolstede. De verhalen van de bewoners aan die straten zijn dus het meest interessant. En we zijn natuurlijk vooral geïnteresseerd in verhalen over, ruim genomen, de tijd tussen 21:00 en 22:00 uur op maandag 20 september 1999.

Zo is het verhaal van bewoners van de Bovensteegde dat daar tussen 22:00 en 22:30 uur een witte Mercedes-Benz stond niet interessant, want toen was de moord al gepleegd. Jammer, want zij hadden van deze auto het kentekennummer opgeschreven. Dezelfde getuigen zagen een buurtjongen buiten fietsen, maar de moeder van die buurtjongen zegt weer dat haar zoon om die tijd gewoon thuis was.

Wij vroegen aan de hoofdofficier van justitie in Leeuwarden om inzage in het journaal, juist omdat in het dossier het buurtonderzoek uiterst summier was weergegeven. Het leek erop dat de politie slechts een enkele buurtbewoner had ondervraagd en de rest maar had laten zitten. Dat bleek niet het geval. Het buurtonderzoek was redelijk compleet, ware het niet dat het onderzoek, naarmate men verder van de Bovensteegde af woonde, meer hiaten vertoonde, zo bleek uit het journaal. Zo'n hiaat is bijvoorbeeld een adres waar niemand thuis wordt aangetroffen en dat dan ook niet later nog eens wordt bezocht.

Uit het buurtonderzoek komen we veel te weten over de gangen van de buurtbewoners op maandagavond 20 september. In een huis aan de Bovensteegde had de dochter des huizes haar vriend op bezoek en die vriend vertrok om 21:45 uur. Dat kan dus een interessante getuige zijn. We hebben echter nergens kunnen vinden dat de vriend is ondervraagd. De vrouw in een ander huis aan dezelfde straat had een vriendin op bezoek die om 21:45 uur weer naar haar huis elders in Appelscha ging. Ook van een ondervraging van deze vriendin – eveneens een potentieel waardevolle getuige – hebben wij niets kunnen vinden in het dossier.

Familie H., die aan de Bovensteegde woont, heeft tussen 21:30 en 22:00 uur twee witte auto's vlak achter elkaar aan zien rijden in de richting van de Marssteegde. En dan is er natuurlijk nog het verhaal over een stationcar in de wijk van Joop en Webbo, dat al ter sprake kwam. Die auto blijkt overigens niet de Skoda van Johan en Annemarie te zijn.

Op de Soolstede hebben twee vriendinnen van 21:00 tot 21:30 uur aan de deur staan praten. Zij hebben niets gezien. Op de Marssteegde kwam een bewoner om 21:45 uur thuis met de auto. Hij ging naar binnen en naar bed en heeft niets bijzonders opgemerkt. Geen van de buurtbewoners kon dus een indicatie geven van de moordenaar. Ja, velen van hen hadden wel

Pieter en Joyce zien lopen. Maar die wandeling behoort zo'n beetje tot het straatmeubilair van de buurt.

Van de 254 huizen in de buurt meldden zeven bewoners dat zij die avond niet thuis waren, was de bewoner overleden of stond het huis leeg. Dat betekent dus dat er 247 huizen zijn met potentiële getuigen, vaak meerdere mensen per huis. Bij 49 huizen trof men niemand thuis aan. Die huizen zijn, voorzover wij dat uit het journaal van de zaak kunnen reconstrueren, niet opnieuw bezocht. Daarbij moet overigens worden vermeld dat het vooral gaat om huizen die wat verder van de plaats van het misdrijf zijn gelegen. De bewoners van 171 huizen hadden niets relevants te melden, niets gezien of lagen al in bed. Er zijn 27 adressen waar de politie iets kon noteren wat men opmerkte. Soms betreft dat geklaag over de burens, soms zijn het tips die er in eerste instantie waardevol uitzien.

Uit het buurtonderzoek blijkt ook dat heel veel van de bewoners het vaste hondenuitlaatpatroon van Pieter en Joyce kennen. Onthoud dat. Onthoud ook dat één van de tips die tijdens het buurtonderzoek naar voren kwam H.D. betrof. Hij komt nog ter sprake.

Annemarie wordt aangehouden

Annemarie wordt snel aangehouden, namelijk al op donderdag 24 september, drie dagen na de moord, terwijl zij bij de kapper zit. Als argumenten voor de aanhouding worden in het loopproces-verbaal genoemd:

1. Zij heeft tweemaal geïnformeerd naar wanneer Joyce en Pieter de hond uitlaten.¹⁸
2. Na haar bezoek op 13 september bleek op 15 september een voordeursleutel van het huis van Pieter en Joyce verdwenen.
3. Ze belde op 20 september om 22:15 uur op een ongebruikelijk tijdstip haar vriendin Joyce en dat gesprek vond plaats na de vermissing van Roos.
4. Derrick heeft een vrouw zien lopen die uit de steeg kwam.
5. Annemarie is in het huis van Pieter en Joyce boven geweest, terwijl zij tegen Pieter zei, volgens hem dan, dat zij niet boven was geweest. Niemand heeft haar ook naar boven zien gaan. Maar de trap is ook niet steeds in de gaten gehouden.
6. Annemarie zegt dat zij om ongeveer 21:30 en 21:45 uur twee telefoontjes kreeg. Uit de printlijsten blijkt echter dat die gesprekken om 20:09

¹⁸ Annemarie ontkent dit overigens in haar verhoor van 9 oktober 1999.

uur en om 20:46 uur plaatsvonden. De opgave van verkeerde tijdstippen zou een poging van Annemarie kunnen zijn om zich een alibi te verschaffen.

7. En, tot slot, vraagt Annemarie tijdens gesprekken over de telefoon met Pieter steeds nadrukkelijk naar opsporingshandelingen van de politie.

De gronden waarop Annemarie wordt aangehouden, zijn niet erg sterk. De onderbouwing van de verdenking tegen haar zal in de maanden daarna overigens niet veel sterker worden. Met het lijstje van zeven hierboven is eigenlijk ook al de bewijsconstructie gegeven die later aan de veroordeling door het Hof Leeuwarden ten grondslag zal worden gelegd.

De voorlopige hechtenis van Annemarie wordt op 3 november 1999 door de Rechtbank Leeuwarden opgeheven. De officier van justitie gaat in beroep tegen deze beslissing en krijgt op 17 november van het Hof Leeuwarden gelijk. Met behulp van taps en een observatieteam wordt Annemarie vervolgens opgespoord in een Landal Greenpark in Holten en op 18 november om 12:05 uur opnieuw aangehouden.

Na de zittingen van 19 januari en 20 maart wordt Annemarie door de rechtbank in vrijheid gesteld. Dat is een maatregel die meestal een voorbode is van vrijspraak. Die vrijspraak vindt dan ook plaats op 13 juli 2000, nadat het openbaar ministerie liefst achttien jaar gevangenisstraf had geëist.

Het openbaar ministerie gaat in hoger beroep. De zaak dient eind 2000–begin 2001 bij het Hof Leeuwarden dat Annemarie veroordeelt tot acht jaar gevangenisstraf op 29 januari 2001. Cassatie bij de Hoge Raad mag niet baten, zoals blijkt uit zijn arrest van 18 september 2001.

De verhoren van Annemarie

Na de aanhouding is Annemarie 45 keer door de politie verhoord – althans, 45 verklaringen staan op papier. Annemarie blijft tijdens alle verhoren stug ontkennen. Dat vertelden wij al. Zij blijft ook het verhaal volhouden met de veranderingen die wij al vertelden en kleine variaties die men bij elke getuige en verdachte tegenkomt. Als men namelijk iemand, ook buiten het strafproces, over een gebeurtenis opnieuw een verhaal laat vertellen dat hij al eerder vertelde, zullen die twee verhalen op onderdelen altijd verschillen. Mensen maken nu eenmaal fouten en foutjes. Maar ook zonder fouten en foutjes verschillen verhalen nu eenmaal. Opeenvolgende verhalen zijn dus altijd in zekere mate inconsistent. Dat is nog geen indicatie

van liegen. Sterker: als iemand een tweede maal precies hetzelfde verhaal vertelt als hij de eerste keer deed, moet men vermoeden dat het verhaal is geoefend en dus misschien wel gelogen.

Wij zullen daarom geen aandacht besteden aan allerlei kleine veranderingen in de verklaringen van Annemarie. Die vinden wij, in tegenstelling tot de politie, niet interessant. De politie besteedt juist wel veel aandacht aan al die kleine veranderingen, vestigt daar vervolgens de aandacht op en tracht ze te construeren als leugens.

Dit betekent allemaal niet dat er over de verhoren niets te zeggen valt. Bij de verhoren werd geholpen door Carlo Schippers. Hij werkt bij de afdeling Moord en Zeden van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) in Zoetermeer. Die afdeling pleegt rekercheteams te adviseren die moeilijke moord- en zedenzaken onder handen hebben. Dat soort zaken is zeldzamer dan men meestal denkt. Dat heeft tot gevolg dat politiemensen dergelijke zaken weinig tegenkomen. Soms wordt een rekercheteam dat zo'n gecompliceerde zaak onder handen heeft voor de eerste keer met zoiets geconfronteerd. Advisering door mensen die veel ervaring met en kennis van die zaken hebben, kan dan uiterst nuttig zijn. Het vreemde in deze zaak is echter dat wij de wetenschap dat Carlo Schippers adviseerde uitsluitend hebben uit het journaal, een stuk dat de verdediging en de rechter nooit te zien krijgen. In het dossier is niets te vinden over het werk van Carlo Schippers. Waarom wordt zijn ongetwijfeld zinvolle medewerking toch voor de buitenwacht verborgen gehouden?

Er wordt trouwens meer verborgen gehouden, namelijk hoe de verhoren precies verlopen. In Nederland wordt in de regel verslag gedaan van verhoren van getuigen en verdachten in processen-verbaal waarbij het verhaal van de ondervraagde in een lange monoloog in zogenaamd politieagentenproza wordt weergegeven. Vragen worden weggelaten en verdachten en getuigen blijken zich plotseling allemaal een soort quasi-officieel taalgebruik eigen te hebben gemaakt. Die methode heeft grote voordelen. Het is natuurlijk onzin om het warrige verhaal van een getuige precies op te schrijven, terwijl hij bij de politie alleen komt vertellen dat hij een okergele Volkswagen zag en zich het kenteken niet meer kan herinneren. In vrijwel alle gevallen voldoet dan een kort zakelijk verslag door de verbalisant. Sterker: dat heeft het grote voordeel dat de stapel papier van het dossier beperkt blijft en alle mensen die na de verbalisant met de zaak te maken krijgen aanzienlijk minder hoeven te lezen.

Soms is het echter wél van belang om precies te weten hoe iets is gevraagd, of hoe het antwoord in de eigen woorden van de verdachte luidde of hoe de sfeer van het verhoor was. Dan willen wij bij naast zo'n ambtelijk proces-verbaal van het verhoor – lekker efficiënt – ook als *back-up* graag een audio- of video-opname van het verhoor. Soms moet je gewoon horen en zien. Gelukkig worden in toenemende mate verhoren van verdachten opgenomen. Eigenlijk zou dat bij alle verdachtenverhoren moeten, maar zover is de Nederlandse politie jammer genoeg nog niet.

Ten tijde van het onderzoek naar de moord op Roos was de Friese politie nog veel minder ver. Niks werd opgenomen en alles werd in de vorm van klassieke processen-verbaal opgeschreven. Er was in die tijd bij de politie een grote weerstand tegen opnames van verhoren. Dan gaan immers die advocaten bij je werk over de schouder meekijken en dan kun je niet meer 'vrijuit' met de verdachte spreken, was de algemeen gedeelde mening. En dus blijkt het nodig om processen-verbaal op te maken over de omstandigheden van de verhoren. Wat dacht u van het volgende proces-verbaal van bevindingen over het verhoor van Annemarie op 24 september, vlak na de aanhouding?

'Tijdens dat verhoor is niets op papier vermeld. Omstreeks 23:30 uur die avond deelde de verdachte mede dat zij het erg benauwd had en zich niet goed voelde. Na het drinken van een slokje water ging zij even staan. Wij zagen dat de verdachte direct daarna flauwviel. Na enige verzorging kwam zij weer bij haar positieven. Wij vonden het toen raadzaam de verdachte over te brengen naar het bed in haar cel. Om deze reden is de verklaring van vrijdag 24 september 1999 niet aan het papier toevertrouwd. Op zaterdag 25 september 1999 is de verdachte wederom over dezelfde onderwerpen gehoord. Deze verklaring is verwerkt in het proces-verbaal van verhoor van 25 september 1999.'

Of wat te denken van het proces-verbaal van 1 oktober 1999, waarin de verbalisanten het volgende melden, nadat van alles en nog wat is verteld over de verhoren, zoals dat Annemarie van de verbalisanten door hen gemaakte jam op haar brood kreeg:

'Op dinsdagavond 28 september 1999, heb ik verbalisant Jacobien Visscher, de verdachte met mijn linkerhand een keer vastgepakt aan

haar rechteronderarm. Ik drong er op dat moment bij verdachte op aan de waarheid te vertellen over hetgeen zij Roos had aangedaan. Ik heb haar tijdens deze aanraking niet geknepen.'

Van deze laatste gebeurtenis heeft de verdediging nog getracht een circus te maken en het te doen voorkomen alsof tijdens de verhoren zeer ernstige dingen plaatsvonden. Zo ook richtte de verdediging de pijlen op het volgende. In het loopproces-verbaal staat:

'Op donderdag 28 oktober 1999 omstreeks 20:20 uur werd tijdens het verdachteverhoor een foto van Roos getoond aan verdachte. Het betrof een familiefoto van het slachtoffer, waarop zij levend stond afgebeeld. Het doel van het tonen van de foto was verdachte te confronteren met de foto van Roos om extra te benadrukken dat zij verantwoordelijk was voor de dood van het kindje.'

De verdediging had zich veel meer zorgen moeten maken over het aantal verhoren dat zijn cliënt is afgenomen. 45 verhoren zijn heel veel verhoren. Dat zijn vooral veel verhoren bij een verdachte die nogal consistent ontkent. Natuurlijk kunnen er goede redenen zijn om een verdachte veel en langdurig te verhoren, bijvoorbeeld als het om een ingewikkeld misdrijf gaat zoals, pakweg, internationale fraude. Maar om zo'n misdrijf gaat het hier helemaal niet. Hoe vreselijk het ook is wat er is gebeurd, de gebeurtenis is relatief eenvoudig. Er kan dan maar één enkele reden zijn om een verdachte als Annemarie zo lang en vaak te verhoren: dat is om haar weerstand te breken. Met waarheidsvinding hebben 45 verhoren niets meer te maken. Het enige doel is nog een bekentenis waarbij de politie er niet meer in is geïnteresseerd of de bekentenis waar of vals is.

Stel dat Annemarie na al die verhoren een bekentenis aflegt. Hoe weten we dan of die bekentenis juist is? Bekentenissen kan men uitsluitend toetsen aan daderwetenschap. Dat betekent dat een bekentenis in de vorm van 'Ja, ik heb het gedaan' niet interessant is en nietszeggend. Het enige dat betekenis heeft, is het verhaal dat de verdachte vervolgens over het misdrijf vertelt. Dat verhaal moet gegevens bevatten waarmee onderscheid kan worden gemaakt tussen de schuldige en de onschuldige verdachte. Een mooi voorbeeld daarvan is natuurlijk de verdachte die de plaats aanwijst waar hij het lijk heeft begraven. Het lastige is dat zo'n beslissend gegeven in een bekentenis uiterst zeldzaam is.

Na langdurige en veelvuldige verhoren, zoals de verhoren van Annemarie, is elk detail van de zaak inmiddels over tafel gegaan en naar de niet besproken details kan de verdachte meestal gemakkelijk raden. Er zijn dan geen gegevens meer beschikbaar als daderkennis waarmee de politie onderscheid kan maken tussen ware en valse bekentenissen.¹⁹

Dat zou allemaal niet zo erg zijn, als het alleen zou lukken om schuldige daders met langdurige verhoren te breken. Maar onderzoek laat juist zien dat het breken van onschuldige daders eenvoudiger is. Zij praten namelijk gemakkelijker en dat leidt eenvoudiger tot een bekentenis dan verdachten die stijf de mond dichthouden.²⁰ Onschuldige verdachten praten in de regel gemakkelijker omdat zij – terecht – denken dat zij niets te verbergen hebben en – onterecht – dat spoedig de ware toedracht wel naar boven zal komen. Zij vergeten dan dat zij niet voor niets in de verhoorkamer zitten, namelijk omdat de politie denkt dat zij wel degelijk schuldig zijn en dat zij daarvoor ook goede gronden heeft.

Hoe blind de politie in Friesland was voor de problemen die wij hierboven kort schetsten, laat wellicht het einde van het loopproces-verbaal van 2 november 1999 het beste zien:

‘Er zullen deskundigen moeten worden ingezet bij het verdachtenverhoor. De deskundigheid zal eventueel uit het buitenland moeten worden gehaald. Momenteel is in Engeland via de bestaande politiecontacten de vraag uitgezet naar deskundigen, aangezien men in Engeland meer kennis heeft op dit gebied.’

Hoe desperaat de politie aan het streven was naar een bekentenis blijkt er ook uit dat men Annemarie stiekem gaat verhoren. Dat doet men door een politie-infiltrant in te zetten. Dat is een politievrouw die zich voordoeft als een medegegetineerde en dan hoopt informatie los te krijgen. Dat gebeurde tussen 4 en 8 oktober 1999. De infiltrant ging tweemaal mee op gevangentransport met Annemarie. Het leverde niks op. Tekenend is dat in het loopproces-verbaal werd geschreven: ‘De actie leverde geen resultaat op.’ Bedoeld zal zijn dat de actie geen voor de verdachte belastend resultaat opleverde. En dus maakt men van het werk van de politie-infiltrant geen proces-verbaal op. Annemarie bleef stug ontkennen.

19 Van Koppen (1998).

20 Kassın (2005).

Het tappen

Een andere manier om stiekem gegevens aan een verdachte te ontlocken is het plaatsen van telefoontaps. Nu is dat niet een bijzonder kenmerk van deze zaak, want in Nederland wordt op grote schaal en frequent getapt. Hoeveel dat gebeurt, weten we pas recent doordat de minister van Justitie officiële cijfers bekend maakte, die echter geen precieze conclusies over het aantal taps toelaten. Een redelijke schatting is dat wij op één of twee na het meest tappende land ter wereld zijn.²¹

Hoe effectief al dat tappen is, weten we niet. Van Koppen betwijfelde de effectiviteit van het tappen op basis van gegevens uit de Verenigde Staten waar het tappen echter op een geheel andere manier gebeurt dan in Nederland.²² Een Nederlandse studie kwam tot de conclusie dat het tappen nuttig is, maar weer op basis van de verkeerde gegevens, namelijk subjectieve schattingen van rechter-commissarissen en politiemensen.²³ We weten op grond van onderzoek wel dat tappen nuttiger is bij sociale misdrijven, zoals drugshandel, waar verschillende criminelen met elkaar moeten overleggen, dan bij solomisdrijven, maar dat ligt voor de hand. Een moord, en zeker een moord op een baby, kan worden gezien als een solomisdrijf. Er zijn weinig scenario's denkbaar waarbij de moord op Roos door mensen in vereniging zou worden gepleegd. En dus is de kans nogal gering dat de dader met anderen daarover ongegeneerd zal praten en dus dat tappen bij zo'n misdrijf echt iets oplevert.

Niettemin tapt de Friese politie in deze zaak er flink op los. Al op dinsdag 21 september worden gesprekken naar de telefoon van Pieter en Joyce opgenomen, maar dat gebeurde niet met een tap, maar met een ter plaatse aangesloten bandrecorder. Vanaf 20:00 uur op die dag worden ze echt getapt met een machtiging van de rechter-commissaris. In het loopproces verbaal staat daarover:

'Uit de gesprekken bleek dat Annemarie nadrukkelijk met Pieter spreekt over de opsporingshandelingen.'

Al snel wordt elke mogelijke telefoon in deze zaak getapt: de gsm's van Johan en Annemarie, de gsm van vader Teun en alle telefoons van de wor-

21 Van de Pol (2006). Zie ook Tweede Kamer 2007-2008, nr. 30 517, Evaluatie van hoofdstuk 13 van de Telecommunicatiewet.

22 Van Koppen (1995).

23 Reijne, Kouwenberg & Keizer (1996).

menkwekerij. Nadat Annemarie was aangehouden, werden de telefoons getapt in de penitentiaire inrichting in Nieuwegein waar zij was ondergebracht. Toen Annemarie door de rechtbank werd vrijgelaten, ging men weer alle Waskemeerse telefoons afluisteren. En na haar tweede aanhouding kwam Annemarie in Zwolle in het Huis van Bewaring terecht en werden daar de telefoons getapt. Toen zij op 4 januari 2000 werd overgebracht naar het penitentiair ziekenhuis in Scheveningen in verband met haar zwangerschap, is men daar, voor zover wij kunnen nagaan, niet gaan tappen. Men ging toen weer de telefoons in Waskemeer afluisteren.

Al dat tappen levert niet meer op dan vage aanwijzingen. Ondertussen gebeurt er iets op 1 maart 2000 dat, als men de advocaten-tam-tam mag geloven, wel opvallend vaak gebeurt bij tapacties: de hoorn ligt ernaast. Wie heeft nog een hoorn op zijn telefoon? Wellicht wordt bedoeld dat men de telefoon niet goed heeft uitgedrukt. Om 14:03 uur op die dag vangt men op die manier een gesprek op tussen de moeder van Annemarie, Ruth, en een onbekende vrouw. Het opgevangen gesprek is echter nogal betekenisloos; het gaat over het uitlaten van de hond, maar ook over het alleen laten van kinderen. Al dat tappen levert allemaal niks concreets op, behalve de gesprekken van Annemarie over de pandabeer, maar die bespraken wij al.

Op zoek naar een motief: roddel- en achterklapgetuigen

Het gaat vooral opvallen als je het journaal van het onderzoek leest: dat de politie over de moord op Roos meer onderzoek heeft gedaan in Waskemeer, de woonplaats van de verdachte, dan in de plaats van de moord, Appelscha. Natuurlijk moet onderzoek worden gedaan in Waskemeer, al was het alleen al om het alibi van Annemarie te controleren. Maar het overgrote deel van het onderzoek in Waskemeer is gaan zitten in het verhoren van getuigen die niet kunnen verklaren over de moord of over wat Annemarie die dag deed, maar uitsluitend kunnen verklaren over Annemarie zelf. Iedereen die de politie heeft kunnen vinden die iets kon of wilde zeggen over het verleden van Annemarie, en soms over het verre verleden, wordt aan het woord gelaten. In een kleine gemeenschap als Waskemeer betekent dit dat een fors deel van de gemeenschap is verhoord.

Deze werkwijze is typisch voor een onderzoek waarin men zit met een enkele verdachte tegen wie het bewijs nogal slapjes is. Als die verdachte het dan ook nog verdomt om gewoon een bekentenis af te leggen – de waarheid vertellen wordt dat tegenover haar genoemd – dan staat er nog slechts één weg open: trachten de verdachte zo zwart mogelijk te maken.

Bij die queeste wordt de politie geholpen door vele getuigen. Zij vertellen verhalen die worden bepaald door twee dingen. Ten eerste door wat zij in het verleden hebben meegemaakt met Annemarie. Maar ten tweede speelt de kennis die men nu heeft ook een rol: Annemarie is een vileine moordenaar, zo weten de getuigen inmiddels. Die kennis kleurt ten minste de kennis over het verleden, als die nieuwe wetenschap al niet allesbepalend wordt voor de verhalen die men over Annemarie in het hoofd heeft zitten. Dit soort *hindsight bias* kan ertoe leiden dat in het dossier een uiterst zwart beeld wordt geschetst van de verdachte. Dat beeld kan weer een bijdrage leveren aan de indruk die de rechter van de verdachte krijgt, omdat de rechter zich vermoedelijk niet realiseert dat minstens een deel van dat zwarte beeld door de getuigen wordt geschetst *omdat* de verdachte van de moord wordt verdacht.

Er speelt in de samenwerking tussen de politie en dit soort roddel- en achterklapgetuigen nog een ander mechanisme een rol. De politie gaat hen niet zomaar horen, maar zij doet dat in de hoop dat iets meer duidelijk wordt over het motief voor de moord. Ziet u het gevaarlijke mechanisme al? De politie denkt te weten dat Annemarie Roos vermoordde, maar heeft geen idee waarom zij dat gedaan zou kunnen hebben. Dat is het gespreksonderwerp met al deze Waskemeerse getuigen: kunt u ons uitleggen waarom Annemarie deze vreselijke daad heeft verricht? Getuigen gaan zich dan afvragen welke causale relatie zij kunnen leggen tussen het gedrag van Annemarie in het verleden – hoe zwak de causaliteit ook is – en het vermoorden van Roos. Als men eenmaal denkt dat mechanisme te hebben ontdekt, versterkt dat weer de zekerheid over Annemaries schuld, zowel bij de getuigen, bij de politie en – als we even niet oppassen – bij de rechter die dit allemaal leest.

Het beeld dat de meeste getuigen van Annemarie schetsen is niet erg gunstig, zoals we weldra zullen zien. Wat betekent dit nu? Misschien wel dat Annemarie een heel onaardig persoon is. Dat kun je niet uitsluiten. Maar het kan ook betekenen dat veel getuigen inmiddels hun beeld van Annemarie hebben aangepast aan haar statuur als moordenaar. We weten het niet. Voor wat al die verhalen waard zijn, geven we ze hieronder in grote lijnen weer.

Allereerst gaat de politie te rade bij oud-klasgenoten en oud-docenten van Annemarie. Zij volgde Inho-onderwijs in Zevenhuizen, tussen haar twaalfde en haar zeventiende. Het beeld dat de schoolgenoten van haar schetsen, is onverdeeld ongunstig. Annemarie is, kort samengevat, onbe-

trouwbaar, onberekenbaar, manipulatief, jaloers van aard, uit op aandacht, ze vertelde vaak vreemde verhalen, ze loog veel en toonde geen emoties. Annemarie lijkt niet het zorgzame type persoon dat past bij de beroepen waarvoor het Inho-onderwijs opleidt. Dat beeld ondersteunen de stagebegeleiders die beiden beweren dat Annemarie haar patiënten verwaarloosde in de tijd dat ze in de bejaardenzorg werkte.

In 1995 was Annemarie werkzaam in de thuiszorg. Ze was toen een jaar of 25. Op één cliënt na wordt zij door alle cliënten omschreven als lui, alleen met zichzelf bezig, ze had altijd verhalen en ze verpeste de sfeer in huis. Kortom, ze liet haar cliënten in de steek. *En passant* kan men zich afvragen of dit beeld is ontstaan omdat Annemarie gewoon de verkeerde beroepskeuze maakte of omdat haar persoon zo is ingericht. Eén van de cliënten, Manon H., vindt in tegenstelling tot de anderen Annemarie open, aardig en hardwerkend.

De politie praat ook met Sander L., een oud-geliefde van Annemarie en met haar ex-man, Gerbrand van der K. Met Sander heeft zij vanaf 1990 – Annemarie was toen negentien jaar oud – een anderhalf jaar durende relatie gehad terwijl Sander gehuwd was. Bij Sander ging het uitsluitend om de seks, zo zegt hij. Met Gerbrand is zij medio 1995 getrouwd. Het jaar daarop strandde het huwelijk al. In de tussentijd had Annemarie een zwangerschap met miskraam. Gerbrand vindt Annemarie jaloers. Zij laat zich leiden door wat anderen hebben, ze wil aandacht, is op geld uit – zijn argument daarvoor is dat zij in gemeenschap van goederen wilde trouwen – ze is kil, koud en berekenend en een goede leugenachtige toneelspeelster.

Kortom, velen vinden Annemarie niet aardig, althans zij vinden haar niet meer aardig. Maar al die verhalen leveren nog geen motief op voor een moord op het kind van je beste vriendin. Het volgende levert dat misschien wel.

***Op zoek naar een motief: Münchhausen by proxy*²⁴**

Op 4 september 1998 bevalt Annemarie van een zoon: Damian. De zwangerschap was moeilijk. Na de geboorte lijkt de baby aanvankelijk uiterst gezond. Een maand of drie later moet Damian echter in het ziekenhuis

24 In de Engelse literatuur wordt dit in de regel *Münchhausen by proxy* genoemd. Deze term is echter ook al weer ouderwets. Tegenwoordig gebruikt men meestal *Fabricated or Induced Illness (FI) of factitious disorders*. Zie Department of Health (2001).

worden opgenomen met ademhalingsmoeilijkheden. Een verblijf van vijf dagen in het ziekenhuis levert geen duidelijkheid op over de oorzaak van de gezondheidsproblemen. Op 7 maart 1999 treft Annemarie Damian dood aan in zijn bedje. Hij was gestikt in zijn eigen braaksel. De vorige avond had zij hem in bed gelegd en was in de ochtend gaan kijken omdat door de babyfoon geen geluidjes meer kwamen. Een poging tot reanimeren mocht niet meer baten.

Het is duidelijk dat Annemarie de dood van Damian niet goed heeft verwerkt, of misschien nog niet goed heeft verwerkt, want na de dood van Damian krijgen velen de indruk dat Annemarie het zwaar heeft. De dood van haar zoontje is ook nog recent op het moment van de moord op Roos. Annemarie is in de war. Direct na Damians dood was Annemarie alweer bezig met de volgende zwangerschap. Dat wordt vreemd gevonden. Als Annemarie op 24 september van hetzelfde jaar in voorlopige hechtenis wordt genomen, is zij vijf maanden zwanger. Haar dochtertje Marcelle komt uiteindelijk in gevangenschap ter wereld.

De dood van Damian en de moord op Roos moeten toch met elkaar te maken hebben, meent de politie. Rozelien Vecht-van den Bergh wordt ingezet. Zij is kinder- en jeugdpsychiater in Oegstgeest. Zij onderzoekt Annemarie niet, maar schrijft wel een rapport in opdracht van de rechter-commissaris. Zij stelt haar diagnose aan de hand van de processen-verbaal en gesprekken met leden van het rechteerteam. Dit lijkt een bijzonder ongebruikelijke methode om een diagnose te stellen en dat is het ook. Rozelien Vecht-van den Bergh komt tijdens het lezen van het dossier tot de conclusie dat Annemarie wel eens het Münchhausen by proxy-syndroom zou kunnen hebben. Dat is een syndroom dat oorspronkelijk is omschreven door Meadow.²⁵ Het houdt in dat men iemand anders, meestal een eigen kind, iets aandoet om daarmee zelf in de belangstelling te komen.

Rozelien Vecht-van den Bergh gaat op een aantal manieren de mist in. Ten eerste gooit zij verschillende rollen door elkaar: zij adviseert de politie, maar zij treedt ook op als getuige-deskundige. Dat zijn rollen die zich niet met elkaar verdragen en bijvoorbeeld de pedagoog Bullens nogal hebben opgebroken in de Schiedammer Parkmoord.²⁶ Zo vinden wij in het journaal de volgende mutatie:

25 Meadow (1977). Zie ook Vollaro (1993).

26 Zie Van Koppen (2006) en Van Koppen (2007).

'582, 30-11-99, 11:49 Overleg met R. Vecht psychiater.

Samen met [...], overleg gevoerd met mevr. Vecht. Tijdens het ochtendoverleg deelde mevr. Vecht mede dat de dood van Damian een MBPS [Münchhausen by proxy-syndroom] betreft. Dus met andere woorden, de dood van Damian kan daardoor verklaard worden. De vanzelfsprekendheid van de moord op Roos kan daar niet uit verklaard worden. Wil meer medische informatie over Annemarie en Damian. Mevr. Vecht: "De kans dat een dergelijke verdachte zou bekenen achtte zij minder dan 1%. [...] Duidelijk is dat het te geboren kind bij deze moeder gevaar loopt".

Wat doet Rozelien Vecht-van den Bergh bij de politie? Zij was toch tot onafhankelijk deskundige benoemd door de rechter-commissaris? En dan gaat zij konkelefoesen met de politie zonder dat de rechter-commissaris of de verdediging daarvan op de hoogte is. Zij kent haar rol niet. Het is dan ook niet verstandig als een rechter-commissaris haar als getuige-deskundige benoemt. Het is evenmin verstandig om zonder onderzoek sterke beweringen te doen als 'dat de dood van Damian een MBPS betreft'.

Aan het rapport van Rozelien Vecht-van den Bergh ontbreekt ook de logica. Het Münchhausen by proxy-syndroom houdt in dat iemand door het eigen kind iets aan te doen, zelf in de belangstelling komt van, bijvoorbeeld, artsen en familie. De dood van Roos is dan een vreemde aanleiding om bij Annemarie het Münchhausen by proxy-syndroom te vermoeden. Met de dood van Roos komt Annemarie helemaal niet in de belangstelling, maar gaat die juist uit naar Pieter en Joyce. Hoe Rozelien Vecht-van den Bergh dan op die grond dit syndroom kan vermoeden, blijft voor ons in duisternis verborgen.

Het rapport van Rozelien Vecht-van den Bergh gaat een geheel eigen leven leiden. Zo sterk zelfs dat Annemarie in het Huis van Bewaring niet alleen mag zijn met haar nieuwgeboren dochter Marcelle. Dat gebeurde nadat de politie het rapport had toegezonden aan de directeur van het gevangenschapitaal waar Annemarie van haar dochter beviel.

Uiteindelijk grijpt de minister van Justitie in en heft op 4 februari 2000 alle maatregelen op. Dat doet hij op geleide van een rapport van psychiater Hjalmar van Marle. Zowel hij als E.M.M. Mol rapporteerden over Annemarie. Mol schreef:

‘Uiteraard kent dit onderzoek [van Rozelien Vecht] zijn beperkingen omdat vooral afgegaan moet worden op haar verhaal; een hetero-anamnese van partner en familieleden zou nog een beter licht op haar doen schijnen. [...] Dit onderzoek geeft geen definitief uitsluitel over het wel of niet bestaan van het Mùchhausen by proxy-syndroom; in het kader van de strafzaak is in mijn ogen een uitvoerige klinische observatie en rapportage noodzakelijk, bij voorkeur in een klinisch psychiatrisch instituut met ervaring in het behandelen van moeders met pasgeborenen.’

Van Marle komt tot diezelfde conclusie. Van Marle merkt het volgende op:

‘De ontstane commotie over de opgelegde beperkingen aan onderzochte berust naar mijn mening op een onvoldoende helderheid in de procedure. Het rapport van coll. Vecht op verzoek van de rechter-commissaris is een geheel eigen leven gaan leiden, alsof het een reguliere psychiatrische rapportage betrof. Met betrekking tot de zorg voor en het beleid rondom verdachte als persoon heeft het echter niets uitstaande.’

Wat betekent dit nu voor de schuld van Annemarie aan de dood van Roos? Niets, lijkt de meest verstandige conclusie. Het door Meadows voorgestelde mechanisme van Mùchhausen by proxy is namelijk dat de dader zelf in de belangstelling komt als afgeleide van de aangedane treurnis bij het kind. Bij Annemarie is – als we al mogen aannemen dat zij de dader is – het tegengestelde het geval. Zij ontkent heftig haar betrokkenheid en zij heeft op de avond zelf ook weer snel haar snor gedrukt. Mùchhausen by proxy lijkt zo redenerend de verkeerde diagnose en de verkeerde verklaring voor een motief. Kortom: een motief lijkt onvindbaar voor het daderschap van Annemarie.

Suggestieve samenvattingen

Het bewijs tegen Annemarie is, ook naar het oordeel van de politie, uiterst mager. Dat tracht de politie op te vullen en op te poetsen. Zoals wij zagen, gebeurt dat onder andere met roddel- en achterklapgetuigen en met dubieuze rapportages over dubieuze syndromen. En men tracht dit te doen door in de loopprocessen-verbaal alles bij elkaar te schrapen dat men tegen Annemarie kan vinden. We geven zonder commentaar weer hoe dit

in het loopproces-verbaal van 30 september 1999 gebeurde, maar niet dan nadat wij in herinnering hebben geroepen dat veel advocaten, officieren van justitie en rechters vooral het loopproces-verbaal plegen te lezen en in veel mindere mate de onderliggende stukken.

- ‘Pieter zegt dat Annemarie tweemaal heeft geïnformeerd wanneer zij de hond uitlaten. Joyce vertelde dat toen Annemarie twee maanden eerder bij hen was, de hond om een uur of 21:30 onrustig werd en Annemarie vroeg wat er aan de hand was. Annemarie vroeg vervolgens of Joyce en Pieter de hond samen uitlieten en of de kinderen dan alleen thuis bleven.
- Annemarie belde Joyce op 20 september om 22:15 uur, een ongebruikelijk tijdstip. In dat telefoongesprek zei Annemarie dat Joyce buiten moest zoeken naar Roos. Joyce had een vreemd gevoel over dat telefoongesprek. En het gesprek vond plaats na de vermissing van Roos.
- Joyce vertelde ook dat zij en Annemarie hadden gesproken over de vermissing van het meisje Naomi in Assen.²⁷ Joyce had toen gezegd dat het nog erger was als ze je eigen kindje uit het bed weghalen, uit haar eigen vertrouwde omgeving. Annemarie had daarmee ingestemd, dat is het allerergste.
- Joyce vertelde ook dat Annemarie ’s avonds wel eens in de kamer van Roos kwam, vooral in de periode dat zij de dood van haar eigen zoontje verwerkte.
- Door Derrick werd een vrouw gezien die uit de steeg kwam lopen. Later vertelt Derrick dat hij bijna zeker weet dat dit dezelfde vrouw was als degene met wie hij later die avond sprak over politiehonden.
- Annemarie zegt dat zij boven is geweest. Uit de aangifte van Pieter blijkt dat Annemarie tegen hem zei dat ze niet boven is geweest. Niemand heeft haar naar boven zien gaan of weer beneden zien komen.
- Annemarie zegt dat zij op 20 september om 21:30 uur met Johan heeft gebeld. Dat zei zij ook tegen Pieter. Uit de printgegevens blijkt dat het om 20:09 uur was.

27 Hier wordt bedoeld op de vermissing op 21 juli 1999 van Chanel-Naomi Eleveld. Haar lijk werd drie weken later op aanwijzing van haar moordenaar Jan S. gevonden.

- Annemarie vroeg in de telefoongesprekken met Pieter steeds nadrukkelijk naar het opsporingsonderzoek. Tevens trachtte zij zichzelf in deze gesprekken een alibi te verschaffen.
- Tegen buurvrouw Riet L. zei Annemarie dat de sporen al weg waren omdat zoveel mensen binnen waren geweest.²⁸
- Tegen tante Ans had Annemarie commentaar op de tekst van de rouwkaart.
- Getuige Elske J., uitvaartverzorgster, zei dat Annemarie na het overlijden van Damian een keer zei: “Als Roos was overleden, dan was het acceptabel geweest, want het was een zorgenkindje”.
- De mevrouw van de felicitatiedienst, Tatjana H., vertelt een heel verhaal over wat Annemarie tegen haar vertelde. Zij kwam de dag na de moord bij Annemarie op bezoek vanwege Annemaries komende kind. Het belangrijkste van het verhaal van Tatjana is dat Annemarie vertelde dat er een getuige was geweest die iemand had zien lopen. “De vrouw [Annemarie] vertelde dat de persoon achterom het huis was gegaan en zichzelf had vastgelopen en daardoor weer terug moest om te ontsnappen”.

Over de bezwarende omstandigheden tegen Annemarie staat in hetzelfde loopproces-verbaal het volgende onder de kop ‘Tegenstellingen verklaringen getuigen/verdachte Annemarie’:

- ‘Over de volgorde van haar activiteiten op 20 september 1999 tot 20:45 uur verklaart Annemarie in haar eerste getuigenverklaring dat zij eerst thuiskomt van het kerkhof, daarna naar haar tante gaat om planten water te geven, dan naar GTST²⁹ kijkt en daarna gaat douchen. In haar eerste verdachtenverklaring zegt zij dat zij na thuiskomst eerst gaat douchen, dan naar GTST kijkt en daarna naar haar tante toegaat om de planten water te geven.
- Annemarie zegt in haar tweede getuigenverklaring dat ze op 20 september 1999 eerst thuiskomt, dan bij haar tante langsgaat om de planten water te geven, dan met haar buurvrouw staat

28 De laatste vier punten hebben wij nog niet besproken en dat zullen wij ook niet doen, want wij beschouwen ze als niet erg relevante details.

29 Hiermee wordt het televisieprogramma *Goede Tijden, Slechte Tijden* bedoeld.

te praten en dan naar GTST gaat kijken. Uit de tapgesprekken met Pieter blijkt dat zij eerst zegt dat het praatje met de buurvrouw om 21:15 uur plaatsvond en later dat het om 20:30 uur plaatsvond.

- Uit de eerste getuigenverklaring van Annemarie bleek dat zij op 20 september 1999 al besloot om rond 22:00 uur met Joyce te bellen. Uit de tweede getuigenverklaring blijkt dat zij om 22:07 uur heeft gebeld. Uit de verklaring van Johan bleek dat het na de film moet zijn geweest.
- Uit de verklaringen van buurvrouw Riet en Caroline de V. [van de bloemenwinkel] bleek dat Annemarie tegen hen had verteld dat zij maandagavond door haar vriendin gebeld was met de mededeling dat haar dochter Roos weg was. Dit in tegenstelling tot andere verklaringen onder andere van de verdachte zelf, waarin zij verklaarde zelf met Joyce te hebben gebeld.
- Uit de verklaring van Ankie N. [wiens zoon bij de wormenkwekerij werkte] bleek dat Annemarie haar had verteld dat haar beste vriendin Joyce haar maandagavond omstreeks 22:00 uur had gebeld. Haar vriendin had in paniek verteld dat Roos weg was. Annemarie vertelde dat zij had gelachen op het moment dat haar vriendin dit aan haar had verteld. Annemarie vertelde dat zij tegen haar vriendin had gezegd: “Ben je gek, Roos kan niet weg zijn. Je moet haar even zoeken”, of woorden van gelijke strekking.
- Uit de getuigenverklaring van tante Ans blijkt dat zij twijfelde over het feit of Annemarie haar had verteld dat zij, dan wel Joyce had opgebeld.
- Annemarie verklaarde geëmotioneerd te zijn door een film op de tv. Ondanks herhaalde vragen daarover kan zij geen inhoudelijke informatie geven over de film.
- In haar eerste getuigenverklaring verklaart Annemarie dat zij boven in de woning van Pieter en Joyce is geweest. Zij zou eerst bij Helen zijn geweest en daarna naar de kamer van Roos zijn toegegaan. In haar tweede getuigenverklaring en haar eerste verdachtenverklaring zegt zij eerst op de kamer van Roos te zijn geweest en daarna op de kamer van Helen.

- In haar eerste getuigenverklaring verklaarde Annemarie dat zij met Joyce naar de bijkeuken gaat voor een zaklantaarn. Zij ziet op dat moment buiten een politieman met een zaklantaarn en de buitenlamp knipt aan. In haar twee getuigenverklaring zegt zij dat ze in de hal staat en dan het licht van een zaklantaarn achter de woning ziet. De buitenlamp flitst aan en zij ziet dan een politieman, die vermoedelijk eerst in de hal stond. In haar eerste verdachtenverklaring zegt ze dat ze in de hal staat. Joyce loopt dan langs haar heen naar de keuken. Zij ziet Joyce terugkomen met een zaklantaarn. Tegen getuige tante Ans bleek Annemarie te hebben verteld dat zij wilde gaan zoeken bij de woning van Pieter en Joyce en dat ze om een zaklantaarn had gevraagd, maar dat die haar was geweigerd. Ten slotte had ze er wel een bemachtigd en was ze achter de woning geweest. Uit de verklaring van Rien W., buurman van Annemarie, bleek dat Annemarie tegen hem had gezegd dat aan de achterzijde een aanflitslamp zat en dat ze daar samen met de politie was geweest.
- In haar eerste getuigenverklaring zegt Annemarie dat ze met Joyce naar een soort bijkeuken ging en dat zij de niet afgesloten achterdeur opende. Nadat Pieter wat zei, heeft ze direct de achterdeur weer dichtgedaan. In haar tweede getuigenverklaring verklaarde Annemarie dat Joyce terugliep naar de hal en dat zij toen naar de achterdeur liep en deze een stukje had geopend. Hierna sloot Annemarie hem gelijk weer. In haar tweede verdachtenverklaring verklaart Annemarie dat zij op enig moment via de keuken naar het schuurtje wilde. Er was niemand bij haar. Zij hield de deurkruk van de achterdeur vast. Ze had de deur niet geopend. Ze kon niet verklaren of de achterdeur slotvast zat.
- Uit de verklaring van Johan bleek dat hij en Annemarie op 20 september 1999, nadat zij bij Pieter en Joyce zijn vertrokken, rechtstreeks naar huis zijn gegaan. Annemarie vertelde in een telefoongesprek met Pieter (zie zijn aangifte) dat zij bij tandarts M. te Appelscha zijn gestopt om in de struiken te kijken, “omdat je nooit kon weten”.

- Uit de verklaring van vader Teun bleek dat Annemarie op dinsdag 21 september 1999, omstreeks 9:00 uur met hem had gebeld en hem had verteld dat Roos gevonden en overleden was. Uit de aangifte van Pieter kwam naar voren dat Annemarie die dag om 9:10 uur met hem had gebeld en toen pas had gehoord dat Roos was overleden. Annemarie verklaarde zelf dat dit gesprek om 9:20 uur had plaatsgevonden.
- Uit de verklaring van Mark bleek dat hij op dinsdag 21 september 1999, omstreeks 8:30 uur van Annemarie op kantoor had gehoord dat de baby van Joyce was ontvoerd en dood was gevonden.
- Getuige tante Hannelore verklaarde dat zij van oma Trijn hoorde dat Annemarie Helen zou hebben getroost op de avond van de vermissing van Roos. Zij heeft zelf gezien dat Helen boven lag te slapen.³⁰
- Uit de verklaring van vader Teun bleek dat hij Annelies [sic; de verbalisant is kennelijk even verdachtes naam vergeten] maandag 20 september 1999, omstreeks 21:45 uur had zien staan. Zij stond in de woonkamer van haar woning en zwaaide naar haar echtgenoot Johan, die net met de vrachtauto aankwam. Johan en Mark, de broer van Annelies [sic] verklaarden dat de gordijnen van de woning van Annelies [sic] altijd gesloten zijn 's avonds en dat zij daardoor niet konden zien of Annelies [sic] thuis was. Uit de verklaring van Mark bleek tevens dat zijn vader hem die avond om 22:30 uur nog had opgebeld om te horen of Johan was thuisgekomen, want hij had de vrachtauto niet horen aankomen.'

Nadat deze lijst op 30 september was opgemaakt, is er niets aan bewijs bijgekomen. Zo ging de zaak naar de officier van justitie.

Weten we nu alles dat er te weten is?

Natuurlijk weten we nu niet alles dat er te weten is over de moord op Roos. Niet alleen is een situatie uit het verleden per definitie nooit geheel kenbaar. Dat is een principieel probleem. Zelfs al hebben we de kern van een misdrijf te pakken – we weten zeker wie de moord pleegde, hoe het ge-

30 Overigens zei Annemarie dat niet; zij zei slechts dat zij bij Helen was wezen kijken.

beurde en waarom het precies gebeurde³¹ – dan nog blijven altijd details onopgehelderd, zoals de kleur sokken die de dader droeg. Dat is een principiële kwestie, waarbij echter ook praktische bezwaren in de weg zitten. Het strafproces en het opsporingsonderzoek kennen selectiemechanismen waardoor het dossier dat uiteindelijk bij de rechtbank op tafel komt, nooit een compleet dossier kan worden genoemd. Maar streven naar een compleet dossier is ook onzinnig.

Vanaf het begin selecteert de politie. Men selecteert doordat sommige aspecten van een zaak wel worden uitgezocht en andere niet. Men selecteert ook doordat men sommige mogelijkheden wel uitzoekt en andere niet. Over de meeste – impliciete of expliciete – keuzes van de politie zal niemand met hem van mening verschillen. De impliciete keuze om de dood van Roos niet te beschouwen als een terroristische aanslag zal niemand tegenspreken. Maar andere keuzes van de politie zijn wel voor discussie vatbaar. Het voor de hand liggende voorbeeld is natuurlijk dat de politie zich in het onderzoek naar de moord op Roos uitsluitend heeft gericht op één enkele verdachte, Annemarie. Andere potentiële verdachten, die zo nog aan bod komen, heeft men niet in het onderzoek opgenomen.

De tweede selectie is dat de politie niet alle onderzoekshandelingen meldt. Bij alle grotere onderzoeken wordt een dubbele boekhouding gehouden. Ten eerste schrijven rechercheurs in het journaal op wat zij zoal hebben gedaan. Dat is eenvoudigweg een lang bestand waarin, opendend genummerd vanaf 1, steeds mutaties worden aangebracht met datum en schrijver – die in jargon wordt getooid met de koddige naam mutant. In zo'n mutatie schrijft rechercheur/mutant Piet bijvoorbeeld dat hij die ochtend samen met rechercheur Jan op bezoek is geweest bij getuige Klaas en dat Klaas niets zinnigs te melden had.

31 In de recherchekunde wordt dit samengevat door de zeven gouden W-vragen: (1) wie in verband kan worden gebracht met het misdrijf (aangever, benadeelde, slachtoffer, ontdekker, getuige en verdachte); (2) wat er precies is gebeurd; (3) waar het misdrijf is geschied en waar eventuele sporen zijn achtergebleven; (4) waarmee het misdrijf is gepleegd, dus van welke middelen of voorwerpen gebruik is gemaakt; (5) op welke wijze het misdrijf heeft plaatsgevonden; (6) wanneer het misdrijf heeft plaatsgevonden en wanneer andere relevante feiten hebben plaatsgevonden; en (7) waarom het misdrijf is gepleegd. Zie daarover De Poot, Bokhorst, Van Koppen & Muller (2004), hoofdstuk 5.

Dan verschijnt in het journaal bijvoorbeeld de volgende tekst:

'383. 21-11-99. Verhoor van Klaas (Piet).

Ben vanochtend samen met Jan naar Klaas geweest. Is achterbuurman van SI [slachtoffer]. Hij zou de dag voor de moord een vreemde auto hebben gezien. Was inmiddels duidelijk dat dit een bezoeker was van overbuurman Fred (heeft geheim nummer: 453126; we moeten die Fred nog wel horen).'

Van zo'n verhoor wordt in de regel geen proces-verbaal opgemaakt, maar wordt volstaan met vermelding in het journaal.

Het journaal wordt nooit bij de processtukken gevoegd. Het journaal heeft uitsluitend tot doel om de medeleden van het rechteam ervan op de hoogte te houden wat de andere leden hebben gedaan.

Als Klaas wel iets heeft te melden waarvan de rechercheurs denken dat het relevant is of relevant zou kunnen worden of als het bijzonder is dat Klaas niets heeft gezien, wordt proces-verbaal opgemaakt. Dan wordt dus tweemaal verslag gedaan; eenmaal in het journaal, eenmaal in het proces-verbaal. Als proces-verbaal wordt opgemaakt, dan wordt de mutatie in het journaal een stuk beperkter en wordt meestal slechts verwezen naar het proces-verhaal. Het heeft immers weinig zin om dingen tweemaal op te schrijven. Als het goed is, worden ook de processen-verbaal gebruikt om de overige leden van het rechteam op de hoogte te houden. Een actief teamlid begint de dag dus met het lezen van de mutaties die gisteren in het journaal zijn aangebracht en de processen-verbaal die gisteren zijn geschreven.

Maar mensen zijn slordig. We zien met enige regelmaat dat er niet tweemaal verslag wordt gedaan. Als een proces-verbaal is gemaakt, blijft vaak een melding in het journaal achterwege. Dat is niet zo erg, want actieve teamleden raadplegen toch beide bronnen en later in het strafproces zal het journaal geen rol meer spelen.

Er vindt nog een selectie plaats die wij al bespraken, namelijk door de verbalisant die een proces-verbaal opmaakt. Die omvat nooit letterlijk wat de getuige of de verdachte zei, maar de samenvatting in de woorden van de verbalisant.

De volgende selectie wordt gedaan door de proces-verbaalschrijver, of welke naam die functie ter plekke ook heeft. De proces-verbaalschrijver

maakt uiteindelijk het dossier dat naar advocaat en rechter zal gaan. Dat doet hij onder verantwoordelijkheid van de officier van justitie.

In het dossier worden niet alle processen-verbaal opgenomen. Sterker: het is gebruikelijk in grote onderzoeken dat de meerderheid van de gemaakte processen-verbaal niet in het dossier terecht komt. Een goed voorbeeld is de Schiedammer Parkmoord. In die zaak maakte het rechteamteam 701 processen-verbaal, althans wij hebben 701 proces-verbaalnummers kunnen achterhalen. Van die 701 processen-verbaal zaten er slechts 201 in het dossier dat naar verdediging en rechtbank ging. In het dossier werden uitsluitend de stukken opgenomen die direct relevant werden geacht voor de schuld van verdachte Kees Borsboom. Als je dat dossier leest, wordt de indruk gewekt dat er nooit een andere verdachte is geweest. Maar die andere verdachten waren er wel degelijk. Alle processen-verbaal die gingen over de verdenking tegen die andere verdachten, het tegen hen uitgevoerde opsporingsonderzoek en de redenen waarom zij op een bepaald moment niet meer verdacht waren, ontbraken in het dossier. Wat de proces-verbaalschrijver heeft gedaan is alleen de stukken in het dossier opnemen die relevant zijn, waarbij het uiteraard gaat om relevantie naar het oordeel van politie en justitie.

Door advocaten wordt regelmatig geroepen dat zij genoeg hebben van dit geselecteerde en dat zij een compleet dossier willen. Zij realiseren zich kennelijk niet dat zoiets als een compleet dossier niet bestaat. En laten zij blij wezen dat het openbaar ministerie en de politie niet streven naar complete dossiers of iets dat daarvoor zou kunnen doorgaan. De dossiers zijn tegenwoordig al een stuk dikker dan zo'n twintig jaar geleden, is onze ervaring. Leve onze efficiënte manier van procesvoering, maar dan wel onder de voorwaarde dat als iets essentieels ontbreekt, dit wordt aangevuld. De rechter vaart te vaak op de compleetheid of relevantie van het dossier zoals het openbaar ministerie zich dat voorstelt.

Alle stukken in een dossier doen is onmogelijk, geen pretje en in de meeste gevallen onzinnig. Als er bijvoorbeeld uitgebreid is getapt, is vaak slechts een beperkt aantal getapte gesprekken relevant. Het is ondoenlijk om alle telefoongesprekken uit te werken, zeker als dat met tolken moet gebeuren, en dat is in de meeste gevallen ook helemaal niet nodig. Maar men moet wel bij de andere gesprekken kunnen, als dat later relevant lijkt te zijn. Of neem een mooi samengevat rapport van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Dat is zeker niet compleet, want aan dat dunne rapport ligt vaak een grote stapel analyses, laboratoriumaantekeningen

en notulen van intern overleg ten grondslag. Beware ons als die stukken in elke zaak routineus in het dossier zouden worden gevoegd. Of stel dat een politieman iets opzoekt in een bestand. Het zit er niet in. Om dat te kunnen controleren zou eigenlijk het gehele bestand in de toestand op dat moment in het dossier terecht moeten komen. En zo kunnen we nog wel een tijdje doorgaan.

Er gaan stemmen op om dan in ieder geval het journaal aan het dossier toe te voegen. Ook dat is geen goed idee. Als politiemensen weten dat het journaal mee gaat met het dossier, dan zal het journaal in feite een quasi-proces-verbaal worden en zal men de interne communicatie in een team in toenemende mate mondeling gaan afhandelen met alle gevolgen van dien, met bijvoorbeeld het risico van misverstanden.

Maar soms is het wel prettig om inzage te hebben in het journaal. Wij vroegen aan de hoofdofficier van justitie in Leeuwarden Annette Bronsvort inzage in het journaal van het opsporingsonderzoek naar de moord op Roos en die toestemming kregen wij nadat ook het College van Procureurs-generaal zich over ons verzoek had gebogen. Wij deden dat vooral omdat het erop leek dat, afgaande op het dossier, slechts een gering aantal buurtbewoners was ondervraagd. Was het buurtonderzoek zo beperkt en onvolledig gebleven? Zoals wij eerder bespraken, zou dat een grote omissie zijn gezien de structuur van de buurt. Van wat wij in het journaal vonden, hebben wij af en toe hierboven verslag gedaan. Er zal nog meer komen, maar eerst verdient de compleetheid van het journaal aandacht.

Discussie over het journaal

Het journaal dat wij ter inzage kregen was niet compleet. Daarover werd met de Friese politie uitgebreid discussie gevoerd. Het ontbrekende deel zou interessant kunnen zijn, want dat zit direct na mutatienummer 481. In die mutatie wordt uitgebreid gesproken over een potentiële verdachte, namelijk H.D. Hij is om meerdere redenen een interessante verdachte die bovendien in het dossier van de strafzaak tegen Annemarie niet wordt genoemd. In mutatie 481 wordt verslag gedaan van een gesprek met de ex-vriendin van H.D. Die mutatie eindigt met de opmerking tussen haakjes: '(onderzoek gaat verder, latere mutatie zal nog volgen)'. Dat klinkt veelbelovend, maar die belofte wordt in de rest van het journaal niet waargemaakt. Daarin komt H.D. nog wel een keer voor, maar dan wordt slechts bij zijn werk geïnformeerd naar zijn dienstrooster, kennelijk met de bedoeling om vast te stellen of hij op de dag van de moord vrij was. Dat was hij.

Dit alles doet vermoeden dat in de ontbrekende mutaties wellicht verslag werd gedaan van onderzoek naar deze H.D. Het probleem zit als volgt in elkaar.

Het journaal van het onderzoek naar de moord op Roos omvat 843 mutaties. De laatste is erin gezet op 27 april 2000. Halverwege het journaal, na mutatie nummer 481, was onder aan de bladzijde met de hand geschreven in blauwe inkt: '482-495 = X-pol verkl. van verdachte.'

Mutaties 482 tot en met 495 zaten er niet bij. X-pol is het computersysteem dat toen bij de Friese politie in gebruik was. Op de volgende bladzijde stonden weer drie reguliere mutaties (genummerd 496-498) en daarna stond weer met de hand in blauwe inkt: '499-518 = X-pol verkl. van verdachte.'

Ook deze mutaties zaten niet in het journaal dat wij kregen. Vervolgens ging het journaal weer door met nummer 519. Dit is een nogal ongebruikelijke manier van verslagleggen. Het is ongebruikelijk dat processen-verbaal van verhoren van verdachten in een journaal worden gezet, maar het is nog vreemder dat die processen-verbaal ontbreken als het journaal wordt uitgedraaid.

Er is nog iets ongebruikelijks. In het journaal zijn (14 + 20 =) 34 nummers gereserveerd voor de verhoren van Annemarie. Maar er zijn haar in ieder geval 45, waarschijnlijk 48 en misschien wel meer verhoren afgenomen. Dat past niet in de nummers. De nummers 482-495, 14 stuks, in het journaal zouden in de week van 11 november 1999 moeten zijn toegekend. Toen waren er reeds 37 verhoren gehouden met Annemarie.

Deze verschillen in aantallen, gevoegd bij de ongebruikelijke manier van verslagleggen, suggereert dat iets anders ontbrak in het journaal dan de verhoren van Annemarie. Wij schreven daarover begin 2007 naar de hoofdofficier van justitie. Dat leverde een pissige reactie op van de directeur van Friese politie W. van Essen. Om te voorkomen dat wij nog meer boze reacties uit Leeuwarden krijgen, citeren wij de relevante passages uit zijn brief volledig.

'In antwoord op uw brief [de brief van de hoofdofficier van justitie aan de directeur van de politie] van 17 april 2007 deel ik u het volgende mee. Ik heb de brief van Van Koppen in handen gesteld van de toenmalige teamleider van het betreffende onderzoek met het verzoek inhoudelijk op het in de brief gestelde in te gaan.

Hij deelde mij het volgende mee:

1. Het journaal van het onderzoek en het proces-verbaal is door hem persoonlijk uit het archief gehaald en verkeerde in de toestand, zoals die aan Van Koppen ter inzage is gegeven;
2. In het journaal is tweemaal met de pen geschreven aan de onderzijde van een pagina dat een aantal journaalnummers is gereserveerd voor verklaringen van verdachte. In totaal gaat het om 34 nummers, te weten de nummers 482 t/m 495 en 499 t/m 518. De reservering van de nummers vond plaats op of omstreeks 12 november 1999. Tot dat moment hadden er 38 verdachtenverhoren plaatsgevonden, waarvan twee in een proces-verbaal van bevindingen zijn vastgelegd, die in het journaal zijn opgenomen. Met uitzondering van de eerste beide verklaringen van verdachte zijn tot 12 november 1999 34 verdachtenverklaringen niet in het journaal opgenomen, waarvoor dus de 34 mutatienummers werden gereserveerd;
3. Inconsequent is dat de verhoren na 12 november 1999 niet steeds middels een mutatienummer in het journaal zijn vastgelegd;
4. Navraag bij degene die destijds de administratie van het onderzoek voerde, leverde op dat deze persoon zijn handschrift herkende als degene die met pen deze nummers had gereserveerd. Voorts deelde de administrateur de teamleider mee dat dit was gebeurd naar hij zich meende te herinneren, omdat er problemen waren met de automatisering en dat verklaringen niet konden worden overgezet van het ene systeem naar het andere;
[...]
7. In verband met het feit dat zoveel mogelijk verhoren op video moesten worden opgenomen, waarbij het verhoorkoppel werd bijgestaan door een schaduwkoppel en soms een gedragsdeskundige,³² kon dit niet plaatsvinden in het bureau waar het team was gehuisvest. Om die reden werd uitgeweken naar een ander bureau.
8. De op dit andere bureau opgenomen verklaringen werden verwerkt in het bedrijfsprocessensysteem X-Pol, omdat RDS [dat is het computerprogramma waarmee het journaal werd

32 Hier wordt vermoedelijk Carlo Schippers bedoeld. Hij kwam al eerder ter sprake (noot toegevoegd).

gemaakt] niet draaide op de server van dat bureau. Getracht werd, na de verhoren, de in X-Pol opgeslagen verklaringen op een floppy te zetten en vervolgens over te zetten naar RDS, maar dit mislukte. Het blijkt dat hiervan ook aantekeningen zijn gemaakt in het journaal, te weten o.a. de mutaties 150 en 255 gaan hierover. De teamleden waren op de hoogte van het feit dat de verhoren in X-Pol konden worden nagelezen.

[...]

10. Van Koppen verzocht alle verhoren die hadden plaatsgevonden ook te mogen inzien. Ter wille van de snelheid van handelen zijn vervolgens door de toenmalige teamleider alle verhoren uit het strafdossier gekopieerd. Immers voorzover deze verhoren in X-Pol werden vastgelegd, zijn deze voorzien van een X-Polnummer (ook in het strafdossier beginnend met 199... en de pagina's zijn afzonderlijk genummerd naast de nummering van deze verhoren in het strafdossier). De verhoren opgenomen in X-Pol staan ook niet meer op schijf.

[...]

14. Op de vraag of het journaal opnieuw uitgedraaid kan worden, deel ik u het volgende mee. Bij politie Fryslân was het in die tijd te doen gebruikelijk om na afsluiting van het onderzoek en wanneer het papieren dossier naar het archief was gegaan, niet expliciet een back-up van het betreffende onderzoek digitaal werd vastgelegd. Een dergelijk back-up is dan ook niet aanwezig.
15. De conclusie van Van Koppen dat aan het journaal een deel ontbreekt onderschrijf ik niet. Zijn suggestie dat het naar zijn mening ontbrekende deel zou gaan over andere zaken, laat ik geheel voor zijn rekening. Politie Fryslân heeft alle materiaal dat aanwezig is ter beschikking gesteld.

Ik ben op deze wijze uitgebreid ingegaan op de brief van de heer Van Koppen. Ik wil nadrukkelijk aangeven dat ik ernstig bezwaar maak tegen de suggestie die de heer Van Koppen in zijn brief uit op pagina 2 onderaan en op pagina 3. In deze suggestie wordt de integriteit van de politie Fryslân en/of medewerkers van deze organisatie in twijfel getrokken en dit vind ik niet acceptabel. Als er tekortkomingen of fouten door ons zijn gemaakt zullen wij de eer-

ste zijn om deze toe te geven. De conclusies die de heer Van Koppen meent te moeten trekken laat ik geheel voor zijn rekening.'

Wij antwoordden op 12 juni 2007 het volgende:

'De discussie betreft het tactische journaal, zodat ik mij daartoe beperk. De directeur politie, de heer Van Essen, beschrijft de gang van zaken met de delen van het journaal waarover wij van mening verschillen. Hij schrijft dat rond 12 november 1999 de nummers in het journaal zijn gereserveerd en wel 34 stuks voor de tot dan toe gehouden 34 verhoren met de verdachte die nog niet in het journaal waren opgenomen. Het is echter niet gebeurd zoals hij beschrijft. Er werden namelijk slechts 14 nummers gereserveerd, zo laat het journaal zien. Vervolgens werd een drietal mutaties ingevoerd en pas daarna werden nog eens 20 nummers gereserveerd. Dat is een vreemde manier van handelen, lijkt mij zo. Een politieambtenaar gaat voor de reeds gehouden verhoren met de verdachte nummers reserveren en doet er dan 14 en pas later nog eens 20.

De gang van zaken lijkt nog vreemder als wij Bijlage A erbij nemen die de heer Van Essen meezendt. Daarin gaat het niet om 38, ook niet om 34, maar om 30 verhoren die nog niet waren opgenomen in het journaal. Er moesten dus 30 nummers worden gereserveerd en dus niet 14, niet 20 en ook niet 34. De weergave die de heer Van Essen van deze gebeurtenis geeft, kan dus niet waar zijn.

Er zijn nog andere vreemde aspecten aan de brief van de heer Van Essen. Zo schrijft hij dat in het journaal melding werd gemaakt van de computerproblemen, waardoor verhoren niet in RDS konden worden ingevoerd. Hij refereert daarbij onder andere aan de verhoren van 25 september 1999 en voegt een bijlage B bij waarin de betreffende mutatie uit RDS is gekopieerd. Die mutatie is gemaakt op 25 september 1999 om 20:00 uur en wel door verbalisanten Jacobien Visscher en Eedze Kloetstra. Zij melden in die mutatie dat door een fout in de floppy het betreffende bestand niet kon worden overgezet in RDS. Uit Bijlage A bij de brief van de heer Van Essen blijkt echter dat deze mutatie betrekking heeft op de twee verhoren die Annemarie op 25 september 1999 zijn afgenomen. Het eerste verhoor begon die dag om 14:00 uur, het tweede om 20:00 uur. Dat is hetzelfde moment waarop de beide verhoorders van Anne-

marie, Visscher en Kloetstra, de mutatie maakten. Waren zij op dat moment nu aan het verhoren of waren zij beziggeweest met een floppy waarop het verhoor was uitgewerkt dat op dat moment nog moest plaatsvinden?’

Uiteindelijk reisden we naar Friesland af en kregen daar gewoon kopieën van de verhoren van Annemarie uit het dossier. Maar die hadden we al. De ontbrekende delen van het journaal hebben wij nooit gekregen. En daarmee blijft de kwestie over de nummering en de compleetheid van het journaal voorsnog onopgelost. Wij willen zeker niet beweren dat doelbewust ons delen van het journaal zijn onthouden. Wij willen ook niet beweren dat wij harde aanwijzingen hebben dat de lezing van de Friese politie onjuist is of dat wij harde aanwijzingen hebben dat onze versie juist is. We weten het gewoon niet. Ondertussen is de inzage in het journaal ons uiterst behulpzaam geweest, vooral bij het schrijven van wat hier gaat volgen.

Het schuldige scenario

Het schuldige scenario wordt verteld door de officier van justitie in zijn requisitoir.³³ Wij volgen zijn verhaal. In de meest korte samenvatting verklaart de officier van justitie Derrick tot de belangrijkste getuige – zijn stergetuige – en acht hij Annemarie schuldig omdat zij alle eigenschappen in zich verenigt die de dader moet hebben.

Dat laatste vertelt de officier van justitie als volgt. De dader kent precies de dagelijkse gang van zaken bij Pieter en Joyce. De dader kiest namelijk precies het tijdstip waarop de hond door beide ouders gezamenlijk wordt uitgelaten. Daarnaast moet de dader eenvoudig toegang hebben gehad tot het huis. Of hij moet de voordeursleutel hebben gehad, of de achterdeur moet hebben opengestaan. De dader kent ook de indeling van het huis. Het motief is niet seksueel en niet gewelddadig. Het lijkt erop dat de dader de ouders wilde straffen omdat zij hun kinderen alleen thuis achterlieten. ‘Al deze aspecten verenigen zich in één dader: Annemarie’, concludeert de officier van justitie.

De officier van justitie maakt hier echter een simpele maar cruciale redeneerfout. De redenering wordt opgezet in de vorm: de dader heeft eigen-

33 Het is fijn dat de officier van justitie een uitgeschreven requisitoir beschikbaar stelde. Dat was toentertijd nog niet zo gebruikelijk. Van de advocaat-generaal die optrad bij de zaak in hoger beroep bij het Hof Leeuwarden ontbreekt bijvoorbeeld het uitgeschreven requisitoir in ons dossier.

schap A, B, C en D. Annemarie heeft eigenschap A, B, C en D. Annemarie is dus de dader. Dat zou slechts een juiste redenering zijn als de eigenschappen voor Annemarie uniek zouden zijn. Dat zijn zij niet, niet afzonderlijk en niet in combinatie. Veel buurtbewoners, vooral die aan de Marssteegde en de Bovensteegde, kenden de uitlaatgewoontes van Pieter en Joyce en woonden in huizen met dezelfde indeling. En dus heeft de redenering van de officier van justitie de volgende vorm. Het damhert is een zoogdier. Annemarie is een zoogdier. Annemarie is een damhert. We zullen weldra laten zien dat er ook anderen zijn die dezelfde eigenschappen als Annemarie hebben waarop de officier van justitie doelt. Ondertussen zijn we het wel met de redenering eens dat de werkelijke dader over de door de officier van justitie geschetste eigenschappen moet beschikken.

Vervolgens somt de officier van justitie in het requisitoir een groot aantal gegevens op die Annemarie er inderdaad behoorlijk verdacht doen uitzien. Maar ze bewijzen allermindst dat zij Roos om het leven bracht. Wij lopen de elementen van de officier van justitie langs.

Roos is weggehaald toen haar ouders de teckel Alma uitlieten en juist Annemarie had naar dat uitlaten een aantal malen geïnformeerd. Hoe vaak zij dat deed, staat niet precies vast, maar het maakt haar wel verdacht. Ook Annemaries man Johan zegt trouwens dat zij zich eraan ergerden dat Pieter en Joyce de hond uitlieten terwijl ze de kinderen alleen thuis lieten. De officier van justitie concludeert dan: 'De conclusie kan geen andere zijn dan dat verdachte zich van tevoren terdege op de hoogte heeft gesteld van de tijdstippen waarop het zeker was dat Pieter en Joyce niet thuis waren, met andere woorden dat zij ongestoord de woning kon betreden om haar plannen ten uitvoer te brengen'.

Wij hopen dat de lezer ziet welke redeneerfout de officier van justitie hier maakt. Die houdt namelijk de omkering van de causaliteit in. Een dader zal zich terdege op de hoogte hebben gesteld. Annemarie informeerde naar het uitlaten. Annemarie is dus de dader. Ofwel: apen eten fruit. Annemarie eet fruit. Annemarie is een aap.

Dezelfde fout maakt de officier van justitie met zijn volgende argument. Annemarie kwam op bezoek op 13 september en op 15 september is de voordeursleutel verdwenen. Ondertussen is Joyce, die de sleutel gebruikte, ziek geweest en heeft hem niet gebruikt. Annemarie moet dus de voordeursleutel ontvreemd hebben, concludeert de officier van justitie. Dat zou alleen een juiste conclusie kunnen zijn als andere mogelijkheden zijn uitgesloten of ten minste erg onwaarschijnlijk blijken te zijn. Of Joyce niet

zelf de sleutel is kwijtgeraakt, laat de officier van justitie onbesproken. Of een andere bezoeker de sleutel kan hebben meegenomen, merkt de officier van justitie niet op. En die alternatieven zijn door de politie ook niet onderzocht. En of de sleutel überhaupt relevant is, weten we niet, want wellicht was de achterdeur, naar plaatselijke gewoonte, gewoon onafgesloten.

Vervolgens bespreekt de officier van justitie een aantal elementen dat niet relevant is voor de vraag of Annemarie Roos om het leven bracht – de manier waarop Roos overleed, bijvoorbeeld. Bij dat overlijden kan Roos, gezien haar ziekelijke aard, wat hebben gespuugd. Annemarie heeft die nacht de wasmachine haar rode jas laten wassen. Derrick zag een vrouw met een rode jas uit de steeg komen. De cirkel is rond, om met de officier van justitie te spreken. Wij bespraken dat hierboven al: de officier van justitie meent dat Annemarie twee jassen heeft gedragen, lijkt het wel. En beide zijn besmeurd tijdens de moord, maar Annemarie ging er slechts één wassen. Als de vlek op de ene jas relevant is, is het wassen van de andere jas irrelevant; als het wassen van de andere jas relevant is, is de vlek op de ene jas irrelevant. De officier van justitie wil hier van twee walletjes eten. Dit is een soort redenering die wij vaker bij officieren van justitie tegenkomen. Als bijvoorbeeld in een zaak op de PD van de verdachte geen enkel spoor wordt gevonden, willen officieren van justitie nog wel eens argumenteren dat de verdachte zo geslepen te werk is gegaan dat hij geen enkel spoor heeft achtergelaten. Dus: wel sporen achterlaten: *guilty as hell*; geen sporen achterlaten: *guilty as hell*.

Daarbij laat de officier van justitie overigens nog iets anders onbesproken, namelijk dat enerzijds Annemarie naar zijn overtuiging de moord zorgvuldig heeft gepland en anderzijds zij op pad gaat in een rode jas op een tijdstip dat de kans zeer groot is dat haar afwezigheid thuis in Was-kemeer zou worden opgemerkt. Als wij geloven dat Annemarie de moord pleegde, moeten wij ook geloven dat zij daarbij graag opvallend gekleed ging en dat zij het aanmerkelijke risico aanvaardde dat Johan haar afwezigheid zou merken en zij dus iets, of liever gezegd heel veel, uit te leggen zou hebben.

Terzijde zij opgemerkt dat de winterjas van Johan, die met de vlek, niet aan getuige Derrick is getoond, terwijl Derrick wel geconfronteerd is met twee andere jassen die bij Annemarie en Johan in beslag zijn genomen. Waarom dat niet is gebeurd, vroegen wij ons af. De enige reden die wij konden bedenken is dat het NFI de vlek eruit had geknipt voor het onderzoek en dat de jas daardoor niet meer voor een confrontatie bruikbaar was.

Vervolgens voert de officier van justitie stergetuige Derrick op. Primair stelt de officier van justitie vast dat Derrick beschikt over een 'ongestoorde waarneming', waarmee hij bedoelt dat Derrick goed kan waarnemen. Hij heeft namelijk even voordat hij de vrouw uit de steeg zag Joyce en Pieter gezien bij het uitlaten van de hond. De test die de officier van justitie voldoende vindt om iemand een goede waarneming toe te dichten, is dat hij zijn burens herkent. Welke Nederlander heeft volgens deze officier van justitie dan geen goede waarneming? De officier van justitie vergeet daarbij dat de kwaliteit van de waarneming voor de meeste mensen vooral van de omstandigheden afhangt. Vervolgens is uit de reconstructie gebleken dat Derrick de dader uitstekend heeft kunnen waarnemen over een afstand van 25 meter. Er was verlichting.

Uit onderzoek weten wij inmiddels dat 25 meter een te grote afstand is om iemand later te herkennen, zeker als het licht niet optimaal is, zoals 's avonds bij straatlantaarnlicht.³⁴ De officier van justitie kent die literatuur kennelijk niet. Maar dat hoefde hij ook niet. Rechtspsycholoog Willem Albert Wagenaar had hem al daarop gewezen – in een brief aan de rechter-commissaris in deze zaak. In het requisitoir wordt die informatie in ieder geval genegeerd.

Als Derrick de vrouw in de steeg goed heeft gezien en als Annemarie die vrouw is, dan had hij haar direct daarna moeten herkennen, zeker gezien de vijf maanden gevorderde zwangerschap van Annemarie. Dat deed hij niet. En dus heeft Derrick of de vrouw in de steeg niet goed gezien, of is Annemarie de vrouw in de steeg niet, of is Derrick niet goed in staat om mensen te herkennen. Dat is wél een logische redenering. De officier van justitie zet zijn eigen logica daartegenover:

'In zijn eerste verklaring zegt hij niet dat de vrouw die hij de eerste en de tweede keer heeft gezien dezelfde zijn, maar hij zegt ook niet dat het niet dezelfde zijn. Met andere woorden de conclusie mag niet zo uit deze verklaring worden getrokken dat hij over twee verschillende vrouwen spreekt',

rekwireert de officier van justitie. En bovendien wordt dit probleem van Derricks verklaringen gerepareerd door het verhaal van zijn zus Gineke die zegt zeker te weten dat Derrick diezelfde nacht al tegen haar zei dat de vrouwen dezelfde waren.

34 Wagenaar & Veefkind (1992). Zie ook Van Koppen & Wagenaar (2002).

De officier van justitie ziet de problemen met de verklaringen van Derrick niet. Hij zegt:

‘Dat hij op twee tijdstippen verdachte heeft gezien moge een complicerende factor zijn voor de Oslo-confrontatie, het maakt hem als getuige nog niet onbruikbaar.’

De officier van justitie negeert hier de simpele logica van de Oslo-confrontatie die hierboven al is uitgelegd.³⁵ De kern daarvan is dat als een getuige de verdachte als de dader heeft aangewezen in een confrontatie, de procedure van de confrontatie zodanig moet zijn geweest dat de enige reden waarom de verdachte door de getuige aangewezen moet zijn, is dat hij afgaande op zijn herinnering van de dader de verdachte herkende. Elk ander element waarop een getuige kan afgaan bij het aanwijzen, moet worden uitgesloten. Een zeer prominente storende factor is dat de getuige de verdachte van iets anders kent. Dat is bij Derrick evident het geval: hij kent Annemarie van het gesprek over de honden. Hij wijst haar in de confrontatie ook aan als de vrouw met wie hij sprak over de honden; hij zegt zelfs niet dat het de vrouw is die uit de steeg kwam. Hoe kan de officier van justitie hier logisch uit afleiden dat Derrick Annemarie bij de confrontatie herkende als de vrouw die uit de steeg kwam?

Vervolgens stapt de officier van justitie over op de tijdlijn. Die tijdlijn is hierboven al uitgebreid besproken. De officier van justitie verdedigt dat Annemarie met de Skoda heen en weer van Waskemeer naar Appelscha is gereden om het misdrijf te plegen. De officier van justitie negeert de verklaring van Govert die er behoorlijk zeker van is dat de Skoda die avond niet van zijn plaats in Waskemeer is geweest totdat Johan en Annemarie samen weggingen. Hij negeert ook dat Annemarie nauwelijks tot niet de tijd had om heen en weer te rijden.

Verder acht de officier van justitie van belang dat Annemarie zich na de dood van Roos vreemd gedroeg. Een ander belangrijk punt is de vraag of Annemarie boven is geweest in het huis van Pieter en Joyce. Als dat zou worden geloofd, zou dat immers kunnen verklaren dat daar sporen van haar zouden kunnen worden gevonden. Die sporen zijn overigens niet gevonden, maar dat terzijde. Men vond slechts een vingerafdruk van een politiemanshand. Annemarie vertelt tegen de politie dat ze naar boven is gegaan. Pieter noemt echter Annemarie niet als hij de mensen opnoemt die boven

35 En eerder ook in Van Koppen & Van der Horst (2006).

zijn geweest. Volgens tante Hannelore zijn zijzelf en Joyce de laatsten geweest die naar boven waren gegaan voordat de politie de boel afsloot. De betreffende verbalisant schrijft in zijn proces-verbaal dat het best mogelijk is dat iemand boven is geweest, want de trap is niet continu in de gaten gehouden. Wij memoreerden hierboven al dat de officier van justitie daarvan maakt dat de betreffende verbalisant nagenoeg uitsluit dat iemand boven is geweest.

De officier van justitie vervolgt:

‘In hetzelfde kader als hiervoor kan worden genoemd de *fishing expedition* van verdachte: via een subtiel spel van vraag en antwoord probeert ze te achterhalen wat er al bekend is aan sporen.’

Wat door gewone mensen gezien kan worden als belangstelling die Annemarie toont voor wat haar beste vriendin is overkomen, wellicht een ietwat overdreven belangstelling, wordt door de officier van justitie geïnterpreteerd als een subtiele *fishing expedition*. Die bestaat uit de volgende twee elementen. (1) Annemarie vroeg aan Pieter of die persoon [zij bedoelt de moordenaar] ook bij de oudere dochter Helen is geweest. De officier van justitie interpreteert dat als het vissen naar de vraag of Helen misschien iets heeft gezien. En Annemarie vraagt naar vingerafdrukken en het onderzoek door de speurhonden. (2) Het tweede argument is dat Annemarie vertelde dat ze bij tandarts M. ging zoeken. Dat deed ze niet. Sterker: Johan vertelt dat zij zonder stoppen naar huis zijn gereden. Later geeft Annemarie dit toe en zegt dat ze iets langzamer dan normaal bij tandarts M. zijn langsgereden.³⁶

De twee voorbeelden die de officier van justitie noemt van wat dan het subtiele spel van de *fishing expedition* van Annemarie zou moeten zijn, is een redeneertruc die de volgende vorm heeft: wat is de overeenkomst tussen ontsluiting, gerbera's en sociale controle?³⁷

36 Overigens is ons nergens duidelijk geworden hoe zoeken in de buurt van de tandarts had kunnen bijdragen aan het vinden van Roos, ook niet naar de stand van wat toen bekend was over de verdwijning.

37 Die overeenkomst is er natuurlijk niet. Maar als ik later vandaag het woord ontsluiting noem, moet u mede aan gerbera's en sociale controle denken. En dat is precies wat de officier van justitie hiermee bereikt. Noem het een *fishing expedition*, noem twee voorbeelden die nergens op slaan, maar er blijft wel hangen dat Annemarie een *fishing expedition* ondernam.

Dat laatste punt tracht de officier van justitie op een vreemde manier te versterken. In de bosjes in de buurt is een tas gevonden met de inhoud uitgestrooid rondom de tas. Het ging om een geruite tas waarin allerlei babyspullen zaten, zoals luiers en een zuigfles. Aha, dacht de politie, dat zou wel eens iets te maken kunnen hebben met de dood van Roos. De vrouw van de tandarts meende zelfs dat ze Annemarie ooit met zo'n soort tas had gezien. Na de uitzending van *Opsporing Verzocht* waarin de tas werd getoond, meldt zich een man uit Bergen in Noord-Holland. Op vakantie liet hij die tas in een snackbar staan, ontdekte dat even later en is nog teruggereken, maar toen was de tas al door iemand gestolen. De tas heeft dus niets met de moord te maken.³⁸

Dat laatste zegt de officier van justitie ook, maar voegt daaraan toe:

'De vraag is: waarom noemt verdachte dit [bedoeld wordt, vermoeden wij, het zoeken bij tandarts M. waar in de buurt ook die tas werd gevonden]? Is dat ook gebeurd om, als daar sporen werden gevonden, bijvoorbeeld door de speurhond, die aanwezigheid van die sporen te verklaren?'

De logica van deze opmerking van de officier van justitie ontgaat ons. Waarom zouden daar sporen worden gevonden? De tas heeft toch niets met de moord te maken, zo weten wij zeker. Of probeert de officier van justitie hier iets te suggereren? Wil hij het weer over ontsluiting, gerbera's en sociale controle hebben?

Annemarie heeft zich ook uiterst verdacht gemaakt door aanwijzingen waar gezocht moest worden. Fokke zegt daarover dat hij zei dat ze achter de woning moesten gaan zoeken. Annemarie zei daarop volgens hem: 'Daar is het niet'. Daar heeft de officier van justitie een puntje.

De officier van justitie wijst ook op kennis van Annemarie over het feit dat Roos dood gevonden was op een moment dat zij dit nog niet kon weten. Zij belde om 9:06 uur op dinsdag 21 september met Pieter en kreeg toen te horen dat Roos dood was. Maar Mark vertelt dat zij hem dit al om 8:30 uur vertelde. De officier van justitie vindt het volgende eveneens belastend. De vrouw van Mark, Gerja, vertelt dat zij omstreeks 8:40 à 8:45 uur op die

38 Dit hebben wij uit het journaal van het onderzoek, want in het dossier is dit nergens te vinden. Daarin staat alleen maar dat de tas niets met de dood van Roos te maken bleek te hebben.

dinsdag Annemarie buiten tegenkwam. Ze kwam uit kantoor. Ze vertelde toen dat Roos weg was. Ik vond dat toen maar raar, zegt Gerja nog.

Het is vreemd dat de officier van justitie dit als belastend ziet. Volgens logische maatstaven is het ontlastend. Als Annemarie net Mark heeft verteld dat Roos dood is, waarom vertelt zij dan niet ook aan Gerja dat Roos dood is? Dat laat de versie toe dat Gerja gelijk heeft en Annemarie om 8:45 uur nog niet wist dat Roos dood was; Mark moet zich dan in de tijd vergissen of hebben gedaan aan *memory updating*, zoals wij hierboven bespraken. Vervolgens gaat de officier van justitie met de tijd rommelen. Maar ook dat bespraken wij hierboven al.

Na de bespreking van het tijdsverloop wijst de officier van justitie erop dat Annemarie geen alibi heeft in Waskemeer dan door haar vader Teun die zegt dat hij haar zag zwaaien om 21:45 uur. Maar diens verklaring is vals, meent de officier van justitie. Die verklaring moet wel onjuist zijn, want vader zei tegen Brit J. van het benzinstation dat hij normaal Annemarie tweemaal op een avond belt als Johan er niet is en dat nu maar eenmaal had gedaan. Als hij dat tweemaal had gedaan, zou hij zeker hebben geweten dat zij thuis was. 'Nu wist hij dat klaarblijkelijk niet, hetgeen niet correspondeert met zijn waarnemingen over het zwaaien', zegt de officier van justitie. En dus moet het alibi door vader Teun gegeven vals zijn. Vader ontkent dat hij dit tegen Brit zei. Zelfs als hij het gezegd zou hebben, zou hij dan niet bedoeld kunnen hebben dat met een telefoontje had vastgestaan dat Annemarie op dat moment thuis was? Met zijn verklaring over het zwaaien staat het niet vast, want hij wordt door de officier van justitie en de politie niet geloofd.

Overigens is het verhaal van de officier van justitie op dit punt onjuist. Ook Govert, die vertelde dat de Skoda van Johan en Annemarie die avond niet van zijn plaats is geweest, geeft Annemarie een alibi. De officier van justitie laat diens verklaring onbesproken, naar wij mogen hopen per ongeluk.

Mark zag weliswaar het licht bij Annemarie boven aangaan, maar dat kan gedaan zijn met tijdschakelaars, zegt de reconstructie van de recherche. Of dat een kloppende reconstructie is, weten wij niet. De verdediging brengt naar voren dat de verlichting boven aan- en uitgaat met een schakelaar bij de trap, iets waaraan men niet eenvoudig een tijdschakelaar kan verbinden.

De officier van justitie besteedt nog aandacht aan alternatieve verdachten, zegt hij. Dat doet hij uiterst summier. Hij noemt er slechts één,

namelijk een andere vrouw die is gezien door Fokke de B. Het is gebleken dat dit oma Trijn is. 'Daarmee is het verhaal over een andere dader ook voldoende weerlegd', concludeert de officier van justitie.

De officier van justitie eist een straf van achttien jaar gevangenisstraf. De rechtbank ging niet mee met de redeneringen van de officier van justitie. De rechtbank motiveert zijn vrijspraak als volgt. Voor de officier van justitie is de verklaring van Derrick cruciaal, zoals de officier van justitie zelf vertelde tijdens het requisitoir. De rechtbank acht de verklaringen van Derrick echter niet betrouwbaar. Letterlijk schrijft de rechtbank:

'Het verband dat deze getuige in zijn latere verklaringen legt tussen zijn waarnemingen op 20 september omstreeks 21:45 uur en die van ongeveer een uur later lijkt tot stand gekomen door beïnvloeding middels verdachtmakingen en/of gerichte vragen.'

De rechtbank verwacht ook niet dat nader onderzoek hierin nog helderheid kan geven. Vrijspraak dus.

Raadsheer Wicher Wedzinga

De afgelopen jaren heeft raadsheer Wicher Wedzinga zich enige faam verworven. Hij is inmiddels raadsheer af, in de eerste plaats omdat hij een Oost-Europese vriendin zou hebben mishandeld. Recenter kwam hij ook in problemen omdat hij zich uitgaf voor advocaat terwijl hij dat niet is. Maar aan dit alles is ook nog iets anders voorafgegaan. Hij zat op de strafzaak tegen Annemarie. In die zaak waren er terechtzittingen bij het Hof op woensdag 20 december 2000 en maandag en dinsdag 15 en 16 januari 2001. Het weekend voorafgaand aan die maandag 15 januari was bijzonder omdat naar aanleiding van de gebeurtenissen dat weekend de toenmalige vrouw van raadsheer Wedzinga aangifte tegen hem deed. Zijn vrouw had besloten, zo vertelt zij, om apart van hem te gaan slapen omdat hij zo agressief was. Feitelijk blijkt uit de aangifte van zijn vrouw dat hij haar slechts aan de haren heeft getrokken en niet, zoals wel is gesuggereerd, haar uitgebreid mishandelde.

Desgevraagd zei Wedzinga echter tegen journalist Stan de Jong van *HP/De Tijd* dat hij destijds *in shock* was. Hij blijft echter achter de uitspraak van het Hof staan. Hij vindt dat hij de zaak, met de twee andere raadsheeren, zorgvuldig heeft behandeld. Toch zijn er ook twijfels.

‘Met de wijsheid van nu vraag ik me af of ik die zaak had moeten doen. Daar twijfel ik nu wel aan. [...] Toen dacht ik dat ik het kon. Maar nu zeg ik tegen mezelf: Wicher, was maar wat verstandiger geweest. Waarschijnlijk had je het niet moeten doen.’

Wedzinga geeft toe dat hij niet altijd bij de les was: ‘Ik schoot weg en dacht dan: tjonge jonge, wat is mij toch overkomen?’, zo schreef *HP/De Tijd*.

Wat dit heeft betekend voor de behandeling van de zaak tegen Annemarie is onduidelijk. Wij vermoeden niet zoveel. Raadsheren zullen wel vaker vlak voor een zitting iets meemaken dat hen aangrijpt en toch de zitting volbrengen. Anderzijds zit zo’n Hof niet voor niets met z’n drieën. Wij verbinden aan het verhaal van Wicher Wedzinga geen conclusie.

Het Hof

Het Hof Leeuwarden veroordeelt Annemarie in tegenstelling tot de rechtbank wel en zelfs tot acht jaar gevangenisstraf. Het Hof voert in totaal 28 bewijsmiddelen aan.³⁹ Veel van die bewijsmiddelen gaan niet over de vraag of Annemarie de dader is, maar bijvoorbeeld over de manier waarop Roos overleed en dat de ouders de hond aan het uitlaten waren, en die slaan wij dus over. De bewijsmiddelen die, direct of indirect, wel over Annemarie gaan, houden het volgende in.

Derrick heeft om 21:45 uur een vrouw uit de steeg zien komen. Volgens de reconstructie kon de ontvoering en moord in een tijdsbestek van 6.47 tot 8.14 minuten worden uitgevoerd. En de bermwal van de sloot waarin Roos verdronk, is, volgens de eigen waarneming van de raadsheren, erg smal en glooit sterk. Wij weten voorts van Pieter dat Roos niet zelf uit bed kon komen. Ze moet zijn ontvoerd. Gezien de korte tijd die de uitvoering kon kosten, moet de dader

- doelgericht te werk zijn gegaan;
- bekend zijn geweest met de situatie in de woning;
- bekend zijn geweest met de wijze waarop de ouders gewoon waren op gezette tijden de hond uit te laten, met achterlating van de kinderen;
- dezelfde persoon zijn die Roos in de sloot of in de bermwal terecht heeft laten komen.

39 Het arrest van het Hof kan worden gevonden op www.rechtspraak.nl onder LJN-nummer AA 9694.

Het Hof stelt vast dat deze persoon de plaats waar Roos is aangetroffen via de steeg achter de woning moet hebben verlaten. De vrouw uit de steeg die Derrick zag, moet dus Roos om het leven hebben gebracht, want niemand anders is gezien.

Dan verplaatst het Hof de aandacht naar de 'voorbereidingshandelingen' van Annemarie. Het Hof memoreert dat broer Mark vertelde dat hij van Johan hoorde dat Johan en Annemarie erover spraken dat Pieter en Joyce de achterdeur niet afsloten als zij de hond gingen uitlaten. Het Hof memoreert ook dat Joyce de politie vertelde dat Annemarie naar dat uitlaten informeerde. Dat deed zij toen Joyce bij haar op bezoek was op 10 september 1999. Dat deed Annemarie nog een keer en zonder enige aanleiding toen zij Joyce aan de telefoon had kort voor de ontvoering van Roos. Bovendien: Annemarie is boven geweest bij Joyce thuis, dus zij weet hoe de bovenetage eruitziet waar de meisjes slapen.

Vervolgens vertelt het Hof dat de korte route tussen Waskemeer en Appelscha tussen 14.51 en 15.28 minuten rijden kost en een langere route 21.57 minuten. Dit is een vreemd bewijsmiddel, want zo los zegt dit helemaal niets. Het gaat pas iets bewijzen in combinatie met andere tijdstippen, bijvoorbeeld dat Annemarie op een bepaald moment zeker in Waskemeer was. Maar die bewijsmiddelen noemt het Hof niet. Foutje?

Dan komt er een aantal bewijsmiddelen dat gaat over de daderkenis de volgende dag, dinsdag 21 september. Allereerst wordt aan de hand van de gegevens van de PTT vastgesteld dat er van de wormenkwekerij om 9:06 uur een gesprek van 10.59 minuten werd gevoerd met Pieter en dat Annemarie bij die telefoon kon. Het Hof noemt het verhaal van Annemarie over dat telefoontje. Mark zegt dat hij over de dood van Roos al om 8:30 uur hoorde. Dat bewijst inderdaad wat, ware het niet dat Mark zich vermoedelijk vergist. Maar vervolgens noemt het Hof ook de verklaring van de moeder van Annemarie. Zij zegt echter niets over het tijdstip dat zij van Annemarie hoorde dat Roos dood was, wel dat zij later om 10 of 11 uur op de radio in het nieuws hoorde dat het kind was ontvreemd. Dit bewijst op zichzelf niets. Maar het Hof voegt daaraan toe de verklaring van Annemarie op 29 september 1999:

'Op 21 september 1999 kwam ik rond 8:30 uur op het bedrijf aan. In de keuken heb ik met mijn moeder gesproken. Hierna ben ik naar het kantoor gegaan. Rond 09:15 uur-9:20 uur heb ik naar de woning van Pieter en Joyce gebeld. Rond 9:30 uur zat ik met Johan in de kan-

tine. Kort daarna kwam het personeel binnen. Mijn moeder was hier niet bij. Nadat we koffie gedronken hadden, ben ik na enige tijd mijn moeder gaan zoeken. Ik kon haar niet vinden. Vervolgens ben ik teruggegaan naar het kantoor. Ik heb geprobeerd nog wat te werken. Zoals gewoonlijk zijn Johan en ik om 12:30 uur naar huis gegaan.'

Deze verklaring van Annemarie impliceert dat zij op die ochtend haar moeder uitsluitend 's ochtends vroeg sprak, voor het telefoongesprek met Pieter. En dus heeft ze moeder daderkennis verteld.

Met de verklaring van schoonzus Gerja doet het Hof dan iets vileins. Uit de verklaring van Gerja wordt het deel gehaald waarin zij vertelt dat zij de kinderen naar school bracht.

'Op 21 september 1999 heb ik de kinderen op de fiets naar school gebracht. Dat zal omstreeks 08:40–08:45 uur geweest zijn. Aanluitend ging ik naar het bedrijf van mijn man, de wormenkwekerij te Waskemeer. Ik ging daar de vuile was ophalen. Buiten heb ik Annemarie gesproken.'

Dat is het bewijsmiddel. Gerja gaat in de geciteerde verklaring van 19 oktober 1999 echter door. Zij zegt dan:

'Buiten, zeg maar op de plaats waar de vrachtauto wel eens geparkeerd staat, kwam ik Annemarie tegen. Ze kwam uit het kantoor. Ze vertelde mij toen dat Roos, het kindje van Pieter en Joyce, weg was. Ik vond dat toen maar raar.'

Dit laatste stuk citeert het Hof *niet*. Want dat laat namelijk zien dat Annemarie nog helemaal geen daderkennis had, zoals wij al eerder uitlegden. In plaats daarvan citeert het Hof Annemarie:

'Ik weet nog dat mijn schoonzusje, genaamd Gerja, zijnde de vrouw van Mark, nog is geweest om de vuile was van het bedrijf op te halen. Ik heb met haar over de dood van Roos gesproken.'

Merk op dat Annemarie wél vertelt dat zij met Gerja sprak over de dood van Roos. Merk ook op dat Annemarie bij het spreken over de dood in het geheel

geen tijdsbepaling geeft. Wat het Hof hier doet, is een stevig potje denatureren. Daarmee schoffelt het Hof ook het bewijs onder tafel dat Mark zich mogelijk vergiste in de tijd.

Tot slot maakt het Hof het bewijskunstwerk af door de verklaring van Annemarie te citeren dat zij tussen 23:30 uur op 20 september en 9:06 uur op 21 september geen contact heeft gehad met Pieter en Joyce.

Dit completeert de bewijsconstructie van het Hof Leeuwarden. Daarnaast reageert het Hof nog op enige bewijsverweren van de verdediging. Natuurlijk bracht die naar voren dat vader Annemarie op maandagavond 20 september nog om 21:45 uur zag zwaaien. Maar daar tuint het Hof niet in. Het Hof schrijft:

‘Namens verdachte is aangevoerd dat verdachte niet om 21:45 uur in Appelscha kan zijn geweest omdat zij rond dat tijdstip in Waskemeer voor het raam van haar woning naar haar man heeft gezwaaid, hetgeen door haar vader is gezien.

Omtrent dit verweer overweegt het Hof dat het de verklaringen van verdachte en haar vader op dit onderdeel niet geloofwaardig acht. Het Hof grondt dit oordeel op het feit dat verdachte op verschillende data na 20 september 1999, eerst tweemaal als getuige en later als verdachte, uitgebreide verklaringen heeft afgelegd, waarin zij niets omtrent het zwaaien naar de vrachtauto heeft verklaard.

In haar tweede verklaring als getuige zegt zij, in strijd met hetgeen haar vader omtrent het tijdstip van dit telefoongesprek heeft gezegd en met hetgeen uit het onderzoek naar de printgegevens van gevoerde telefoongesprekken is gebleken, dat zij haar vader telefonisch heeft gesproken op of kort na het moment waarop zij de vrachtwagen heeft gezien. Voor het eerst op 6 oktober 1999 verklaart zij dat zij in de richting van de teruggekeerde vrachtauto heeft gezwaaid, daarmee bevestigend hetgeen haar vader na haar arrestatie op 24 september heeft verklaard.

Voorzover is bedoeld namens verdachte voorts aan te voeren dat verdachte de feiten niet kan hebben gepleegd als zij om 22:09 uur weer in Waskemeer in haar woning aanwezig was, overweegt het Hof dat zulks, gelet op de verklaring van Derrick dat hij kort na 21:45 een vrouw heeft zien lopen naar de overkant van de Bovensteegde en gelet op de inhoud van het hiervoor sub 19 opgenomen bewijs-

middel [de PTT-gegevens over het telefoontje op 21 september om 9:06 uur; wat die ermee te maken hebben, ontgaat ons], niet onmogelijk is.'

Kort samengevat schrijft het Hof hier dat het vader Teun niet gelooft, omdat Annemarie pas later tijdens haar verhoren over het zwaaien naar Johan is gaan vertellen en bovendien heeft zij eerst van telefoontjes het verkeerde tijdstip gegeven. Dit lijkt ons niet een erg sterke redenering.

De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep op 18 september 2001.

Annemarie onschuldig?

Zoals hierboven is gebleken, is het bewijs tegen Annemarie uiterst mager. Maar dat betekent natuurlijk nog niet direct dat zij ook onschuldig is. De volgende vraag is dan: is er bewijs dat wijst op de onschuld van Annemarie? Dat is er.

Het belangrijkste bewijs komt van vader Teun en van buurtgenoot Govert. Vader Teun beweert dat hij Annemarie om 21:45 uur op 20 september zag zwaaien naar Johan die net aankwam. Dat verhaal wordt niet geloofd door het Hof, zoals wij zojuist vertelden. En ook broer Mark zag het licht in het huis van Johan en Annemarie rond dat tijdstip aangaan. Mark en vader geven Annemarie dus een alibi dat enerzijds stevig is, want het betreft het moment dat de moord zou zijn gepleegd op zo'n 20 kilometer afstand, maar anderzijds is het alibi zacht, want het is afkomstig van een vader en een broer van de verdachte.

Maar als we vader Teun en broer Mark niet geloven, dan blijft daar nog altijd Govert. Er is geen reden om hem – en zijn vrouw die zijn verhaal bevestigt – niet te geloven: de Skoda is die avond tot 22:30 uur niet van zijn plaats geweest.

Er is nog een andere reden om te geloven dat Annemarie niet de moord op Roos pleegde. Als zij in het tijdsbestek dat het Hof kennelijk aanneemt naar Appelscha heen en weer is gereden om het misdrijf te volbrengen, dan heeft zij een enorm risico op ontdekking genomen. Even te laat – en het gaat echt om minuten, zoals wij hierboven lieten zien – en zij had in ieder geval aan haar man Johan veel uit te leggen gehad.

De conclusie is helder. Annemarie is onschuldig of, in wat voorzichtiger wetenschappelijke termen geformuleerd: de kans dat zij onschuldig is, is groter dan de kans dat zij schuldig is.

Alternatieve daders

Als Annemarie het niet heeft gedaan, moet iemand anders het gedaan hebben. Aan ons is gesuggereerd dat de ouders van Roos haar om het leven zouden hebben gebracht. Een argument daarvoor is dat Roos erg ziekelijk was. Dat zou de ouders een motief kunnen geven. Ons werd ook aangereikt dat buurman Jarre in zijn verklaring van 22 september vertelt dat hij bij het uitlaten van de hond niet Pieter samen met Joyce voorbij zag komen, maar uitsluitend Pieter. Dat zou kunnen impliceren dat Joyce met iets anders bezig was. Om vijf voor tien die avond kwam Pieter aan de deur zeggen dat Roos weg was. Jarre ging mee en zocht in de kamer van Roos. Hij zegt dan volgens het proces-verbaal van zijn verhoor:

‘Ik zag dat het ledikantje van Roos voor het raam stond. Het viel mij op dat het onderlaken glad gestreken over het matras zat. Het leek alsof haar bedje onbeslapen was. Het dekbed hing over de rand van het bed aan de voetenzijde.’

Zou het bedje echt onbeslapen zijn? Onze ervaring met kinderbedjes is dat ze er altijd onbeslapen uitzien omdat het gewicht van een baby nauwelijks een afdruk in de matras achterlaat en lakens zelden erg kreukelen.

Dit zijn alle argumenten voor ouderschap van de ouders van Roos. Die zijn niet erg sterk. Zo is er een getuige die alleen Pieter en niet Joyce zag, maar verschillende andere buurtbewoners – waaronder Derrick – zagen ze wel gezamenlijk de hond uitlaten.

Maar geheel uitsluiten kun je het ouderschap van Pieter en Joyce niet, want zij voldoen bij uitstek aan de volgende criteria op grond waarvan de officier van justitie besloot dat Annemarie de moord pleegde en die min of meer door het Hof zijn overgenomen. De dader kent precies de dagelijkse gang van zaken bij Pieter en Joyce. De dader kiest precies het tijdstip waarop de hond door beide ouders gezamenlijk wordt uitgelaten. Daarnaast moet de dader eenvoudig toegang hebben gehad tot het huis. Of hij moet de voordeursleutel hebben gehad, of de achterdeur moet hebben openge staan. De dader kent ook de indeling van het huis. Het motief is niet seksueel en niet gewelddadig. Alleen het laatste criterium gaat niet op voor de ouders: het lijkt erop dat de dader de ouders wilde straffen omdat zij hun kinderen alleen thuis achterlieten.

Veel van de buurtbewoners van Pieter en Joyce voldoen aan de criteria van de officier van justitie. Veel van hen verklaren zelf dat zij de uitlaatge-

woontes van Pieter en Joyce kenden, en natuurlijk kennen zij de indeling van de huizen, want die lijken allemaal op elkaar. De toegang tot de woning kan eenvoudig zijn geweest, als de achterdeur niet was afgesloten.

Misschien is er al een eerdere poging ondernomen om Roos te ontvoeren. Buurvrouw Leonie vertelt de politie op 22 september 1999 dat zij in maart of april van dat jaar midden in de nacht wakker werd omdat iemand op het schuurtje achter haar woning liep. Van dat schuurtje kun je gemakkelijk op de eerste verdieping van zowel het huis van Leonie en Jarre als het huis van Pieter en Joyce binnenkomen. De volgende dag vond Jarre schoensporen op het schuurtje.

Eén van de buurtbewoners springt eruit, namelijk H.D. Wij kwamen hem op het spoor door het lezen van het journaal; zijn naam komt in het dossier niet voor. Hij was ten tijde van de moord op Roos inmiddels geen buurtbewoner meer.

Op 23 september, drie dagen na de moord, belt de ex van H.D. de politie. Zij wil een verhaal kwijt over haar ex. Zij woont in de buurt. Op maandag 20 september 1999 was haar ex-vriend bij haar op bezoek. Zij hebben samen een kind en die kwam hij bezoeken. Om 17.30 uur gingen zij met z'n drieën naar het zwembad in Smilde. Ze waren rond 18:50 uur weer thuis. Zo tussen 20:30 en 21:00 uur was H.D. weer vertrokken. De getuige denkt dat H.D. iets met de dood van Roos te maken heeft. In het journaal staat:

'[Zij] hadden er wel eens over gesproken dat Pieter en Joyce hun kinderen alleen achterlieten in de woning als zij gingen wandelen. Dat zouden zij nooit doen. Volgens hen bleven ze soms wel een half uur weg. Zij gaf aan dat ze dacht dat H.D. niet tot moord in staat was, maar hij was soms wel gewelddadig.'

Op 11 oktober gaat de politie opnieuw op bezoek bij de ex. Zij vertelt dan dat H.D. veel van het kind eist, te veel volgens haar. Zo was hij eens op een groot meer van zijn kind snel weggezwommen en had hem aan zijn lot overgelaten. Misschien heeft hij zich zo kwaad gemaakt op Pieter en Joyce dat hij hen een lesje wilde leren. Misschien heeft hij Roos buiten neergelegd en is zij ongelukkigerwijs naar beneden gerold, het talud af de sloot in, en zo verdronken.

Het scenario dat de ex van H.D. oppert, ziet er dan als volgt uit. H.D. ergert zich wild aan Pieter en Joyce die elke avond de hond gaat uitlaten met achterlating van de kinderen. Dat deed hij toen hij nog in de buurt

woonde, dat deed hij kennelijk ook daarna nog. Hij besluit om de ouders van de meisjes een lesje te leren. Hij wacht op een avond op het moment dat zij het huis met hond verlaten en haalt dan het jongste meisje uit haar bedje. Hij legt haar verderop op het talud, niet met de bedoeling om haar om het leven te brengen, maar om de ouders goed schrik aan te jagen.

Het door diens ex voorgestelde scenario past bij de peuken die zijn gevonden in een naburige tuin met uitzicht op de voordeur van de Pieter en Joyce. De bewoners roken niet en kunnen de peuken niet thuisbrengen. Dat houdt de mogelijkheid open dat de dader op die plek het vertrek van Pieter en Joyce heeft afgewacht. Overigens moet hierbij wel worden aangekend dat volgens de ex H.D. filtersigaretten rookte en de gevonden peuken volgens de rapportages van de technische recherche peuken van shagjes betroffen.

Het H.D.-scenario past ook beter bij de manier waarop Roos vermoedelijk is doodgegaan, althans beter dan het daderschap van Annemarie. Als de dader doelbewust haar om het leven zou hebben willen brengen, is het verdrinken in een klein beetje water in een vrijwel droogstaande greppel niet de meest voor de hand liggende methode. De wijze van overlijden past echter wel bij iemand die haar op het talud van die greppel heeft gelegd, waarna Roos naar beneden is gerold en zodoende is verdronken. Een dergelijke gang van zaken past eveneens bij iemand die door het weghalen van Roos Pieter en Joyce een lesje wilde leren, althans beter dan bij een scenario waarin de dader Roos doelbewust om het leven bracht.

Gezien bovenstaande lijkt H.D. een potentiële verdachte. Hij voldoet aan de dadercriteria van de officier van justitie. Daarbij moet worden aangekend dat dit ook zou kunnen gelden voor andere buurtbewoners. De naam van H.D. komt in het dossier van de zaak tegen Annemarie niet voor. Uit het journaal lijkt te blijken dat naar hem ook uiterst beperkt onderzoek is verricht. Dat onderzoek is in ieder geval onvoldoende om op grond daarvan te kunnen beslissen of verdenking tegen H.D. gegrond dan wel ongegrond is.

Wij meldden onze vondst in het journaal aan de hoofdofficier van justitie in Leeuwarden. Naar aanleiding daarvan vond op 4 oktober 2007 een bijeenkomst plaats met Dirk ten Boer, plaatsvervangend hoofdofficier en rechercheofficier en Martin Sitalsing, plaatsvervangend korpschef. Wij berichtten hen van onze bevindingen. Het duurde vervolgens enige tijd voordat wij opnieuw uit Leeuwarden hoorden. H.D. woonde inmiddels in het

buitenland en stond vrijwillig dna af. Dat bleek niet te matchen met het dna op de peuken uit de tuin van Marcia M. De hoofdofficier schreef ons bij dit verhaal:

‘Wij hebben op dit moment geen aanleiding nog andere onderzoekshandelingen te verrichten in deze zaak.’

Eerlijk gezegd zouden wij ook niet weten welke die onderzoekshandelingen zouden moeten zijn.

Conclusie

Het opsporingsonderzoek naar de moord op Roos is het prototype van een verdachtegeleid onderzoek. Crombag en collega's constateerden al eerder dat zo'n onderzoek een grotere kans geeft op een rechterlijke dwaling.⁴⁰ Dat komt omdat men niet vanuit het misdrijf gegevens verzamelt die de politie naar de verdachte leiden, maar men tracht vanuit de verdachte hem in verband te brengen met het misdrijf. Typisch voor zo'n verdachtegeleid onderzoek is dat er bijzonder veel aandacht wordt besteed aan het verhoren van de verdachte, zeker als die zo consequent ontkent als Annemarie heeft gedaan. Zij is ten minste 45 keer verhoord. Typisch voor zo'n verdachtegeleid onderzoek is ook dat de politie veel aandacht besteedt aan het zwartmaken van de verdachte. Ook dat gebeurde hier. Uit het journaal blijkt dat meer dan de helft van het opsporingsonderzoek plaatsvond in Waskemeer, de woonplaats van Annemarie, en niet in Appelscha, waar Roos om het leven is gebracht. En een bijzonder groot deel van het Waskemeerse onderzoek betrof het horen van getuigen die niets zinnigs over de moord zouden kunnen zeggen, maar ruimschoots de gelegenheid krijgen om roddel en achterklap over Annemarie te spuien.

Dit alles resulteerde in een fragiele bewijsconstructie bij het Hof Leeuwarden die alleen rondgekrepen kon worden als hier en daar verklaringen werden gedenatureerd. Tegelijkertijd negeerde het Hof ontlastend bewijs voor Annemarie. Als wij haar buurtbewoner Govert mogen geloven, is Annemaries auto helemaal niet van zijn plaats geweest op de avond van de moord, althans niet op het moment dat Annemarie naar Appelscha zou zijn gereden om de moord te plegen. En zelfs als zij in Appelscha is geweest, heeft zij nauwelijks de tijd gehad het misdrijf te plegen. Daarnaast is de

40 Crombag et al. (2006).

manier waarom de moord is gepleegd, uiterst onwaarschijnlijk als Annemarie de dader zou zijn.

De officier van justitie somde een aantal criteria op waaruit hij afleidt dat Annemarie de dader is. Die zijn als volgt. De dader kent precies de dagelijkse gang van zaken bij Pieter en Joyce. De dader kiest namelijk precies het tijdstip waarop de hond door beide ouders gezamenlijk wordt uitgelaten. Daarnaast moet de dader eenvoudig toegang hebben gehad tot het huis. Of hij moet de voordeursleutel hebben gehad, of de achterdeur moet hebben opengestaan. De dader kent ook de indeling van het huis. Het motief is niet seksueel en niet gewelddadig. Het lijkt erop dat de dader de ouders wilde straffen omdat zij hun kinderen alleen thuis achterlieten.

Er zijn meer mensen dan Annemarie die aan die criteria voldoen. Dat zou kunnen gelden voor een groot aantal buurtbewoners van Pieter en Joyce, de ouders van Roos. Eén van hen springt er wellicht uit, omdat zijn ex-vrouw een nogal schuldig verhaal over hem vertelt. Misschien is hij de dader. De kans dat Annemarie de dader is, is echter nogal klein.

NAMENLIJST

<i>Naam in boek</i>	<i>Rol in zaak</i>
Ankie N.	Getuige te Waskemeer
Annemarie van E.	Veroordeeld voor moord op Roos
Ex van H.D.	Getuige Appelscha. Buurtgenoot
Astrid R.	Ex-vrouw van Johan
Ans van E.-S.	Tante van Annemarie waar zij die dagen de planten verzorgde
Bart Olmer	Journalist <i>De Telegraaf</i>
Brit J.	Getuige Waskemeer
Barbara M.	Directe buurvrouw van Pieter en Joyce
Betty T.	Zusje slachtoffer, vier jaar oud
Carlo Schippers	Medewerker afdeling Moord en Zeden van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)
Caroline de V.	Vrouw van de bloemenwinkel
Derrick van H.	Volgens officier van justitie belangrijkste getuige. Hij zag een vrouw uit de steeg komen
Damian van der V.	Baby van Annemarie die enige maanden eerder was overleden
drs. M. Sitalsing	Plaatsvervangend korpschef Politie Friesland
E.M.M. Mol	Psychiater
Eedze Kloetstra	Rechercheur
Ellen S.	Buurtbewoonster Appelscha
Elske J.	Uitvaartverzorgster
Eva J.-van L.	Buurtbewoonster Appelscha en vriendin van Joyce
Familie H.	Buurtbewoners Appelscha

<i>Naam in boek</i>	<i>Rol in zaak</i>
Ferdinand Nauta	Rechercheur. Reed route tussen Waskemeer en Appelscha
Fabian van der V.	Zoon van Johan (geboren 1988)
Fokke de B.	Broer van Joyce
Gineke van H.	Zus van Derrick
Geert Beuker	Politieaan. Als eerste ter plaatse
Gerja van E.-E.	Echtgenoot van Mark
Govert B.	Getuige te Waskemeer die gehele avond Skoda voor deur zag staan
Gerbrand van der K.	Ex-man van Annemarie
H.D.	Potentiële verdachte
Hans van der Doel	Rechercheur te Emmeloord
Harmen Timmermans	Politieaan. Geleider van hond Perro
Helen T.	Zusje van Roos, tweeënhal jaar oud
Helma H.	Tante van Joyce
Hannelore de B.-D.	Tante van Joyce
J. Mastebroek	Tandarts te Appelscha
Jacobien Visscher	Rechercheur
Joop A.	Getuige Appelscha. Zag stationcar op avond moord
Jörgen B.	Oom van Joyce
Jelmer K.	Vriend van Fokke. Was bij hem op bezoek
Jilian H.	Vrouw van supermarkt Waskemeer
Johan van der V.	Huidige echtgenoot van Annemarie
Joyce T.	Moeder slachtoffer
Jelmer M.	Directe buurman van Pieter en Joyce
Jarre N.	Directe buurman van Pieter en Joyce
Leonie N.	Directe buurvrouw van Pieter en Joyce
Linda B.	Tante van Joyce
Manon H.	Getuige over verleden Annemarie
Marcelle van der V.	Dochtertje van Annemarie, geboren in gevangenschap
Mark van E.	Broer Annemarie. Eigenaar wormenkwekerij

<i>Naam in boek</i>	<i>Rol in zaak</i>
Marcia M. mr. D. ten Boer	Getuige Appelscha. Vond peuken in haar tuin Plaatsvervangend hoofdofficier / recherche- officier arrondissementsparket Leeuwarden
Mr. Hans Anker mr. Jan Watse Fokkens	Advocaat van Annemarie Advocaat-generaal bij de Hoge Raad (inmid- dels procureur-generaal bij de Hoge Raad)
Mr. Tjalling van der Goot Mr. Werner ten Kate Mr. Wicher Wedzinga Pieter T. Poppe van E. Prof. dr. Hjalmar van Marle Prof. dr. Willem Albert Wa- genaar Riet L.	Advocaat van Annemarie Officier van justitie Raadsheer in Hof Leeuwarden Vader slachtoffer Oudste broer van Annemarie Psychiater Rechtspsycholoog, door rechter-commissaris als deskundige gevraagd Buurvrouw van wormenkwekerij te Waske- meer
Renske T. Rien W. Ruth van E. Roos T. Roderick van der V. Rozelien Vecht-van den Bergh Stefan H. Sander L. Tatjana H. Teun van E. Trijn de B.-H. Wijnand van Roijen Wieske B. Webbo D.	Zus van Pieter Buurman van Annemarie Moeder van Annemarie Slachtoffer, net één jaar oud Zoon van Johan (geboren 1986) Kinder- en jeugdpsychiater te Oegstgeest Oom van Joyce Vroegere vriend van Annemarie Getuige. Mevrouw van de felicitatiedienst Vader van Annemarie Moeder van Joyce Rechercheur Vrouw van Govert Getuige Appelscha. Zag stationcar op avond moord

LITERATUUR

- Amelsvoort, A.G. van (1996). *Handleiding confrontatie* (2e ed.). Den Haag: Vuga.
- Amelsvoort, A.G. van (2005). *Handleiding confrontatie* (5e ed.). Den Haag: Elsevier.
- Bollen, M. (2004). *Op zoek naar de onderste steen: Het grootste recherche-onderzoek uit de Nederlandse politiegiedenis*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Crombag, H.F.M., P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar (2006). *Dubieuze zaken: De psychologie van strafrechtelijk bewijs* (4e ed.). Amsterdam: Olympus.
- Department of Health (2001). *Safeguarding children in whom illness is induced or fabricated by carers with parenting responsibilities: Supplementary guidance to 'Working together to safeguard children'*. London: Department of Health (http://www.dh.gov.uk/en/Publicationsandstatistics/Publications/PublicationsPolicyAndGuidance/DH_4006042; visited 3rd June 2008).
- Kassin, S.M. (2005). On the psychology of confessions: Does innocence put innocents at risk? *American Psychologist*, 60, 215-228.
- Koppen, P.J. van (1995). Amerikaans tappen: Het nut van afluisteren. *Nederlands Juristenblad*, 70, 269-273.
- Koppen, P.J. van (1998). Bekennen als bewijs: Bedenkingen bij het verhoor van de verdachte. *Justitiële Verkenningen*, 24 (4), 61-73.
- Koppen, P.J. van (2003). *De Schiedammer parkmoord: Een rechtspsychologische reconstructie*. Nijmegen: Ars Aequi Libri (met medewerking van Ch. Duidink, M. van der Graaf, M. de Haas, J. van Luik en V. Wijsman).
- Koppen, P.J. van (2006). Het broddelwerk van Bullens en zijn tuchtcommissie. *Nederlands Juristenblad*, 81, 2419.
- Koppen, P.J. van (2007). Psychologen voor Justitie: Over gedragswetenschappelijke hulp aan de politie of de rechter. *De Psycholoog*, 42, 3-7.
- Koppen, P.J. van & E.M. van der Horst (2006). De simpele logica van getuigenconfrontaties. *Nederlands Juristenblad*, 81, 788-795.
- Koppen, P.J. van & M. Malsch (2008). *Het praktisch nut van de rechtspsychologie*. Deventer: Kluwer.
- Koppen, P.J. van & T.M. Schalken (2004). Rechterlijke denkpatronen als valkuilen: Over zes grote zaken en derzelve bewijs. In: J.W. de Keijser &

- H. Elffers (red.), *Het maatschappelijke oordeel van de rechter: De wisselwerking tussen rechter en samenleving* (pp. 85-131). Den Haag: Boom.
- Koppen, P.J. van & W.A. Wagenaar (1997). Herkennen door getuigen. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing & H.F.M. Crombag (red.), *Het hart van de zaak: Psychologie van het recht* (pp. 381-405). Deventer: Gouda Quint.
- Koppen, P.J. van & W.A. Wagenaar (2002). Herkennen van gezichten. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen: Psychologie van het recht* (pp. 543-572). Deventer: Kluwer.
- Meadow, R. (1977). Munchausen syndrome by proxy: Hinterland of child abuse. *Lancet*, 2 (8033), 343-345.
- Pol, W. van de (2006). *Onder de tap: Afluisteren in Nederland*. Amsterdam: Balans.
- Poot, C.J. de, R.J. Bokhorst, P.J. van Koppen & E.R. Muller (2004). *Rechercheportret: Over dilemma's in de opsporing*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Reijne, Z., R.F. Kouwenberg & M.P. Keizer (1996). *Tappen in Nederland*. Arnhem: Gouda Quint.
- Vollaro, T. (1993). Munchausen syndrome by proxy and its evidentiary problems. *Hofstra Law Review*, 22, 495-520.
- Vries, P.R. de (1987). *De ontvoering van Alfred Heineken: Het allesonthullende verhaal van hoofddader Cor van Hout*. Baarn: In den Toren.
- Wagenaar, W.A. & H.F.M. Crombag (2005). *The popular policeman and other cases: Psychological perspectives on legal evidence*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wagenaar, W.A. & J. Groeneweg. (1990). The memory of concentration camp survivors. *Applied Cognitive Psychology*, 4, 77-87.
- Wagenaar, W.A. & N. Veefkind (1992). Comparison of one-person and many-person lineups: A warning against unsafe practices. In: F. Lösel, D. Bender & T. Bliesener (red.), *Psychology and law: International perspectives* (pp. 275-285). Berlin: De Gruyter.
- Werkgroep Identificatie (1992). *Rapport identificatie van personen door ooggetuigen*. Den Haag: Ministerie van Justitie, Recherche Advies Commissie, werkgroep Identificatie (voorzitter P. Bender; 2e herziene druk).
- Wolters, G. (2002). Herinneren door getuigen. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing & H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen: Psychologie van het recht* (pp. 397-415). Deventer: Kluwer.

